

**Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування**

**Актуальні дослідження правової та
історичної науки**

Випуск 7

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua
Юридична лінія

15 листопада 2018 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2018**

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 7): матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції / Збірник тез доповідей: випуск 7 (м. Тернопіль, 15 листопада 2018 р.). - Тернопіль, 2018.- 153 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції включаються до наукометричної бази даних "PIHЦ/RSCI".

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**MORAL REVIVAL OF SOCIETY – A NEW JURIDICAL
PHILOSOPHY OF UKRAINIAN DEMOCRACY**

Vorobyova L.S.

*Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Philosophy and
Political Science University of State Fiscal Service of Ukraine*

Pernarivska T.P.

*Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor of Modern European
Languages Department*

For a long time, the dominant standard of political thinking and its practical implantation was the ideology of Machiavelli within the framework of which politics and morality were viewed as incompatible things. However, in the 20th century, especially in its second half, this ideology largely exhausted its potential and moral “justification”. After the policy became public, the people gradually realized their right and duty to directly participate in it, and the policy gradually returned to its original essence – in its Aristotle understanding.

Aristotle "saw in politics the continuation of ethics, a kind of developed ethics, ethics “in concreto”, and at the same time considered ethics itself as the highest political science." Even Socrates as a character of the Plato’s “Republic” said that a very important part of a personality is his spiritual principle – “thymos”. It is this that motivates a person to perform actions that are not satisfactorily explained within the framework of materialistic, including economical, ideas, and in extreme cases, to sacrifice life for the sake of not material values.

In essence, the same idea found this or that refraction in the philosophical systems of Hobbes, Kant, Hegel, Locke, Spinoza and many other great philosophers. Since the 15th century, from the beginning of the humanism era, “moral philosophy” has become not only a factor of social reflection, but also an element of the education system within the framework of the so-called human sciences (*studia humanitatis*).

One of the axioms of democracies says that in democratic societies more depends on the civil and moral qualities of people than on rulers and political institutions. For example, Americans, from whom democracy really needs to be learned, see “the four pillars of pluralism”: “Freedom of speech, virtue, capitalism, and limited rule (which implies limited authority). Americans do not like excessive concentration of power. However, the last thought also has European roots. Already at the beginning of the 19th century, Wilhelm von Humboldt wrote that limiting the scope of state activity is a necessary condition for maintaining a healthy morale in it, but too lengthy state care for citizens

causes great harm to “the energy of activity and the moral character of people.” It seems that for Ukrainians the moral revival of society after the most serious long-term moral deformations is not only necessary, but maybe even crucial factor. This process does not promise to be easy and fast.

In the United States, the first Code of Ethics of the Government Service appeared in 1958, although, initially, in the form of a Congress resolution; and since the late 1970s. The ethical beginnings of state life become the object of quite strict social control and regulation, including at the legislative level. It was recognized that the viability and legitimacy of the country's political system largely depend on how state institutions and senior officials respond to the values and ideals dominating society, and their behavior is consistent with the norms of public morality.

1. Hence the attention to ethical codes (these sets of norms, defining standards of behavior, may have different names) in all branches of power in Western countries. People, as you know, largely live in the world of their subjective ideas about life, including power, which in a democratic society is obliged to strive to improve these ideas, in any case, so that there are real reasons. Therefore, the moral aspect of the behavior of public servants is very important from the point of view of public policy.

Back in 1923, P.I. Novgorodtsev foresaw the gigantic complexity of the task of the moral revival of the nation after the collapse of the Bolshevik regime: “In the coming years the Russian person will need heroic ascetic efforts to live and act in a country that has been destroyed and thrown back several centuries ago. He will have to live not only among the greatest moral devastation of his homeland, but also among the terrible collapse of all its cultural, social and everyday foundations ... Among this total destruction, the shoots of a new life will be made only with great difficulty. How many new dark feelings of a stupid element will appear again! How many new misfortunes will bring the harsh passion of order and peace! How many difficult stages will pass and the powerful need for economic recovery with its indomitable instincts of acquisition and accumulation”.

2. For more than 80 years that have passed since these lines were written, the situation has only worsened. Although now many processes have accelerated so much that centuries have shrunk to decades.

Franklin Roosevelt once said: "One generation has been given a lot, the other will be asked a lot, and some generations are meeting with the future." We met with our future and, unlike those who were before us, held and still, albeit to a lesser extent, hold it in our own hands.

Resources:

1. Obolonsky A.V. Bureaucracy for the twentieth! Ages? M., 2002 pp. 120-124
2. Novgorodtsev P.I. On the social ideal. M., 1991. Article 577

ВНЕСОК К. ЛЕВИЦЬКОГО В РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ У II РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ 1923–1939 РР.

Кіндюк Борис Володимирович

доктор права, професор, головний науковий співробітник

Інституту законодавства Верховної Ради України

Актуальність теми дослідження пов'язана з тим, що побудова демократичної, незалежної, правової України потребує забезпечення принципу рівності людей перед законом, прав людини на неупереджений і відкритий розгляд справи незалежним і справедливим судом. Відповідно до цих положень Конституція України (ст. 59) закріплює головну соціальну функцію адвокатури щодо забезпечення кожній особі права на захист від обвинувачення і надання правової допомоги при вирішенні справ у судах та інших державних органах. Створення ефективної системи захисту прав і свобод громадян потребує вдосконалення інституту адвокатури, який сьогодні не відповідає сучасним реаліям. У вирішенні цього завдання значну допомогу може надати використання історичного досвіду, накопиченого на різних етапах розвитку української державності. Особливої уваги потребує внесок у розвиток адвокатури знаного юриста, доктора права, першого прем'єр-міністра уряду ЗУНР К. Левицького (1859–1941 рр.), який у складних умовах II Речі Посполитої захищав права українського населення, право на використання рідної мови за допомогою участі в судових процесах, де намагався вирішити цей комплекс проблем. Тому наукова й організаційно-правова діяльність К. Левицького в Польщі протягом 1923–1939 рр. потребує детального розгляду, систематизації та виділення доктринальних підходів вченого. **Аналіз публікацій** показує, що дослідження розвитку адвокатури на українських землях у складі II Речі Посполитої проводили І.Й. Бойко, М. Глушкевич, В.С. Кульчицький, В. Лициняк, І.Б. Усенко. Цьому питанню присвятили свої монографії М.Р. Аракелян, А.Ю. Бойчук, Т.В. Варфоломієва, І.Ю. Гловацький. Учені фрагментарно розглянули роль К. Левицького у створенні Союзу українських адвокатів Польщі, тому, незважаючи на наявність їхніх праць, організаційно-правова і наукова діяльність К. Левицького не отримала достатньої уваги з боку дослідників та потребує більш детального розгляду. **Метою роботи** є дослідження практичної та організаційно-правової діяльності К. Левицького, спрямованої на становлення адвокатури у II Речі Посполитої. **Викладення матеріалів** дослідження слід розпочати з того, що інститут адвокатури в Польщі почав діяти на підставі розпорядження міністра справедливості від 16 червня 1922 р., у якому встановлювався порядок діяльності адвокатів та вимоги з боку держави до представників цієї професії. Наступним нормативно-правовим

актом стало розпорядження президента Речі Посполитої «Право про устрій адвокатури» від 7 листопада 1932 р., яке регламентувало та встановлювало єдині правила діяльності цього інституту на території Польщі. До цієї країни К. Левицький потрапив у 1923 р. після складних перемовин з представниками польського уряду, які висунули умови із заборони його політичної діяльності. У результаті домовленостей були закриті кримінальні справи, що їх порушила польська прокуратура в період, коли К. Левицький обіймав посаду прем'єр-міністра ЗУНР. Розгляд праць вченого, присвячених питанням адвокатури, дозволяє виділити три напрями: а) створення організаційних структур українських адвокатів; б) захист прав українського населення; в) підготовка молодих адвокатів. **I. Перший напрям** включав у себе створення Союзу українських адвокатів (далі: СУА) з причини того, що в Польщі діяли різні адвокатські організації, такі як: «Союз польських адвокатів», «Народні об'єднання адвокатів», «Коло адвокатів Речі Посполитої» (КАРП), «Коло адвокатів євреїв», кожна з яких мала свою структуру й організацію. Тому українські адвокати мали також згуртуватися та створити власну організацію. З іншого боку, необхідність створення СУА була пов'язана з протиправною поведінкою польських поліцейських стосовно українців, яка переросла в систему. Як вказує І. Гловацький, на всі скарги потерпілих про їх побиття поліцейськими суд або прокурор завжди мали одну відповідь: «Факти не знайшли свого підтвердження, провадження у справі закрито» [1, с. 88]. В окремих випадках прокуратура ще й порушувала кримінальну справу проти скаржника. Наприклад, за даними І. Гловацького, щодо ув'язнених Мельника, Зеленого та інших, яких жорстоко побила поліція і тюремна охорона, була порушена нова кримінальна справа. Ці факти знайшли відображення у зверненні до міністра внутрішніх справ, депутата польського Сейму українця Пащюка, в якому вказувалося, що українці «не можуть навіть протестувати проти поліцейського насильства, оскільки накликало ще більшу репресію» [1, с. 89]. Це питання знайшло своє відображення в праці К. Левицького «Наша станова організація та її завдання» (1923–1933 рр.). У ній містилися пропозиції щодо створення умов сумісної праці українських адвокатів, яка може здійснюватися за такими напрямками: 1) творчий чинник, до якого входить ознайомлення з новаціями польського права; 2) створення адвокатських осередків, які мусять підтримувати один одного; 3) товариські та станові взаємини, які передбачають взаємну поміч у веденні справ, поглиблення знань польського законодавства; 4) боротьба з порушеннями адвокатської етики; 5) надпартійність діяльності адвокатури, тобто адвокати мусять захищати громадян без огляду на те, до яких політичних партій вони належать; 6) створення зв'язків з неукраїнськими адвокатськими організаціями та об'єднаннями;

7) продовження видання правничого журналу «Життя і Право». Розвиток правової системи Польщі привів до суттєвого збільшення прав адвокатів, які почали, крім кримінальних і цивільних справ, захищати учасників робітничих і рільничих страйків та осіб, які боролися за загальне право голосування. Одночасно з цим К. Левицький звертає увагу на те, що адвокат не може захищати злочинні наміри, а мусить діяти лише в рамках законодавства. Виходячи з цього, вчений пропонує внести зміни до польського закону «Про устрій адвокатури» стосовно захисту прав адвокатів та заборону втручання в їхню діяльність. **II. Захист прав українського населення.** У праці К. Левицького «На маргінесі політичних процесів» наводились відомості, що в довоєнній Польщі на сторінках газет неодноразово вказувалось про створення українцями власної незалежної держави як політичної химери, а Західноукраїнську Народну Республіку поляки не згадували та взагалі не вважали її належною до категорії держави. Польська офіційна позиція базувалась на положенні стосовно того, що бажання українців створити власну державу було пов'язано з впливом австро-німецьких політичних сил, що мали за мету ліквідацію польської держави. Таке ставлення стало причиною протестів з боку українців, з'являлися озброєні осередки опору, що викликало бойові дії з польськими військами. На думку К. Левицького, у таких справах адвокат має скласти тактичний план захисту, в якому необхідно відкинути все найгірше, звертати увагу на милосердя та переконувати суддів ставати на бік права і справедливості. Важливим моментом, на його думку, є необхідність виступів звинуваченого, в яких він має трактувати свої дії як помилки чи прорахунки та доводити відсутність злочинного наміру. При веденні таких справ адвокат мусить уважно стежити за доказами з боку обвинувачення, переглядати всі документи, знаряддя та намагатися змінити атмосферу проведення процесу. Важливим напрямом досліджень ученого стало вжиття організаційних заходів з укріплення та підвищення фахового рівня українських адвокатів, до числа яких належав Перший з'їзд деканів адвокатських рад, який відбувся 25 червня 1933 р. у Варшаві. Основним питанням цього з'їзду був розгляд нового польського закону «Про устрій адвокатури», відповідно до арт. 14 якого міністр юстиції отримував права вилучати документи адвокатів з метою ознайомлення з точкою зору керівника адвокатської ради. На з'їзді викликав дискусію арт. 29 цього закону, в якому містились приписи щодо недопустимості поєднання праці в промисловості й торгівлі одночасно із здійсненням адвокатської діяльності. Адвокати у своїх виступах зазначили, що польська влада встановила високі ставки судових оплат, що не дає змоги широкому загалу населення звертатися до адвокатів з метою захисту своїх прав. Цьому напряму присвячувалась праця К. Левицького «Про завдання

сучасного адвоката», в якій порушуються питання нової політики українських адвокатів в умовах польської правової системи. Отже, вчений досліджує історію української адвокатури та надає характеристики відомим на той історичний період правникам. У Львові вчений аналізує діяльність доктора права Івана Добрянського, який був доцентом кафедри кримінального та процесуального права Львівського університету, у Тернополі – Володимира Лучаківського, патріота української справи, котрий обіймав посаду бургомістра. До числа інших відомих адвокатів учений вважає належними Чачковського з Чорткова, Бачинського зі Стрія, адвоката Володимира Ганкевича з Бучачі, Теофіла Дембицького з Коломиї, який був одним із фундаторів наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка у Львові та брав активну участь у його роботі. На думку вченого, українські адвокати зробили важливий крок до свого об'єднання шляхом створення у 1923 р. СУА, який надає підтримку адвокатам і кандидатам на вступ до цієї організації та дозволяє за допомогою високого рівня фахової освіти боронити права українського народу. **III. Підготовці молодих адвокатів** К. Левицький приділив значну увагу, що знайшло відображення в праці «Нові завдання перед молодим поколінням українських правників». У ній учений проводить порівняння статусу молодих фахівців в Австро-Угорській імперії і Польщі та вказує, що польські намісники Галичини не допускали українців до адвокатської діяльності, побоюючись втратити свою владу в умовах польської держави. К. Левицький відмічає, що професія адвоката має високий престиж, одночасно з цим дає змогу отримати правові знання та достойну винагороду. Таким чином, на думку К. Левицького, молоді адвокати мусять добре володіти знаннями у сфері юриспруденції, що надасть їм можливість знайти для себе адвокатську практику та захищати українську національну ідею. Вчений звертає увагу на необхідність ознайомлення молодих адвокатів з діяльністю найбільш відомих українських фахівців, таких як Юрій Старосольський, який блискуче виступав на судових процесах, та звернути увагу на методики побудови захисту в умовах ворожого ставлення польської влади до всього українського.

Література:

1. Гловацький І. Ю. Українські адвокати у політичних судових процесах у Східній Галичині (1921–1939 рр.). Львів: Тріада плюс, 2003. 348 с.

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ ПОЛЬСЬКОГО ЗАКОНУ «ПРО ЗАХИСТ ПРИРОДИ» 2004 Р.

Патлачук Олександр Васильович

кандидат юридичних наук, викладач Краматорського економіко-гуманітарного інституту

Актуальність теми роботи пов'язана з необхідністю дослідження історії правової охорони природи та міжнародного досвіду, накопиченого в цій сфері, з метою використання в процесі вдосконалення українського законодавства. Враховуючи значні досягнення Республіки Польщі в цій сфері, доцільно розглянути історію розвитку природоохоронного законодавства та особливості чинного Закону Республіки Польщі «Про захист природи» 2004 р. У цій країні існує значна кількість проблем, які пов'язані з природоохоронною сферою: 1) недосконалість державної системи охорони природи; 2) недостатній рівень обговорення громадськістю проектів з охорони природи, недосконалість органів влади; 3) невизначеність владних повноважень державних структур; 4) відсутність чіткої регламентації законом системи відповідальності за стан природи; 5) низька ефективність законодавства стосовно діяльності в природоохоронній сфері органів місцевого самоврядування; 6) необхідність збільшення числа природоохоронних об'єктів. З метою вирішення цих проблем у Польщі було прийнято значну кількість нормативно-правових актів, серед яких основне місце посідає Закон «Про захист природи» 2004 р., на підставі якого 9 березня 2007 р. Державна Рада з охорони природи ухвалила постанову, в якій були сформульовані напрями вдосконалення чинного законодавства. На сьогодні існує методика Б. В. Кіндюка, яка включає в себе розрахунки кількісних показників нормативно-правових актів. З цієї причини Закон 2004 р. потребує свого детального вивчення та систематизації.

Аналіз публікацій показує наявність значного обсягу досліджень, які проводили польські вчені: М. Карпюк, В. Радецький, В. Ракочі, К. Соберай, А. Ярович-Рудольф та ін. Важливе значення мав коментар до Закону 2004 р., що його підготував К. Грушецький в 2005 р., та аналогічна праця 2018 р., авторами якої є Войцех Радецький і Дар'я Данецька. При цьому в сучасній науковій літературі дослідження, пов'язані з польським природоохоронним законодавством, не проводились. З цієї причини питання потребують подальшої розробки.

Метою роботи є дослідження кількісних показників польського Закону «Про захист природи» 2004 р.

Викладення матеріалів дослідження необхідно розпочати з того, що в Польщі накопичений значний досвід правового регулювання

природоохоронної сфери. Одним із перших таких нормативно-правових актів був Закон «Про охорону природи», прийнятий 10 березня 1934 р. Пізніше, 7 квітня 1949 р., у післявоєнній Польщі також був прийнятий Закон «Про охорону природи». Наступним актом став прийнятий 16 листопада 1991 р. Закон «Про охорону природи». Закон від 16 квітня 2004 р. містив у собі цілі, засади природоохоронної справи та способи їх реалізації, форми охорони природи та способи охорони окремих природних об'єктів, напрями проведення наукових досліджень, а також перелік національних парків, які охоронялись державою. Розгляд структури цього Закону показує наявність трьохрівневої ієрархії «закон – глава – стаття», 13 глав та 162 статей. Характерною особливістю є відсутність преамбули, проте Закон містить перехідні положення, які регламентують порядок створення муніципальних парків, трудові відносини з працівниками та включає в себе перелік законів, які втратили чинність з моменту прийняття цього акта.

Дослідження кількісних показників проводилось на підставі методики, що її запропонував Б. В. Кіндюк, яка включала в себе розрахунки кількості знаків у Законі, окремих статтях і главах, виконані розрахунки середньої кількості знаків у статтях, а також значення коефіцієнта варіації, який показує амплітуду коливань кількості знаків у главах відносно середнього значення, та коефіцієнта асиметрії, який показує, в якій частині Закону зосереджений найбільший обсяг матеріалу [1]. Використання цієї методики дозволило виконати розрахунки кількості знаків у кожній з 13 глав Закону та перерахувати їх у відносні значення (табл. 1).

Таблиця 1

Кількісні показники глав Закону Республіки Польщі «Про захист природи» 2004 р.

Глава	Найменування	Зн.	%
1	Загальні положення	16 519	6,4
2	Форми охорони природи	128 284	49,4
3	Ботанічні сади, зоологічні сади і центри реабілітації тварин	15 473	5,9
4	Захист зелених зон і залісення	29 976	11,5
5	Органи охорони природи	6 319	2,4
6	Послуги охорони природи	14 571	5,6
7	Боротьба зі злочинами та правопорушеннями в охоронюваних районах	7 012	2,7
8	Виконання охорони природи	3 910	1,5
9	Управління ресурсами і компонентами природи	18 959	7,3
10	Правові наслідки захисту	4 753	1,8
11	Кримінальне положення	6 611	2,5
12	Поправки до чинних правил	58	0,02
13	Перехідні, адаптаційні та остаточні положення	5 621	2,2

Отже, загальна кількість знаків у польському Законі 2004 р. дорівнює 259 606 зн. З метою порівняння вкажемо, що аналогічний показник у Законі України «Про охорону навколишнього природного середовища» 1991 р. – 77 338 зн., Законі Республіки Білорусі «Про охорону навколишнього середовища» 1992 р. – 192 054 зн., Законі Російської Федерації «Про охорону навколишнього середовища» 2002 р. – 98 292 зн.

Таки чином, польський Закон 2004 р. за своїм обсягом значно перевищує аналогічні нормативно-правові акти, прийняті в пострадянських країнах.

Наступним елементом методики стало проведення розрахунків кількості знаків, зосереджених у кожній главі цього акта, що показало наявність їх найбільшого значення у Главі 2 «Форми охорони природи» – 128 284 зн., чи 49,4 % від загальної кількості знаків, які ввійшли до змісту Закону. Другою за своїм обсягом є Глава 4 «Захист зелених зон і залісення», яка складається з 29 976 зн., чи 11,5 % від загальної кількості матеріалу. Найменша за обсягом є Глава 12 «Поправки до чинних правил», яка має найменшу кількість знаків – 58 зн., чи 0,02 % від загальної кількості матеріалу. Інтерес викликає та обставина, що з тринадцяти глав Закону найменший обсяг матеріалу, який складає до 3 % від загальної кількості, припадає на Главу 5 – 2,44 %, Главу 7 – 2,7 %, Главу 8 – 1,51 %, главу 10 – 1,83 %, Главу 11 – 2,55 %, Главу 13 – 2,17 %. З метою з'ясування особливостей розподілення матеріалу в главах цього Закону, були виконані розрахунки коефіцієнта, варіації якого дорівнюють 1,5, що свідчить про значну динаміку коливань кількості знаків у главах усередині документа. Наступним показником внутрішньої структури документа є коефіцієнт асиметрії, який згідно з проведеними розрахунками дорівнює 3,2, що свідчить про зосередження основної маси матеріалу в початковій частині акта. На практиці це означає, що в Главах 1, 2, 3 зосереджено 62 % від загальної кількості матеріалу, тобто проектант документа не зміг рівномірно розподілити актовий матеріал усередині Закону.

Іншим показником структури нормативно-правового акта є розподілення кількості статей у главах Закону. Проведені розрахунки показали, що найбільша кількість статей припадає на Главу 2 – 59, другою за кількістю статей є Глава 13, яка містить 20 статей, а мінімальна кількість статей припадає на Главу 10, яка складається з однієї статті.

Інтерес становить та обставина, що в зміст Закону входить Глава 11 «Кримінальні положення», яка регламентує юридичну відповідальність за правопорушення, пов'язані з об'єктами природи, що відрізняє логічну схему побудови цього акта від підходів, зафіксованих у природоохоронних законах, чинних на пострадянському просторі, які не

містили конкретних норм. До змісту цієї глави входить ст. 127, яка включає перелік правопорушень, пов'язаних з цими природними об'єктами, та містить санкцію у вигляді тюремного ув'язнення строком від 3 місяців до 5 років у разі навмисного скоєння, а якщо ненавмисного, то тюремне ув'язнення зменшується до двох років та може бути замінено штрафом. Наступна стаття, ст. 128, установлює відповідальність за порушення законів Європейського Союзу про захист деяких видів диких тварин і рослин, а також порушення правил перевезення через кордони ЄС. До змісту цих правил входить захист зразків видів, які підлягають захисту, а також відповідальність осіб, які купують або продають такі види. У цьому разі ст. 129 передбачає конфіскацію таких предметів, штраф у сумі 10 тис. злотих, які передаються до фонду охорони навколишнього середовища того воєводства, в якому було скоєно злочин. За заняття торгівлею тваринами і рослинами, які підлягають захисту з боку держави в разі завдання значної шкоди, польський Закон 2004 р. передбачає санкцію у вигляді тюремного ув'язнення на строк від трьох місяців до п'яти років. Польське законодавство відповідно до ст. 131 установлює покарання за ведення бізнесу з торгівлі тваринами, які підлягають охороні, і за захоплення чи вбивство охоронюваних законом диких тварин, за перевезення рослин і тварин, що належать до категорії рідкісних, вимираючих видів, з об'єктів природно-заповідного фонду в природне середовище, за підпали лугів, пасовищ, придорожніх рослин, очеретів, зелених зон міст. Відповідальність за такі дії настає згідно з Кодексом про адміністративні правопорушення. Іншою відмінністю польського Закону від аналогічних актів, чинних на пострадянському просторі, є наявність положень, спрямованих на захист прав працівників у природоохоронній сфері, які змінюються після набрання чинності цим актом. Стаття 160 польського Закону регламентує обов'язок адміністрації протягом двох місяців з дня набрання законом чинності запропонувати працівникам нові умови праці й оплати на наступний період. Роботодавець зобов'язаний письмово повідомити співробітника і про наслідки відмови від нової роботи і умов оплати. Важливе практичне значення має додаток до Закону, який включає в себе список до 22 національних парків, території яких підлягають охороні, а держава зобов'язується виділяти кошти на їхню роботу.

Розгляд історії розвитку польського природоохоронного законодавства дозволяє дослідити динаміку форм природних об'єктів, які отримали охорону з боку держави. У Законі II Речі Посполитої «Про охорону природи» від 10 березня 1934 р. вказуються дві форми природних об'єктів: а) національний парк; б) охорона цінних видів тварин і рослин. У свою чергу Закон від 7 квітня 1949 р. надавав правову охорону природним резерватам та пам'яткам природи, а в Законі від 16 листопада 1991 р.

вказувалися ландшафтний парк та захищені ландшафтні території. Закон 2004 р. передбачає державну охорону значно більшої кількості категорій природних об'єктів, до числа яких належать: 1) національні парки; 2) заповідники; 3) ландшафтні парки; 4) охоронювані ландшафтні території; 5) зони Natura 2000; 6) пам'ятки природи; 7) позиції документації; 8) екологічні землі; 9) природно-ландшафтні комплекси; 10) захист видів рослин, тварин і грибів. Тобто юридична техніка Закону 2004 р. характеризується значно вищим рівнем розвитку в порівнянні з раніше прийнятими в Польщі законодавчими актами.

Як вказує польська дослідниця Каміла Соберай, польський уряд та Міністерство навколишнього середовища при створенні природних об'єктів беруть до уваги підготовлений в ЄС каталог територій, який міститься в програмі Natura 2000 [2, с. 147]. На думку дослідниці, надання природним об'єктам програми Natura 2000 державної охорони не має чітко встановленого законом порядку, тому потребує внесення змін до чинного законодавства та повноважень державних органів у цій сфері.

Важливим елементом Закону, на думку польського дослідника Мирослава Карпюка, є повноваження Служби Національного парку, яка здійснює діяльність з охорони біологічного різноманіття, елементів природи, місць знаходження рослин, тварин, грибів, а також відновлення знищених природних об'єктів [3]. Вчений звертає увагу на закріплене в Законі положення стосовно створення плану охорони конкретного об'єкта, який підлягає затвердженню міністром навколишнього середовища у формі розпорядження. Після складання плану наступним етапом згідно із Законом 2004 р. є визначення завдань Служби з урахуванням природних процесів, діяльності людини та інших факторів. У Законі закріплюються права й обов'язки працівників цієї Служби, вимоги стосовно рівня їх кваліфікації, а також знання чинного законодавства у сфері охорони природи.

Література:

1. Копиленко О. Л., Кіндюк Б. В. Теоретичні засади використання кількісних показників у дослідженнях пам'яток права. *Юридична Україна*. 2016. № 7–8. С. 4–12.
2. Kamila Sobieraj. Administrowanie formami ochrony przyrody. *Roczniki Nauk Prawnych*. 2013. Т. XXIII, n. 4. S. 145–166.
3. Mirosław Karpiuk. Status prawny Służby Parku Narodowego. *Zeszyty Naukowe KUL*. 60 (2018). Nr 1 (241). S. 233–244.

ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ

Пильгун Наталія Василівна

доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент, Навчально-науковий юридичний інститут, Національний авіаційний університет

Осадченко Ірина Володимирівна

студентка, Навчально-науковий юридичний інститут, Національний авіаційний університет

Кожне політичне суспільство, кожна держава виробляє своє власне право в залежності від властивих йому характеристик, стану його розвитку, його філософії та ідеології. Різним країнам та різним історичним епохам властиві різні державні правові системи зі своїми особливими базовими принципами, юридичними концепціями і категоріями, зі своїми особливими побудовами, виконанням і призначенням правових норм.

Головним елементом будь-якої правової системи є право, навколо якого формуються всі інші елементи системи. Через це навіть визначають, що право існує, формується та функціонує як правова система [1].

У той же час, незважаючи на подібне різноманіття права різних країн, у ньому простежуються деякі подібні риси і певний технічний, політичний і культурний взаємозв'язок. Ретельне порівняльне дослідження дозволяє розподілити право різних країн по декількох великих групах права, іменованими системами права.

Розходження між правом різних країн значно зменшуються, якщо виходити не зі змісту їхніх конкретних норм, а з більш постійних елементів, які використовувались для їх створення, тлумачення та оцінки. Самі норми можуть бути нескінченно різноманітними, але способи їхнього вироблення, систематизації, тлумачення показують наявність деяких типів, яких не так уже і багато. Тому можливе групування правових систем, залишаючи осторонь другорядні розходження і, виділяючи родини. Правова родина є категорією, що служить для позначення відносної єдності правових систем, що мають подібні юридичні ознаки, і відображає ті особливості названих систем, що обумовлені подібністю їхнього конкретно-історичного розвитку.

У сучасному світі посилюються інтеграційні процеси в багатьох сферах державного й громадського життя. Це відноситься і до правової сфери. Зростає інтерес до вивчення і взаємного використання досвіду розвитку національних законодавств, обміну правовою інформацією і науковими ідеями.

У другій половині ХХ ст. найбільшого поширення набули два головні напрями класифікації правових систем. Перший напрям розкрито у класифікації Р. Давида, який запропонував ідею трихотомії — виокремлення трьох основних правових сімей: англо-американської, романо-германської та соціалістичної на основі двох критеріїв — юридичної техніки та однакових філософських, політичних й економічних принципів. Всі інші правові системи він об'єднав під умовною назвою «Інші види суспільного устрою та права», серед яких розглядалося мусульманське, індуське та індійське право, а також правові системи країн Африки та Далекого Сходу [2].

Романо-германська правова сім'я є сукупністю національних правових систем, які мають загальні закономірності розвитку і подібні ознаки, що склалися на основі римського цивільного права і його пристосування до нових національних умов при домінуванні закону серед інших джерел права[3].

Англосаксонська правова сім'я виступає сукупністю правових систем, що склалися під впливом англійської правової системи, в розвитку яких основна роль належить судовій практиці. Англосаксонська правова сім'я також у науковій літературі має назву англо-американської правової сім'ї або сім'ї загального права[4].

Соціалістичні правові системи складаються з груп правових систем, що вирізняються ідеологічними особливостями та утворилися у СРСР після перевороту 1917 р., а також під його впливом у деяких інших державах. Відрізняється пануванням державної власності на засоби виробництва, особливою системою політичного устрою з домінуванням комуністичної партії, запереченням різниці між публічним правом та приватним правом, а також концепцією права як сили, сприяє побудові комуністичного суспільства[5].

Правове різноманіття правових систем світу не можна розглядати як історичний анахронізм, зв'язуючи його з традиціями минулих століть і юридичним консерватизмом. Історія кожної держави і групи країн, пов'язаних між собою міцними економічними, культурними узами і географічною близькістю, формує стійкі правові погляди, традиції і правову культуру. Відношення до права неоднакове в населеннях Північної, Центральної і Південної Європи. Законослухняність англійців, скандинавів і німців контрастує зі зневагою до формальних норм у кавказькому регіоні та мусульманському світі.

Виникнення та історія розвитку правової системи держави свідчать про те, що на зміст і динаміку правової системи впливає вся духовна культура суспільства: релігія, філософія, мораль, художня культура, наука. Правова система кожної держави відбиває закономірності

історичного розвитку суспільства, його історичні, національні, культурні особливості.

В результаті розвитку міжнародного права, торгових і економічних зв'язків між країнами спостерігається тенденція до зближення правових систем різних країн. Так в країнах «загального права» все більше значення набуває кодифікація, а в країнах континентального права - навпаки судовий прецедент. Можна сказати, що правові системи поєднуються між собою в деяких аспектах їх функціонування.

Як висновок, можна ствержувати про те, що розширення міжнародних зв'язків сприяє поєднанню правових систем, і, можна припустити, що скоро виникне нова «гібридна» правова система яка влаштуватиме усі держави [6]. Пріоритетними серед норм права цивілізованих держав стають, перш за все, націлені на захист прав і свобод людини. Правда, найбільш складно процеси уніфікації правових норм і законодавства в цілому проходять в тих державах, правові системи, яких знаходяться під сильним впливом релігійних і національних традицій.

Література:

1. Тихомиров Ю.А. Курс порівняльного правознавства. — М.: Норма, 1996. — 5 с.
2. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности / пер. с фр. В. А. Туманова. — М. : Международные отношения, 1999. — 218 с.
3. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / Пер. з рос. — Харків: Консум, 2001. — 664 с.
4. Цвік М.В., Петришин О.В., Авраменко Л.В. та ін.; / Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. — Харків: Право, 2009. — с.565-566.
5. Порівняльне правознавство: підручник / С. П. Погребняк, Д. В. Лук'янов, І. О. Биля-Сабадаш та ін. ; за заг. ред. О. В. Петришина. — Х. : Право, 2012. — 272 с.
6. Лук'янов Д. Сучасні погляди на проблему класифікації та типології правових систем. / Д. Лук'янов. — Порівняльне правознавство. — 2012. — № 3-4. — ст. 56-60 — 59 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Пильгун Наталя Василівна

доцент кафедри теорії та історії держави і права, кандидат юридичних наук, доцент, Навчально-науковий юридичний інститут, Національний авіаційний університет

Лобай Дар'я Миколаївна

студентка, Навчально-науковий юридичний інститут, Національний авіаційний університет

Теорія держави і права є фундаментальною, базовою наукою для вивчення юридичних наук. У центрі уваги багатьох гуманітарних наук — питання про державу і право. Але кожна з цих наук вивчає державу і право лише в межах свого об'єкта.

В юридичних вузах навчальний курс теорії держави і права є першим кроком у вивченні всіх юридичних дисциплін. Саме теорія держави і права забезпечує загальнотеоретичну підготовку студентів, без якої неможливе опанування спеціальними і галузевими юридичними дисциплінами. Вона насичена узагальненнями, абстрактними науковими положеннями, поняттями і категоріями. Від того, наскільки буде засвоєний матеріал цього курсу, залежатиме рівень підготовленості студентів до сприйняття ними галузевих та спеціальних юридичних дисциплін, їх професіоналізму в майбутньому.

Вивчення цього курсу покликане всебічно сприяти формуванню у студентів професійної правосвідомості, правової культури і правової активності, усвідомленої політичної і громадянської позиції, оволодінню базовими теоретичними знаннями та навичками практичної поведінки у правовому середовищі, розвитку творчого теоретичного правового мислення, опануванню актів чинного законодавства, що необхідно при вирішенні практичних завдань у юридичній сфері.

В умовах формування соціально-правової держави і розвитку громадянського суспільства слід широко використовувати надбання сучасної теорії держави і права, серед яких важливе місце посідає теорія прав людини. Це має на меті впровадження пріоритетності загальнолюдських цінностей, розуміння ролі людського фактора, цінності кожної особистості. Теорія держави і права має спільний із іншими юридичними науками об'єкт дослідження — державно-правову дійсність. Розмежування теорії держави і права з іншими юридичними науками

відбувається за предметом дослідження, тобто певного кола явищ, які вивчаються цією наукою. Кожна юридична наука має свій предмет дослідження, яким може виступати той або інший бік об'єктивної державно-правової дійсності [1, с.7-21].

Якщо говорити про предмет теорії держави і права, то ним є найбільш загальні закономірності виникнення, буття, функціонування та розвитку держави і права, на основі пізнання яких розробляються фундаментальні проблеми, що мають методологічне значення для галузевих юридичних наук.

Разом з тим предмет теорії держави і права включає: сутність і соціальне призначення державних і правових явищ; закономірності та випадковості виникнення, функціонування та розвитку держави і права; систему понять і категорій, що використовуються в юриспруденції (право, держава, їхня сутність, функції, форми; норми права, правовідносини, реалізація права, правопорядок тощо); правові принципи, аксіоми, презумпції, фікції, що були вироблені та використовуються юридичною теорією та практикою; теоретичні моделі правотворчої, правозастосовної та інтерпретаційної практики; прогнози та практичні рекомендації щодо вдосконалення та розвитку права і держави [2, с.11].

Тобто, предмет теорії держави і права складають явища, які можна назвати азбукою юриспруденції. Без засвоєння цих явищ неможливо правильно та грамотно вивчати закони, складати угоди та договори, тлумачити їхній зміст, визначати їхню дію в просторі, у часі та за колом осіб.

Таким чином, усі суспільні науки так чи інакше під своїм кутом зору вивчають державу і право. Але тільки теорії держави і права притаманні ці суспільні явища як самостійний (і самодостатній) предмет дослідження. Проте при їх вивченні теорія держави і права враховує прогресивні надбання інших суспільних наук, використовує їх для повнішого і глибшого розуміння державно-правової дійсності.

Теорія держави і права посідає фундаментальне місце в системі юридичних наук. На відміну від інших юридичних наук, вивчає державу і право в їх найбільш узагальненому вигляді, досліджує загальні закономірності виникнення, розвитку і функціонування держави і права як єдиних і цілісних систем. Вона розробляє такі основоположні для юридичної науки питання, як сутність, тип, форми, функції, структура і механізм дії держави і права, правова система, які виступають теоретичним підґрунтям для правознавства в цілому.

У взаємовідносинах теорії держави і права і галузевих юридичних наук існує своєрідна рівноправність, яка полягає у взаємному збагаченні і

взаємній допомозі в пізнанні системи закономірностей держави і права. Отже, місце теорії держави і права в системі юридичних наук визначається тим, що вона: є загальнотеоретичною, методологічною, базовою щодо інших юридичних наук; об'єднує і використовує дані і висновки юридичних наук з метою більш глибоких загальнотеоретичних узагальнень; досліджує (змальовує, аналізує, пояснює) основні закономірності розвитку держави і права в цілому; виробляє загальні поняття, принципи, на які спираються інші юридичні науки [1, с. 6-7].

Отже, можна зробити висновок, що наука, яку ми розглядаємо, розробляє і формулює основні теоретичні поняття і категорії юриспруденції, якими користуються всі юридичні науки, кожна з яких щодо свого предмета також розробляє теорію, що притаманна лише їй, розповсюджується лише на коло тих питань, які вона вивчає. Теорія держави і права щодо інших юридичних наук виступає як загальна теорія для юриспруденції в цілому. Саме цим визначається її провідна роль, її пріоритетне місце в юридичній науці.

Специфічною особливістю теорії держави і права є вивчення держави і права, державно-правових явищ в їх органічній єдності і взаємній опосередкованості. Теорія держави і права є єдиною цілісною наукою, яка вивчає державу і право, державно-правові явища в їх взаємозв'язках та взаємодії, що відображає нерозривність держави і права в реальному житті [3, с.25-26].

Як висновок, можна стверджувати про те, що теорія держави і права є проблемною і плюралістичною наукою. Різноманітні погляди вчених виникають у зв'язку з їх розбіжністю на одні й ті самі явища, і це цілком закономірно. Ця навчальна дисципліна постійно поповнюється новими ідеями і розвивається в різних напрямках, тому у міру накопичення знань про державно-правові явища змістовно збагачується предмет теорії держави і права.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): Підруч. / Скакун О. Ф. — Харків.: Еспада, 2006. — С. 6-21.
2. Олійник А. Ю. Теорія держави і права: Навч. посіб. / Олійник А. Ю., Гусарев С. Д., Калюжний Р. А., Камінська Н. В., Павленко М. І.— Київ.: Центр учебної літератури, 2015. — С.11-18.
3. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави: Навч. посіб. Вид. 5е, зі змінами. / Рабинович П. М. — Київ.: Атіка, 2001. — С.25-26.

ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ У ПРАЦЯХ ТОМАСА ГОББСА

Федоришина Ганна Сергіївна

аспірант кафедри теорії та історії держави і права та

*адміністративного права Донецького національного університету імені
Василя Стуса*

Томас Гоббс – визначний філософ нового часу, є одним із засновників природного права, дослідив та удосконалив теорію суспільного договору, яка стала основою сучасного вчення про громадянське суспільство.

Теорія договірної походження держави була об'єктом для наукової діяльності Гуго Гроція (1625), Семюеля Пуфендорфа (1673), Бенедикта Спінози (1675), Джона Локка (1689), Християна фон Вольфа (1728), Жан-Жака Руссо (1762), Олександра Радіщева (1790) та Іммануїла Канта (1797). Проте ця концепція вперше набула обґрунтованості із опублікуванням праці «Левіафан» у 1651 році, автором якої є Томас Гоббс.

Оскільки проблема узгоджених довірливих відносин між державою і суспільством постає і у сучасному світі, обговорення теорії суспільного договору є актуальною темою сьогодення. У своєму вченні Т. Гоббс бачить шляхи розв'язання конфліктів між людьми та їх природним станом, пропонує ідею досягнення успіху суспільства через бачення сутності держави як реальної та беззаперечної організації влади.

Протягом життя Т. Гоббс звертається до вивчення людської природи, її пристрастей. В основу свого вчення науковець покладає дослідження природного стану людини, який проявляється у почуттях недовіри, суперництва та потягу до слави. На основі таких людських надбань, він формує вислів: «Людина людині - вовк».

У трактаті «Левіафан» автор визначає поняття: «Людський індивід - це передусім природний егоїст, безальтернативно налаштований на задоволення власних бажань, на забезпечення собі щонайбільших задовольень і насолод, головне ж - на самозбереження, на утвердження у власному бутті і, отже, - на боротьбу за зростання свого контролю і влади над усіма іншими, тими, хто вже через наявність власних аналогічних потреб може становити загрозу для його егоїстичного самоутвердження» [1, с. 7]

Гоббс виносить на перше місце почуттів людини саме надзвичайну тягу до влади, дедалі більшої та більшої, бажання, яке припиняється із смертю. Але потреба у самозбереженні утворює необхідність для людської спільноти стати на шлях державотворення. Інстинкт

самозбереження спонукає діяти природний закон, як результат чуттєвого і розумного усвідомлення відмови від природного стану та переходу до громадянського суспільства. Згідно з цим законом людині забороняється робити те, що згубно для її життя.

Державу розглядав Гоббс, як результат суспільного договору, що є породженням розумного, свідомого волевиявлення людей для захисту своїх інтересів, суспільного блага, забезпечення природних і невідчужуваних прав людини, гарант миру та безпеки суспільства. Дана концепція переносить людські права на одну особу, яка висловлює загальну волю та зобов'язує кожного слідувати прийнятим рішенням. В результаті суспільного договору утворюється загальна єдина особа - держава, яка виконує волю усіх громадян.

Для характеристики держави, у своєму трактаті Гоббс описує створену Богом істоту Левіафана, який є морським чудовиськом, змієм чи драконом. Левіафан втілює величну незбагненність творіння Божого, очевидна могутність якої таїть для людини і втіху, і страх, і звабу. Гоббс ототожнює морське чудовисько з державним утворенням. «Держава, - дає її визначення мислитель, - є єдина особа, відповідальним за дії якої зробила себе шляхом взаємного договору між собою величезна кількість людей, для того, щоб ця особа могла використовувати силу і засоби всіх їх так, як визнає за необхідне для їх миру і загального захисту» [3, с. 145]. Носій такої особи, який володіє верховною владою, - суверен. Всякий інший - його підданий

Сутність держави, науковець визначає як сукупність ознак абсолютної та беззаперечної влади, що являє собою монархічну форму правління. Абсолютна влада держави - на думку Гоббса, гарант реалізації природних законів. Він називає державу штучною людиною, для якої верховна влада - душа; посадові особи виконавчої і судової влади - штучні суглоби; нагороди і покарання - нерви; добробут і багатство громадян - сила; безпека народу - заняття; його радники - пам'ять; справедливість і закони - розум і воля; громадський мир - здоров'я; смута - хвороба; громадянська війна - смерть [2, т. 1, с. 344]. Влада суверена абсолютна: їй належить право видання чи скасування законів і контроль за їх додержанням, оголошення війни і укладання миру, призначення чиновників і судова влада.

Уклавши договір суспільство вже не може засуджувати владу суверена, воно не може і змінити умови договору. Суверен в свою чергу стає гарантом миру, спокою та захисту громадян. Між суспільством і сувереном утворюється сильний зв'язок, заснований на довірі. Тільки в таких умовах люди починають взаємодіяти між собою, породжується узгодженість, джерелом якої є суспільний договір.

Але коли суверен втрачає здатність захищати своїх підданців, це автоматично звільняє останніх від їхніх зобов'язань перед ним. Так само людина вільна не підкорятися суверенові, якщо той сам зазіхає на її життя або наказує їй вбити чи знівечити себе. Договірна основа державотворення за Гоббсом залишає для подібних випадків у розпорядженні людини гірку, але принципово важливу можливість позбутися «Левіафанових чарів» і опинитися у своєму вихідному становищі «війни проти всіх» [1, с. 9].

Нині існує плюралізм теоретичних поглядів на природний стан людини та процес походження держави, їх поняття, взаємодія та призначення. «Суворе» вчення Томаса Гоббса про людську природу викликає неоднозначні дискусії та суперечки між науковцями. Але підсумовуючи вище наведене, можна стверджувати, що в основу свого вчення Т. Гоббс покладає компроміс, відмову від природного стану та перехід до громадянського суспільства, як основний метод побудови відносин. Метод, спрямований на досягнення самореалізації, співволодіння та співуправління, особисту автономію кожного громадянина, делегування своїх прав і повноважень від громад до вищих ланок влади. Значення компромісу ідейна основа суспільного договору в сучасній побудові громадянського суспільства та держави.

Література:

1. Гоббс Т. Левіафан / Пер. з англ. - К.; Дух і Літера, 2000. - 606 с.
2. Гоббс Т. Про громадянина // Т. Гоббс. Избран. произвед.: в 2 Т. - М. – 1964.
3. Демиденко Г. Г. Історія вчень про державу і право: навчальний посібник.- Х.: Консум, 2004. - 432 с.
4. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навчальний посібник. / А. І. Кормич – К.: Правова єдність, 2009. - 312 с.
5. Рудик П. А. Теорія держави: основні теорії, концепції, підходи до вивчення: навчальний посібник. – 2-ге вид., перероб. та допов. – К.: Алерта, 2015. – 288 с.
6. Шульженко Ф.П. Історія політичних і правових вчень: підручник / Ф. П. Шульженко. - К.: Юрінком Інтер, 2004. - 464 с.

**ЩОДО ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ»
В АКТАХ ЛІГИ НАЦІЙ**

*Городецький Остап Олександрович
аспірант кафедри адміністративного права та адміністративного
процесу факультету №3 Львівського державного університету
внутрішніх справ*

«Біженець» як соціальне поняття відоме у світі віками, проте його сучасне юридичне розуміння до ХХ століття у міжнародному праві визначене не було. Зазвичай це поняття означало будь-кого, хто прагнув врятуватись від обставин, які вважав нестерпними та загрозливими: небезпека, позбавлення свободи, переслідування, загроза життю, злидні, війна чи громадянський конфлікт, стихійне лихо, посуха, землетрус, голод, тощо.

Виникнення поняття «біженець» у правовому полі пов'язано з припиненням відкритої та необмеженої міграції у зв'язку із запровадженням систематичного імміграційного контролю у роки Першої світової війни. Події Першої світової війни, революції та громадянської війни у Росії, греко-турецької війни 1912-1922 років стали значним поштовхом для неконтрольованого, тобто незаконного пересування громадян з однієї із зазначених держав в інші [1, с.12].

Врегулювання проблеми біженців вимагало від міжнародної спільноти глобального підходу, колективної та скоординованої політики. В межах національних інтересів чи юрисдикції певної країни вирішення проблеми біженців було неможливим, оскільки це спрямовувало її з однієї держави в іншу.

Створення та діяльність Ліги Націй у двадцятих роках ХХ століття позначає значний період у формування політики міжнародного захисту прав біженців [2]. Підґрунтя здійснення Лігою Націй гуманітарної діяльності закладено у пункті А, статті 23 Статуту Ліги, де зазначалось, що її Члени докладатимуть зусиль для забезпечення та збереження справедливих і гуманних умов праці для чоловіка, жінки і дитини на своїх власних територіях, а також у всіх країнах, на які поширюються їхні торгові і промислові відносини, і до заснування з цією метою необхідних міжнародних організацій [3]. Відтак, допомога біженцям була визначена як частина нової міжнародної політики [4, 86-87].

Розроблення шляхів щодо надання біженцям правового статусу Ліга Націй доручила новоствореному тимчасовому інституту - Верховному комісару. На цей пост було призначено Фрітьофа Нансена (Fridtjof Nansen), норвезького мандрівника, океанографа, біолога, громадського діяча, ректора Університету Осло, який представляв Норвегію в Лізі Націй.

В 1926 році на міжнародній конференції в Женеві, скликаній Верховним комісаром, прийнято Угоду про видачу посвідчень особи російським та вірменським біженцям. Цей документ є визначний тим, що у ньому вперше на міжнародній арені було вироблено та запропоновано поняття «біженець», яке застосовувалось до конкретних груп осіб. Так, у статті 2 Угоди зазначалось, що біженець це:

росіянин – будь-яка особа російського походження, яка не користується або яка більше не користується захистом уряду Союзу Радянських соціалістичних республік і яка не набула іншого громадянства;

вірменин – будь-яка особа вірменського походження, яка попередньо була підданою Османської імперії, та яка не користується або яка більше не користується захистом уряду Турецької Республіки, та не набула іншого громадянства [5].

В контексті цієї угоди слід звернути увагу що під походженням розумілась територія, а не національність чи раса.

Женевські Угоди 1928 року про правовий статус російських і вірменських біженців, та про поширення на інші категорії біженців деяких заходів, прийнятих на користь російських та вірменських біженців, більш чітко визначали правове становище осіб, що визнавались біженцями, а також розширювали коло осіб, які можуть отримати такий статус. Так, було визначено, що:

- асирійським, асси́ро-халдейським і асимільованим біженцем є будь-яка особа, асиро чи асиро-халдейського походження, а також за схожістю будь-яка особа сирійського чи курдського походження, яка не користується або не бажає користуватись захистом країни своєї колишньої приналежності і яка не набула або не володіє іншим громадянством;

- турецький біженець - будь-яка особа турецького походження, раніше піддана Османської імперії, яка за умовами Лозанського Протоколу від 24 липня 1923 року не користується або більше не користується захистом Турецької Республіки і яка не набула іншого громадянства [6].

Як можна помітити, у формулюванні поняття «біженець» Ліга Націй використовувала груповий (категорійний) підхід і правовий статус

біженця встановлювався за трьома критеріями: походження; відсутність захисту рідної держави; ненабуття іншого громадянства [7, с.36].

Визначення «відсутність захисту з боку уряду», яке містилося у понятті «біженець» 1926 року, вказує на насильство або переслідування особи з боку власного уряду, через що особа змушена шукати притулок. Використання такого визначення на практиці викликало чисельні труднощі, пов'язані із з'ясуванням, розумінням і застосуванням визначення питання, чи позбавлена особа захисту з боку власного уряду, чи ні.

Женевські акти 1926 і 1928 років внесли корективи у визначення поняття «біженець» як особи, що «не набула іншого громадянства». Такий підхід теоретично допускав відмову стосовно прийняття громадянства іншої держави або небажання самої особи мати інше громадянство. Наявність громадянства гарантувало стійкий правовий зв'язок особи з державою, тобто особи із статусом біженця мали свої права і обов'язки у країні, яка надала їм захист до отримання громадянства. При цьому, поняття «біженець» у той час не містило вказівок на умови та засади, за наявності яких встановлюється даний статус [1, с.13-14].

Крім того, особливістю визначення була відсутність значення причини залишення біженцем країни проживання та обов'язковість обумовлених мотивів для отримання статусу біженця [7, с.36].

Якщо проблеми біженців двадцятих років ХХ століття були переважно зумовлені військовими та етнічними конфліктами, а також утворенням нових держав в повоєнний період, то тридцяті - політичними чинниками. Розширення критеріїв міжнародно-правового визначення поняття «біженець» детерміновано політичними суперечностями, що мали місце в Європі у 30-ті роки ХХ сторіччя, і обумовлені метою виявлення правової допомоги біженцям, що стали жертвами політичних переслідувань [1, с.14].

Зміни у міграційних процесах в тогочасній Європі пов'язані з приходом до влади Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини у 1933 році. Напади німецького уряду на дисидентів та решти небажаних були настільки відкритими та лютими, що зумовили тривогу у світовій спільноті, а до сусідніх з Німеччиною країн почали прибувати нові біженці.

Прийняття 28 жовтня 1933 року на міжурядовій конференції Конвенції про міжнародний статус біженців було логічним продовженням діяльності Ліги Націй у сфері захисту біженців. Так, стаття перша Конвенції передбачала, що її положення застосовуються до російських, вірменських та асимільованих біженців в межах визначень закріплених в угодах від 12 травня 1926 року і 30 червня 1928 року. Водночас, за

кожною з договірних сторін зберігалось право вносити в ці визначення поправки та уточнення в момент підписання чи уточнення [8]. Конвенція про міжнародний статус біженців не вносила змін щодо нормативного розуміння поняття «біженець» і не поширювала дію цього статусу на нове коло осіб, та метою прийняття цієї Конвенції було охоплення всіх груп біженців, згаданих в попередніх угодах, прийнятих під егідою Ліги Націй [9, с. 314.].

Подальші історичні події, зумовлені внутрішньою політикою Німеччини щодо власного населення, вимагали рішучих дій від Ліги Націй щодо надання допомоги біженців. Ліга продовжувала використовувати груповий підхід щодо визначення кола осіб, яким могло бути надано статус біженців. Прикладами цього можуть слугувати Угода від 24 травня 1935 року щодо саарських біженців, Тимчасова угода про статус біженців з Німеччини від 04 червня 1936 року, яка стосувалась ідентифікаційних та проїзних документів для біженців, що прибули з Німеччини, а також Конвенція про статус біженців, що прибувають з Німеччини 10 лютого 1938 року.

Події, пов'язані з приєднанням Австрії до Німеччини у 1938 році, зумовили необхідність прийняття додаткового Протоколу до Тимчасової угоди від 04 липня 1936 року та Конвенції від 10 лютого 1938 року. Згідно протоколу від 14 вересня 1939 року преференції Угоди 1936 року та Конвенції 1938 року були підтверджені та поширені на біженців, що прибули з території, «яка колись становила Австрію», та з Судетської області.

Міжвоєнна практика визначення біженців за групами мала кілька переваг. З практичної точки зору це забезпечувало відносно ефективний спосіб надання статусу біженця для великої кількості осіб. При такому підході надання статусу біженця не залежало від самої особи, їй не потрібно було доводити причини залишення рідної країни, а достатнім був факт належності до визначеної групи осіб. Незважаючи на переваги групового призначення, цей метод визначення біженців мав один серйозний недолік – система дозволила відкрити політичні дебати про те, яким групам біженців слід надати допомогу. Наприклад, на Асамблеї 1933 року, німецька делегація рішуче виступала проти будь-якої матеріальної допомоги євреям та політичним дисидентам, що втікали з Третього Рейху. Це заперечення, поєднане з бажанням урядів Англії та Франції заспокоїти Німеччину, призвели до відносно слабкої реакції Ліги Націй на ці події [10, с.12-13].

Література:

1. Грабар Н. М. Адміністративно-правовий статус біженців в Україні: Монографія / Наталія Михайлівна Грабар. – Львів: ЛьВДУВС, 2008. – 227 с. – (Край).
2. Barnet L. Global Governance and the Evolution of International Refugee Regime [Електронний ресурс] / Barnet Laura // UNCHR The UN Refugee Agency. New Issues In Refugee Research. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.unhcr.org/research/working/3c7529495/global-governance-evolution-international-refugee-regime-laura-barnett.html>.
3. The Covenant of the League of Nations [Електронний ресурс]. – 1919. – Режим доступу до ресурсу: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp.
4. Skran C. Refugees in Inter-War Europe. The Emergence of a Regime / Claudena M. Skran. – Oxford: Clarendon Press, 1995. – 336 с.
5. Угода Ліги Націй про видачу посвідчень особи російським та вірменським біженцям, про доповнення і внесення змін в Угоду від 5 липня 1922 року і 31 травня 1924 року [Електронний ресурс] // Ліга Націй. – 1926. – Режим доступу до ресурсу: <http://evolutio.info/content/view/476/100/>.
6. Угода про поширення на інші категорії біженців деяких заходів, прийнятих на користь російських та вірменських біженців [Електронний ресурс] // Ліга Націй. – 1928. – Режим доступу до ресурсу: <http://evolutio.info/content/view/536/100/>.
7. Котляр О. Визначення поняття «біженець» у міжнародних документах / Ольга Котляр. // Адвокат. – 2013. – №153. – С. 36.
8. Конвенція про міжнародний статус біженців [Електронний ресурс] // Ліга Націй. – 1933. – Режим доступу до ресурсу: <http://evolutio.info/content/view/537/100/>.
9. Sallinen H. Intergovernmental Advocates of Refugees. The Refugee Policy of the League of Nations and the International Labour Organization in the 1920s and 1930s : дис. докт. соц. наук / Sallinen Harri – Helsinki, 2013. – 405 с.
10. Skran C. The Historical and Contemporary Context of International Response to Asylum Problems / Claudena M. Skran. // Journal of Policy History. – 1992. – Vol.4 № 1. – С. - 12-13.

Науковий керівник: Йосифович Данило Ігорович, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри адміністративного права та адміністративного процесу факультету №3 Інституту з підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції Львівського державного університету внутрішніх справ

ВИЩИЙ СУД З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СУПЕРЕЧЛИВІ МОМЕНТИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

Гудим Інга Володимирівна

*викладач кафедри загальноправових дисциплін юридичного факультету,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ*

Зі створенням в Україні патентного спеціалізованого суду направленість українського законодавства на європейські стандарти стає цілком очевидною. На тлі існування судової реформи якісне та продуктивне функціонування окремого спеціалізованого суду стане фундаментом не тільки у сфері захисту законних прав суспільства на інтелектуальну власність, а і зміцнить довіру інвесторів, які й досі вагалися співпрацювати з Україною. Виокремлення самостійного судового органу з розгляду справ щодо захисту інтелектуальної власності у єдиний спеціальний суд бере свою тенденцію з європейських країн і звичайно є базисом для розгляду окремих категорій суспільно важливих інтересів щодо продуктів інтелектуальної діяльності. Фактичність існування суду в повній мірі не дозволяє зробити остаточних висновків щодо дієвості його роботи, але вже зараз, аналізуючи стан законодавчої бази, вимог та критеріїв відбору суддів на посаду судді ІР- суду, загальної статистики кількості справ у сфері захисту інтелектуальної власності, можна спрогнозувати ряд негативних моментів, існування яких вкрай ускладнить як процесуальний порядок розгляду справ, так і якість захисту прав інтелектуальної власності на законодавчому рівні, що є цілком актуальним моментом, серед ряду завдань судової реформи.

Проблематикою ефективності функціонування Вищого суду з питань інтелектуальної власності займалися: Г.Андрощук, Н.Бочарова, О.Ф.Дорошенко, Ю.Капіца, О.П.Орлюк, О.І.Харитонова, В.І.Татькова та ін.

З одного боку, запровадження Вищого суду з питань інтелектуальної власності дасть змогу швидше розглядати справи, але справедливий розгляд спорів прямо залежить від кваліфікації та належної якості знань кандидатів, які претендують на посаду судді, оскільки розгляд окремої категорії справ де об'єктом розгляду є право інтелектуальної власності потребує не тільки знання нормативної бази України, але і спеціалізованих відповідних знань.

Вищий суд з питань інтелектуальної власності розглядатиме справи в порядку встановленому Господарським процесуальним кодексом України (далі - ГПК України). Саме тому, ухвалений у новій редакції ГПК України затвердив перелік категорій справ, які розглядатиме Вищий суд з питань інтелектуальної власності. До них відносяться такі категорії:

1) справи у спорах щодо прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, торговельну марку (знак для товарів і послуг), комерційне найменування та інших прав інтелектуальної власності, в тому числі щодо права попереднього користування;

2) справи у спорах щодо реєстрації, обліку прав інтелектуальної власності, визнання недійсними, продовження дії, дострокового припинення патентів, свідоцтв, інших актів, що посвідчують або на підставі яких виникають такі права, або які порушують такі права чи пов'язані з ними законні інтереси;

3) справи про визнання торговельної марки добре відомою;

4) справи у спорах щодо прав автора та суміжних прав, в тому числі спорах щодо колективного управління майновими правами автора та суміжними правами;

5) справи у спорах щодо укладання, зміни, розірвання і виконання договору щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, комерційної концесії;

б) справи у спорах, які виникають із відносин, пов'язаних із захистом від недобросовісної конкуренції, щодо: неправомірного використання позначень або товару іншого виробника; копіювання зовнішнього вигляду виробу; збирання, розголошення та використання комерційної таємниці; оскарження рішень Антимонопольного комітету України із визначених цим пунктом питань [2].

Судова статистика щодо строків розгляду спорів, які виникають у сфері захисту прав інтелектуальної власності, свідчить, що така категорія справ слухається від 2-х років, і це без урахування строків, на які розгляд зупиняється у зв'язку із проведенням судової експертизи. Так, у середньому судовий розгляд відповідних справ займає 3 - 4 роки [6, с.1].

Проблема такого тривалого розгляду справ залежить не тільки від процесуальних прогалин законодавчого регулювання, а і від самого предмета розгляду спору, адже технічні знання суддів дадуть змогу виключити залучення експертів чим зменшать строки розгляду позову.

Також передбачено скорочення строків розгляду справи за рахунок права на подання висновку експертної установи, складеного до початку розгляду справи. При цьому висновок експертизи на замовлення учасника процесу матиме однаковий статус із висновком судової експертизи, проведеної за ухвалою суду [6, с.1].

В той самий час, такий висновок експерта відповідно до норм Господарського процесуального кодексу України не є обов'язковим для суду та оцінюється так само, як і будь-які докази, що тим самим не дасть змогу розраховувати на зменшення терміну розгляду справи, а може стати лише способом затягування справи однією зі сторін.

Ефективне функціонування нормативного закріплення законодавчих

приписів стосовно захисту прав інтелектуальної власності прямо залежить від конкретного виду юрисдикційного органу який здійснює безпосередній захист порушених прав. Безліч невирішених питань законодавчого регулювання у сфері інтелектуальної власності буде покладено на новостворений Вищий суд з питань інтелектуальної власності, дієвий механізм якого залежить від поєднання апарату суду із законами у сфері інтелектуальної власності.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 року №254к/96-ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року № № 1798-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. №6. Ст.56
3. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року (зі змінами і допов.). *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.
4. Про утворення вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Указ Президента України*. №299/2017р. від 29.09.2017р. Електронний ресурс: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/299/2017>.
5. Про Вищий спеціалізований суд з питань інтелектуальної власності: Пояснювальна записка до Проекту Закону України. Додаток № 3. Електронний ресурс:<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34>.
6. Комаха А. Яким буде порядок розгляду інтелектуальних спорів спеціалізованим судом. *Закон і Бізнес*. Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/128705-yakim_bude_poryadok_rozglyadu_intelektualnih_sporiv_speciali.html.

LEGAL ASPECTS OF REFUGEE ADAPTATION IN EUROPEAN COUNTRIES

Желдак Ярина Тімурівна

студентка, Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого

Armed conflicts have forced thousands of people to leave their homes. Europe is being affected by those conflicts not even taking part. Migrants willing to start a new safe life have rushed to Europe from different cauldrons of conflict: Yugoslavia, Egypt, Livia, Syria... Refugee problem is an object of political manipulations since this topic is fragile. This article is to represent some legal aspects of how refugees are welcomed in European countries.

Talking about European law is impossible without mentioning the European Union. There is no common and agreed position among its members, some of them are willing to welcome refugees and some of them are opposing the peaceful policy of the EU. European migrant crisis (2015) has shown that there is no consolidation inside the EU: for instance, the refugee problem was one of the causes of so-called “Brexit”, which took place in 2016 in Great Britain. According to different studies, from 1 to 1.8 million of illegal migrants came to Europe in 2015.

There is the Dublin Regulation (Regulation No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 establishing the criteria and mechanisms for determining the Member State responsible for examining an application for international protection lodged in one of the Member States by a third-country national or a stateless person) or so-called Dublin III Regulation [1], which determines responsibility for the countries in examining and accepting asylum seekers, protected by the Geneva Convention. This document is a basis of the Dublin System, which regulates immigration policy within the EU. One of the most important aims of this system is to prevent people from sending multiple applications to different countries. The country which takes the responsibility for an asylum seeker (usually it is the first country the refugee has entered) is to decide whether one’s application should be accepted. If the application is rejected, the seeker is unavailable to restart this process in another country inside the EU.

This system proved to be ineffective during 2015 for Hungary was overwhelmed with refugees and could not accept so many applications from asylum seekers. Germany has claimed its decision to accept people’s applications, even if another country was ought to do it. So did Czech Republic. Dublin System was criticized by many lawyers and politicians since it had put countries that were close to the EU borders under the big pressure [2].

Absence of clear and effective regulation has caused tragic consequences: for instance, a truck with corpses of 71 refugees were found in August, 2015 in Austria. People are supposed to have died for the lack of oxygen. According to UN data, almost 2.5 thousand of people drowned in the Mediterranean Sea trying to reach Europe in 2015. Also an Afghan refugee was the first person to be killed while trying to cross the Bulgarian border (15.10.2015) [3]. The influx of refugees has caused a rise of right parties and leaders across the EU (including Mari Le Pen, French politician who took part in presidential elections in 2016).

In order to help countries like Italy and Greece, the EU has created a special quota for immigrants. It is a complicated index based on GDP, population, living standards etc. This also caused disbalance between countries for states like Sweden, Germany, Great Britain had to accept far more people than countries like Lithuania, Estonia etc. Some countries were willing to

extend their quota (Iceland) and other opposed their obligation to accept large numbers of refugees. Countries like Poland have not accepted a single asylum seeker (the quota for Poland was 7 thousand people). Finland has fulfilled its quota in the range of 94%, Ireland – in the range of 92%.

In 2015, Hungary and Slovakia appealed to the Court of Justice of the EU to challenge the decision, which obliged the member states to accept 120 thousand refugees, who arrived in Greece and Italy, in order to reduce migration pressure in these countries. Slovakia and Hungary believed that the decision on the movement of refugees was made with violations of the established procedures, and it would not be able to help resolve the migration crisis. In September 2017, the Court delivered a final verdict and rejected the claims of the two states [4].

Besides international treaties, the EU applied the principle of solidarity. Due to it countries have created common marine patrol services. Germany also appealed to this principle when claiming the will to accept extra refugees.

Refugee policy is also regulated by the Convention Relating to the Status of Refugees (1951) [5]. The key provisions of this treaty are related to fundamental human rights and their protection.

The migration crisis forced the EU to make an agreement with Turkey in 2016. This convention includes the following:

1) All illegal migrants, starting from March 20, 2016, will be sent back from Greece to Turkey. This will be done in full compliance with the EU and international law. It will be a temporary and emergency measure that is needed to end the suffering of people and restore public order. The cost of the operation to return illegal migrants will be covered by the EU budget.

2) Turkey will take all necessary measures to prevent new sea and land illegal migration routes from Turkey to the EU and will cooperate with neighboring countries, as well as with the EU, in this regard.

3) The implementation of the plan to ease the visa regime for Turkish citizens will come into force no later than the end of June 2016, provided that Turkey fulfills all the obligations prescribed by the EU.

4) The EU will try to quickly pay Turkey the previously promised 3 billion euros and will arrange additional financing for the same amount. The second tranche must be received by Ankara in 2018.

5) The EU and its member states will cooperate with Turkey in any joint efforts to improve the humanitarian situation in Syria.

6) In exchange for every Syrian migrant returned to Turkey from Greece, another Syrian refugee must be placed in one of the EU countries. The placement of migrants in the EU, according to the authors of the document, should be based on the UN principle of priority assistance to the most vulnerable segments of the population.

7) The European Union and Turkey are committed to giving a new impetus to the process of the country's accession to the community [6].

This treaty was criticized by some international organizations (for example, "Amnesty International") [7]. Human rights defenders consider this agreement as cruel and one that violates basic standards of international law. Turkey has declined all prosecutions and has been a leader in the number of welcoming refugees.

Migrant policy is common both for the members of the EU and countries outside the Union (Norway, Iceland, Switzerland). There is also a special EU-Denmark agreement.

Different countries also have different inner legal aspects of refugee social and legal adaptation. The Netherlands provides those refugees, who are ready to adapt under the new circumstances, with free language courses. Germany also offers migrants language courses – about 600-900 hours, which is the most among countries of the EU. Great Britain has centers that offer psychological and career help.

According to surveys, conducted in 2016, the majority of people in different European states oppose their government migration policy and think about it as an ineffective and harmful. The biggest discontent rates were reported in Italy (77%), Sweden (88%) and Greece (94%).

There are a lot of opinions on how the current system can be improved. The key points of the majority of them are: need to create common for all states border protection system; working on public opinion on asylum seekers; supporting non-EU states willing to welcome refugees; improving financial system in order to have enough funds to resolve immigrant problem [8].

Refugee problem remains complicated and discussable. However, people and states should remember that all humans have fundamental rights, no matter which country is their origin.

Література:

1. Regulation (EU) No 604/2013 of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 - <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2013/604/oj>
2. Anemona Hartocollis; Dan Bilefsky; James Kanter "Hungary Defends Handling of Migrants Amid Chaos at Train Station". - https://www.nytimes.com/2015/09/04/world/europe/hungary-train-station-migrant-crisis.html?hp&action=click&pgtype=Homepage&module=a-lede-package-region&region=top-news&WT.nav=top-news&_r=0 - The New York Times, 2015.
3. Afghan refugee shot dead by police while trying to enter Bulgaria - <https://www.theguardian.com/world/2015/oct/16/afghan-refugee-shot-dead-police-turkey-enter-bulgaria> – The Guardian, 2015.

4. Judgment in Joined Cases C-643/15 and C-647/15 Slovakia and Hungary v Council - <https://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/2017-09/cp170091en.pdf> – Luxembourg, 2017.
5. Convention Relating to the Status of Refugees - <http://www.unhcr.org/protect/PROTECTION/3b66c2aa10.pdf> – Geneva, 1951.
6. EU-Turkey Statement - <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/> - 2016.
7. Amnesty International. "EU-Turkey refugee deal a historic blow to rights". - <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2016/03/eu-turkey-refugee-deal-a-historic-blow-to-rights/> - 2016.
8. Soros lays out his plan for Europe to avoid 'catastrophe' - <https://www.cnbc.com/2016/07/20/soros-lays-out-his-plan-for-europe-to-avoid-george-migrants.html> – CNBC, 2016.

Науковий керівник: Бенедик Яна Степанівна, кандидат юридичних наук, асистент кафедри міжнародного права Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

Жукорська Ярина Михайлівна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародного права,
міжнародних відносин та дипломатії, Тернопільський Національний
Економічний Університет

Сарабин Тетяна Михайлівна
магістр юридичного факультету, Тернопільський Національний
Економічний Університет

В 2017 р. Верховна Рада проголосувала за Закон 2168 «Про державні фінансова гарантії медичного обслуговування населення» і таким чином дала «зелене світло» реформі фінансової системи медицини [1].

З січня 2018 р. Міністерство Охорони Здоров'я розпочалося поетапне впровадження змін. Перший етап торкнувся медицини первинногорівня - тобто терапевтів, сімейних лікарів, педіатрів, нового механізму фінансування медичних закладів та ін. З 2019 року стартують зміни на вторинному і третинному рівнях. Ну а закінчити реформування планується до 2020 рокуполіклінік.

Нашу нову медицину можна порівняти з пірамідою, основа якої - це новонароджена Національна Служба Здоров'я, але дві

підтримуючі сторони - лікарі і лікувальні установи. А на вершині всього цього - пацієнт.

Основними напрямками реформування охорони здоров'я у 2018 р. визначено такі пункти:

- затвердження положення про Національну службу здоров'я (НСЗ);
- розширення програми «Доступні ліки»;
- запровадження міжвідомчих договорів та договорів з сімейними лікарями;
- запровадження електронної бази ведення документації eHealth;
- затвердження наказу про перелік послуг, які мають надаватися на первинній ланці медичної допомоги;
- запровадити ліцензування лікарів, для підвищення кваліфікації студентів-медиків в Україні - тестування за міжнародною системою IFOM, яка діє в країнах Європи і США;
- спрощення процедури відкриття медичної практики;
- відкриття нових центрів інтервенційної кардіології та забезпечення 20 млн стентів для невідкладних втручань при інфаркті міокарда;
- зайняття посади головного лікаря державного закладу медичної установи;
- відкриття сучасних відділень невідкладних станів;
- реформування сільської медицини, адже Закон України «Про підвищення доступності і якості медичного обслуговування у сільській місцевості» підписано Президентом України П. Порошенком.

Розглянемо основні міфи, які з'явилися навколо реформи системи охорони здоров'я. По-перше, це виключно платна і дуже дорога медицина. Бюджетної медицини в Україні фактично вже немає - 90% лікарських засобів громадяни оплачують з власної кишені. Як доводять дослідження, через брак коштів, половина пацієнтів відтягує звернення за медичною допомогою. Тому боятися платного і дорогого лікування безглуздо. Українська медицина давно платна і дорога. Медреформа вводить новий строгий порядок для лікувальної системи, при якому всі громадяни будуть рівні. Також створиться перелік медичних послуг, які будуть покриті повністю за рахунок держбюджету. Первинна допомога педіатра, терапевта, сімейного лікаря залишається безкоштовною. Також не потрібно платити за екстрену медичну допомогу після ДТП, травм побутового характеру або при попаданні в лікувальний заклад через різкі зміни (інсульт, інфаркт, апендицит та ін.). Безкоштовної для громадян залишиться паліативна допомога, що надається людям зі смертельним діагнозом (наприклад, знеболюючі препарати). Спостереження за перебігом вагітності, народження дитини і педіатрія завжди оплачується

державою на 100%, це умова диктує міжнародне законодавство про захист дітей та матерів, що діє на території України. Тому ця галузь медицини залишиться без змін.

Друге, це міф по те, що жителі сіл залишаться без лікарів. Жителів сільської місцевості особливо цікавить майбутнє фельдшерів і ФАПів. Медична реформа в Україні не позбавить жителів сіл ФАПів. Фельдшера не стануть повноправними докторами, але їх наявність в місцевості, віддаленій від великих міст, дозволить всім громадянам країни в будь-який момент звернутися за основним лікуванням. Представники сільської управління також зможуть створити поліпшення для життя і роботи лікарів. Наприклад, якщо жителі села побудують гарне будівлю лікарні і нададуть житло для лікаря, навіть за невелику плату, шанс знайти бажаних переїхати лікарів значно виросте.

Медреформа строго регулює розмір виплат з держбюджету в сферу охорони здоров'я - вони однакові по всій Україні. Але слід пам'ятати, що сільське життя вимагає менших витрат, ніж життя в місті. З чого випливає, що при однаковому числі пацієнтів лікар в селі матиме матеріальне становище на порядок вище, ніж міський доктор. Також варто згадати про відсутність лікарської конкуренції в сільській місцевості. Кандидата на посаду професора підбирають всі жителі села. Якщо працівник не підтвердить свої професійні навички, контракт буде анульований. Завжди є альтернатива звернутися до іншого фахівця.

Третє - доведеться платити двічі за одну послугу. Після встановлення чіткого тарифу на кожен медичну послугу, який з'явиться у вільному доступі, причини дачі хабарів медперсоналу самоусунуться. Медична реформа призведе до того, що держава стане покривати всі потрібні витрати на надання певної послуги без посередників.

При непрофесійному поведінці лікаря у будь-якого громадянина з'явиться можливість направити скаргу в Національну службу здоров'я (НСЗУ). Вона займеться контролем діяльності медичних працівників і закладів охорони здоров'я країни. НСЗУ має право розірвати контракт з доктором або лікувальним закладом на консультування громадян України при виявленні порушення чинного договору.

Четверте - без направлення неможливо буде потрапити до вузькоспеціалізованого лікаря. Це не так, кожен громадянин має право консультуватися з будь-яким лікарем вузької спеціалізації без направлення від сімейного лікаря. Однак часто при цьому, людині доводиться оплачувати вартість послуг обраного фахівця в повному розмірі. Наявність направлення при зверненні до вузького спеціаліста дозволяє покрити частину лікування за допомогою соціальних виплат від держави або отримати повністю безкоштовну терапію.

Наступний етап після реформи первинної ланки - програма «Безкоштовна діагностика» - почнеться з другої половини 2019. Це 80% потреб пацієнта з діагностики у сімейного лікаря, терапевта чи педіатра, найбільш необхідні безкоштовні дослідження і аналізи, консультації вузькопрофільних фахівців. У напрямку сімейного лікаря, терапевта і педіатра пацієнти зможуть безкоштовно проходити такі обстеження як рентген, УЗД, мамографію, ехокардіографію серця і інші в будь-якому медзакладі, що уклав договір з Нацслужби здоров'я. Таким чином, на нову модель фінансування почнуть переходити поліклініки, які є установами спеціалізованої амбулаторної допомоги.

Ще одне важливе завдання, яке стоїть перед Міністерством охорони здоров'я і Нацслужби здоров'я, - розробка державної програми медичних гарантій на 2020-й, яке буде прийнято разом з Державним бюджетом на наступний рік. Воно буде включати всі рівні надання медичних послуг, оплачуваних Нацслужби здоров'я в 2020 році за принципом «гроші йдуть за пацієнтом».

Література:

1. Закон 2168 - VIII "Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення"
2. Медична реформа в Україні - п'ять головних фактів: <https://konkurent.in.ua/publication/18674/medichna-reforma-v-ukrayini-pyat-golovnih-faktiv/>

ГЕНЕЗА ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ЮСТИЦІЇ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ШЛЯХУ УКРАЇНИ

Залімський Ігор Геннадійович

аспірант Донецького національного університету імені Василя Стуса

Географічне та геополітичне становище України у сучасних умовах неминуче породжує значні виклики перед державою, зокрема щодо глобальних міграційних процесів.

До здобуття незалежності та у перші роки становлення суверенної держави Україна перебувала як в правовому, так і в міграційному полі колишньої радянської системи. Проте, в умовах курсу на асоціацію з Європейським Союзом, уніфікацію з євростандартами норм та правил усіх сфер діяльності суспільства і держави, Україна як найбільший східний сусід Західної Європи, опинилась на одному з транзитних шляхів глобального міграційного руху, що не може залишати її осторонь

регулювання цього процесу в інтересах як національної, так і загальноєвропейської безпеки та правопорядку з одночасним дотриманням прав і свобод іноземців та осіб без громадянства на усіх етапах їх взаємовідносин із державою та її органами.

Так, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у розділі III «Юстиція, свобода та безпека» статтею 16 («Співробітництво у сфері міграції, притулку та управління кордонами») передбачено, що співробітництво буде, зокрема, зосереджуватись на:

b) спільному запровадженні ефективної та превентивної політики щодо боротьби з нелегальною міграцією, незаконним переправленням нелегальних мігрантів через державний кордон та торгівлею людьми, у тому числі щодо методів боротьби з організованими злочинними групами, що здійснюють незаконне переправлення нелегальних мігрантів через державний кордон та торгівлю людьми, а також захисту жертв таких злочинів;

d) правилах щодо доступу, забезпеченні прав та статусу осіб, яким надано доступ, гідному поводженні та інтеграції іноземців, які проживають на законних підставах;¹

Правовий статус іноземців та осіб без громадянства, які перебувають в Україні, закріплюють Конституція України, закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства». Статтею 26 Конституції України гарантується, що іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами та свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.² Окремим законом «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» врегульовано статус і процедури щодо цих осіб.

Україна ратифікувала низку міжнародно-правових актів, які і покладають на неї обов'язок гарантувати дотримання прав іноземців, осіб без громадянства та біженців, відтак, реалізуючи свої зобов'язання, Україна формує свою міграційну політику, зокрема, у нормотворчій та правозастосовній діяльності.

Так, крім зазначених нормативних актів, правове регулювання статусу іноземців, осіб без громадянства та біженців, знаходить своє відображення у Кримінальному процесуальному Кодексі України, Кодексі України про адміністративні правопорушення, Кодексі адміністративного судочинства України.

Таким чином, держава реалізує свої повноваження в управлінні міграційними процесами через судові процедури з метою дотримання

законодавства, забезпечення безпеки і правопорядку з додержанням прав і свобод суб'єктів міграції.

Така заснована на законі діяльність судів щодо дотримання та захисту порушених прав фізичних осіб-іноземців щодо правомірності актів та дій органів виконавчої влади у сфері міграції, їх посадових осіб під час прийняття відповідних рішень щодо застосування до порушників санкцій та певних процедур є формою судового контролю у цій сфері.

Ретроспективний аналіз правового регулювання державою у цій сфері, зокрема у царині адміністративного судочинства, доводить необхідність постійного удосконалення нормативного регулювання відносин суб'єктів міграційних процесів, державних органів, їх посадових осіб та суду.

Так, якщо на час прийняття Кодексу адміністративного судочинства України, у ньому лише згадувалось про гарантування іноземцям права на звернення до суду та їх адміністративна процесуальна правосуб'єктність та права як сторони процесу (ст. 6, 48, 50 КАСУ у редакції від 6.07.2005 р.)³, то в подальшому до Кодексу були внесені зміни, що регламентують особливості провадження у справах за позовними заявами іноземців та осіб без громадянства щодо оскарження рішень про їх видворення, а також позовні заяви органів внутрішніх справ, органів охорони державного кордону або Служби безпеки України про примусове видворення іноземців та осіб без громадянства і затримання їх у зв'язку з таким видворенням (ст.183-5 КАСУ).

Розвиток правового регулювання та судового захисту іноземців знайшов своє відображення у внесенні змін у профільний закон у 2016 році, а відтак і у Кодекс адміністративного судочинства України (ст. 183-7)⁴. Наступним кроком законодавця було розмежування вказаних вище категорій справ в залежності від їх особливостей за суб'єктом звернення до суду та предметом спору у новій редакції Кодексу:

стаття 288 - визначає особливості провадження у справах за адміністративними позовами з приводу примусового повернення чи примусового видворення іноземців або осіб без громадянства за межі території України;

стаття 289 - встановлює особливості провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання іноземців або осіб без громадянства⁵.

Прогрес у правовому регулюванні захисту прав і свобод іноземців полягав у зміні терміну тримання у пунктах тимчасового тримання іноземців; запровадженні можливості судового контролю щодо кожного рішення адміністративних органів стосовно мігрантів; забезпеченні подання ними доказів; особистої участі у судовому процесі; доступі до правової допомоги, у тому числі безоплатної; запровадженні більш м'яких

запобіжних заходів як-то взяття іноземця або особи без громадянства на поруки підприємства, установи чи організації та зобов'язання іноземця або особи без громадянства внести заставу; звільненні від сплати судового збору у таких категоріях справ.

Зазначені зміни суттєво наблизили національне правове регулювання прав і свобод іноземців та осіб без громадянства до норм і практики ЄС та неминуче будуть потребувати удосконалення і надалі на євроінтеграційному шляху України.

Література:

1. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом – URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011
2. Конституція України – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>
3. Кодекс адміністративного судочинства України – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20050706>
4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення положень судового захисту іноземців та осіб без громадянства і врегулювання окремих питань, пов'язаних з протидією нелегальній міграції» – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1379-19>
5. Кодекс адміністративного судочинства України – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/ed20171215>

Науковий керівник: Краковська Анжеліка Євгенівна, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

КЛАСИФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В МИТНІЙ СФЕРІ

*Кулієв Ядулла Адалат огли
магістр, Донецький національний університет ім. Василя Стуса*

*Письменна Олена Пилипівна
доцент, кафедра Теорії та історії держави і права та
адміністративного права Донецького національного університету
ім. Василя Стуса*

Успішне вирішення завдань боротьби з адміністративними митними правопорушеннями вимагає постійного вдосконалення і комплексного використання державними органами правових, організаційних і економічних засобів .

Серед правових засобів важливе місце належить теоретико-методологічним питанням класифікації адміністративних правопорушень у митній сфері. Ефективність і обґрунтованість застосування методів класифікації здебільшого залежить від правильного розуміння цільового призначення такої класифікації, бездоганного знання підстав і порядку їх застосування. Це вимагає чіткого уявлення про юридичний склад та ознаки адміністративного митного правопорушення .

Порушення митного законодавства України охоплює широке коло діянь. Такі порушення, якщо вони не становлять значної суспільної небезпеки і не є відповідно злочинами, митне законодавство визначає як адміністративні, а тому вони тягнуть за собою, відповідно, адміністративну відповідальність.

На сьогодні в теорії права існує немало визначень правопорушення. Це явище характеризують як наділене необхідними ознаками діяння суб'єкта правовідносин (дію або бездіяльність), що суперечить приписам юридичних норм і порушує нормальну реалізацію суб'єктивних прав і обов'язків, як діяння суб'єктів права, протилежні правомірній поведінці, її антипод, як діяння, що дестабілізують суспільні відносини, посягають на захищені правом інтереси людей і організацій, тому є небажаними для суспільства і викликають негативну реакцію з боку самого суспільства і держави .

Складність і багатоплановість функціонування зазначених норм підкреслюють особливий характер їх застосування, зокрема, норми митного законодавства регулюють суспільні відносини, які виникають у митній сфері. Вони визначають правовий статус громадян та посадових осіб, які переміщують відповідні товари через митний кордон України.

На жаль, реалії нашого сьогодення вносять деякі корективи у процес взаємодії держави і таких осіб. Як свідчить статистика, досить часто зазначені особи свідомо чи ненавмисно порушують митні правила.

У широкому розумінні класифікація являє собою розмежування безлічі (класу) об'єктів на підмножини (підкласи) по визначених ознаках. У науковій класифікації властивості об'єкта поставленні у функціональний зв'язок з його положенням у визначеній системі.

Отже класифікація явищ – це систематичний розподіл і упорядкування понять і предметів. Таким чином, мета класифікації як логічної системи внутрішньо підлеглих понять (класів, об'єктів, явищ) у якій-небудь галузі полягає в розподілі їх по групах, класах на основі врахування загальних ознак і закономірних зв'язків між ними. У даному випадку класифікацію можна розглядати, як особливий випадок застосування логічної операції розподілу обсягу поняття, що являє собою деяку сукупність розподілів класу на види, розподіл цих видів на підвиди. У зв'язку з цим, як підставу наукової класифікації важливо визначити

ознаки, істотні для досліджуваних інститутів права (наприклад, мета застосування тієї чи іншої адміністративно-процесуальної міри). Такий підхід дозволяє перейти від «deskриптивних класифікацій (що упорядковують у зручній формі накопичені емпіричні результати) до структурних (суттєвих) класифікацій, що дають можливість розкрити істотні тотожності і різницю між предметами і, як наслідок, мають пізнавальне і практичне значення».

Не менш важливе призначення класифікації полягає і в тому, що за допомогою класифікації фіксуються закономірні об'єктивні зв'язки між об'єктами, предметами реальної діяльності шляхом розподілу їх по відповідних рубриках (класах, видах і т.д.). Таким чином, у результаті проведення класифікації в зовні неупорядкованій емпіричній дійсності свідомість виявляє логіку та закономірності, і тим самим створюється можливість точної орієнтації в різноманітні досліджуваних об'єктів і явищ.

Головне – класифікація дає можливість при визначенні її критеріїв виявити нові риси, якісні особливості даних предметів і явищ.

За своїми об'єктивними властивостями найбільш оптимальною з погляду теоретичної корисності і практичної значимості для кодифікованої частини адміністративного законодавства України є класифікація адміністративних правопорушень за єдиним об'єктивним критерієм. Існуюча в адміністративному законодавстві класифікація адміністративних правопорушень за подвійним критерієм – частина по галузі управління, частина – по об'єкту адміністративно-правової охорони, ймовірно, не може бути визнаною остаточною і закінченою, оскільки це суперечить реальній дійсності.

Отже, і теорія, і законодавча діяльність у питаннях відповідно наукової і нормативної класифікації адміністративних правопорушень (у тому числі, у сфері митної справи) мають потребу в подальшому удосконаленні.

Найбільш правильно видається класифікація, що здатна з'ясувати закономірності функціонування і розвитку класифікуючих адміністративних правопорушень, що дозволяє глибше розкрити й усвідомити їхні якісні особливості в межах загальної теорії адміністративного правопорушення, повніше показати взаємозв'язок і взаємозалежність між ними.

Література:

1. Серых Е.В. Понятие административно – наказуемых нарушений таможенных правил *Митна справа*. — 1999. №5. С. 57-64
2. Горьова С. Класифікація норм адміністративного права: проблеми методології *Право України*. 1998. №12. С. 43

3. Теория государства и права. Учебное пособие / Под ред. Л.И. Спиридонова. Москва: Бек, 2000. С. 351

4. Ключниченко А.П. Организация административно-юрисдикционной деятельности органов внутренних дел в свете основ законодательства Союза ССР и союзных республик об административных правонарушениях. Киев: НИ и РИО КВШ МВД СССР им. Ф.Э. Дзержинского, 1983. 56 с.

ПРОЦЕДУРНІ ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК: ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ

Маринів Наталія Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, Асистент кафедри фінансового права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Податкові перевірки займають провідне місце в системі податкового контролю. Як основний інструмент контрольної діяльності саме вони є найбільш дієвим способом отримати повну інформацію про виконання платниками податків своїх передбаченим податковим законодавством обов'язків і, передусім, з обчислення та сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), які, як відомо, становлять основну дохідну частину бюджету країни¹[1]. Ефективність податкового контролю неможлива без належного забезпечення його здійснення податково-процесуальними нормами, які регулюють податкові відносини, що виникають у процесі реалізації суб'єктами податкового права своїх прав та обов'язків. В науковій літературі вони мають назву «податкових процедур» [2]. Процесуальна форма реалізації податкових процедур визначається сукупністю правил, формалізованих у процесуальних нормах податкового законодавства, які, у свою чергу, виступають гарантіями виконання податкового обов'язку як основної мети податкового регулювання [3, с.110]. Важливість податкових процедур зумовлена їх цільовим призначенням, а саме, врегулюванням правовідносин між юридично нерівними суб'єктами, між владними суб'єктами та зобов'язаними по відношенню до них фізичними та юридичними особами [2].

---

¹ Так, за даними Державної фіскальної служби України, в 2017 році до Зведеного бюджету України забезпечено податкових надходжень на суму 841, 1 млрд. грн, що становить 85, 7 відсотків від загальної суми доходів.

Чітка регламентація процедурного аспекту відносин особи і влади, а саме «податкових процедур», буде слугувати важливою гарантією спрямованості на забезпечення прав і законних інтересів приватних осіб у відносинах із державою та її органами, зокрема, з органами доходів і зборів. Існування законодавчо встановленої процедури є вихідною точкою для здійснення контролю, зокрема судового, за законністю діяльності органів влади [4,с. 5].

На сьогодні правове регулювання процедур адміністрування податків здійснюється нормами розділу II Податкового кодексу України [6], які деталізують дії платників податків та контролюючих органів у сфері справляння податків і зборів, встановлюючи, зокрема, правила щодо призначення та проведення перевірок платників податків. Ці правила є, насамперед, законодавчими гарантіями дотримання прав платників податків під час податкового контролю, який здійснюється органами Державної фіскальної служби України у процесі адміністрування податків і зборів. Відповідні гарантії спрямовані на забезпечення нормального перебігу господарської діяльності платників податків, а так само на надання можливості платнику податків висловити свою незгоду із неправомірним, на його думку, проведенням контрольних заходів щодо нього. Саме з цією метою нормативно обмежено перелік підстав для проведення перевірок платників податків контролюючими органами, а також визначені умови проведення відповідних перевірок та порядок допуску посадових осіб контролюючих органів до їх проведення.

Пунктом 75.1. ст. 75 Податкового кодексу України передбачено, що контролюючі органи мають право проводити камеральні, документальні (планові або позапланові; виїзні або невиїзні) та фактичні перевірки. Документальні перевірки проводяться контролюючими органами в межах їх повноважень виключно у випадках та у порядку, встановлених цим Кодексом. Документальна планова перевірка проводиться відповідно до плану-графіка перевірок, порядок та підстави для проведення документальних позапланових перевірок регулюється положеннями статті 78 Податкового кодексу України.

Важливе значення для захисту прав і законних інтересів платників податків під час проведення планових або позапланових виїзних перевірок є законодавче закріплення також і умов допуску посадових осіб контролюючих органів до їх проведення. Факт проведення документальної перевірки у разі, якщо під час її проведення встановлюються порушення, фіксується актом, який відображає її результати і є носієм доказової інформації про виявлені порушення вимог законодавства з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [7].

Одним з актуальних питань під час здійснення заходів податкового контролю є питання правових наслідків, допущених контролюючим органом під час проведення перевірок платників податків, а також впливу процедурних порушень на правомірність прийнятих за їх результатами податкових повідомлень-рішень.

Досить тривалий час дискусійним залишалось також питання щодо можливості оскарження платниками податків рішень (у тому числі наказів про призначення перевірки), дій або бездіяльності контролюючих органів щодо призначення та/або проведення перевірок.

Узагальнення, проведене на підставі даних Єдиного державного реєстру судових рішень, свідчить, що судова практика з цього питання постійно змінювалась і, на жаль, не є сталою і на сьогоднішній день.

Питання як можливості, так і необхідності оскарження наказів про призначення перевірки виникло ще у 2010 році, коли Верховний Суд України (постанова від 24.12.2010 у справі 21-25a10) дійшов висновку, що платник податків, який вважає, що був порушений порядок та підстави призначення податкової перевірки щодо нього, має захищати свої права шляхом недопуску посадових осіб контролюючого органу до такої перевірки. Якщо ж допуск до такої перевірки відбувся, надалі предметом розгляду в суді має бути лише суть виявлених порушень податкового та іншого законодавства [7]. Вказана позиція була змінена Верховним Судом України (постанова від 27 січня 2015 року у справі 21-425a14). Зокрема, Колегія суддів Судової палати в адміністративних справах Верховного Суду України дійшла висновку, що лише умови та порядок дотримання позапланових документальних перевірок може бути належною підставою наказу про проведення перевірки, а невиконання вимог підпункту 78.1.1 пункту 78.1 статті 78 та пункту 79.2 статті 79 Податкового кодексу України призводить до визнання перевірки незаконною та відсутності правових наслідків такої. [8].

З того часу практика з цього питання залишалась неоднозначною. Більшість притримувалися позиції за рішенням 2010 року, а деякі - за рішенням 2015 року.

Так, Верховний Суд, дотримуючись правової позиції Верховного суду України, викладеної у справі № 21-425a14, дійшов висновку, що невиконання вимог підпункту 78.1.1 пункту 78.1 статті 78 та пункту 79.2 статті 79 ПК призводить до визнання перевірки незаконною та відсутності правових наслідків такої, не дивлячись на те, що посадові особи були допущені до проведення перевірки (постанова від 7 лютого 2018 у справі 821/1562/16) [9].

Здійснення перевірки є необхідною передумовою для винесення податкових повідомлень-рішень у разі встановлення контролюючим органом порушень податкового та іншого законодавства, дотримання

якого контролюється контролюючими органами. Тому за відсутності проведеної перевірки як юридичного факту у контролюючого органу відсутні компетенція на прийняття зазначеного вище рішення про застосування штрафних санкцій... прийняте на підставі незаконної перевірки податкове повідомлення-рішення не може вважатись правомірним та підлягає скасуванню (постанова Верховного Суду від 30 січня 2018 року у справі № 821/1957/16) [10].

Однак існує і протилежна позиція. Зокрема, за висновками Верховного Суду (постанова від 13 лютого 2018 року у справі 804/5402/14, від 13 березня 2018 року у справі № 804/1113/16) після проведення перевірки права платника податків порушують лише наслідки проведення відповідної перевірки, тому платник податку, який вважає порушеним порядок та підстави призначення податкової перевірки, зокрема виїзної, щодо нього, має захищати свої права шляхом недопуску посадових осіб контролюючого органу до такої перевірки [11,12].

Таким чином, на сьогоднішній день не існує єдиної судової практики щодо визначення правових як щодо наслідків процедурних порушень під час проведення податкових перевірок, так і до можливості оскарження платниками податків рішень (у тому числі наказів про призначення перевірки), дій або бездіяльності контролюючих органів щодо призначення та/або проведення перевірок, тому лише встановлення чітких податкових процедур реалізації норм податкового законодавства надасть можливість забезпечити ефективність податкового контролю та створити сприятливий податковий клімат для взаємодії платників податків з органами Державної фіскальної служби України, що слугуватиме становленню ефективної податкової системи в Україні через формування прозорого механізму податкового процесу.

Література:

1. Звіт Державної фіскальної служби України за 2017 рік.- Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/data/files/223549.PDF> (дата звернення 15.11.2018 р.). – Назва з екрану
2. Мінаєва О.М. Завершеність податкових процедур / О. М. Мінаєва // Порівняльно-аналітичне право. - 2015.- № 5. - С. 207–209. [Електронний ресурс].– Режим доступу: par.in.ua/5_2015/61.pdf (дата звернення 15.11.2018 р.).
3. Кучерявенко М.П. Податкові процедури: правова природа і класифікація /М.П.Кучерявенко. –Алерта; КНТ;ЦУЛ,2009. -460 с.
4. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / автор-упорядник В. П. Тимошук. –К. : Факт, 2003. – 496 с.

5. Податковий кодекс України.–Режим доступу :<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 15.11.2018 р.) – Назва з екрану
6. Про затвердження Порядку оформлення результатів документальних перевірок дотримання законодавства України з питань державної митної справи, податкового, валютного та іншого законодавства платниками податків - юридичними особами та їх відокремленими підрозділами.- Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1300-15> (дата звернення 15.11.2018 р.) – Назва з екрану
7. Постанова Верховного Суду України від 24.12.2010 у справі №21-25a10 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/14222170> (дата звернення 15.11.2018 р.)
8. Постанова Верховного Суду України від 27 січня 2015 року у справі №21-425a14 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/43075087> (дата звернення 15.11.2018 р.)
9. постанова Верховного Суду від 7 лютого 2018 у справі №821/1562/16 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72324146> (дата звернення 15.11.2018 р.)
10. Постанова Верховного Суду від 30 січня 2018 року у справі № 821/1957/16 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71911513> (дата звернення 15.11.2018 р.)
11. Постанова Верховного Суду від 13 лютого 2018 року К/9901/8259/18 у справі 804/5402/14 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72320483> (дата звернення 15.11.2018 р.)
12. Постанова Верховного Суду від 13 березня 2018 року у справі № 804/1113/16 [Електронний ресурс]. –Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72745230> (дата звернення 15.11.2018 р.)

ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТІ

Поп Василь Іванович

студент юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

В українській історії проблема біженців поставала декілька разів. Найбільша кількість біженців спостерігається у ХХ ст., коли близько 200 тис. вихідців з України, які опинилися у Європі внаслідок подій Другої світової війни, із різних причин відмовились від повернення до СРСР і з часом розселилися по світу. Сьогодні на території України перебуває певна кількість біженців з країн колишнього Радянського Союзу, Африки, Азії.

Універсальне визначення поняття «біженець» вперше було закріплено в Статуті Міжнародної організації у справах біженців (МОБ) - спеціалізованої установи, яка створена при Організації Об'єднаних Націй для репатріації осіб, переміщених в результаті Другої світової війни.

У Конвенція ООН, 1951 р. під поняттям «біженець» характеризують особу, яка стала жертвою переслідувань за ознакою расової належності, релігії, громадянства, належності до певної соціальної групи чи політичних поглядів знаходиться за межами країни своєї національної належності і не в змозі користуватися захистом цієї країни або не бажає користуватися таким захистом внаслідок таких побоювань; або, не маючи визначеного громадянства і знаходячись за межами країни свого колишнього місця проживання в результаті подібних подій, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок таких побоювань.

Конвенція про статус біженців є фундаментальним документом чинного міжнародного права біженців. Вона встановлює можливі правові режими для біженців, що включають права та обов'язки біженців щодо держав, що надають їм притулок.

У визначенні поняття «біженець» виділяються наступні критерії:

- знаходження поза країною походження (громадянства або попереднього постійного місця проживання);
- цілком обґрунтовані побоювання;
- переслідування;
- ознаки переслідування: раса, віросповідання, громадянство (національність), належність до певної соціальної групи і політичні переконання;
- відсутність захисту з боку країни походження.

Не заслуговують надання міжнародного захисту особи, які:

- а) вчинили злочин проти миру, воєнний злочин або злочин проти людяності, у визначенні, даному цим діянням у міжнародних актах;
- б) скоїли тяжкий неполітичний злочин поза країною притулку і до в'їзду в неї;
- в) винні у вчиненні дій, що суперечать цілям і принципам ООН.

Прикро констатувати, але саме конфлікти, як міжнародні, внутрішні, спричиняють масові порушення прав і свобод людини, спонукаючи населення шукати притулку й захисту за кордоном. Водночас вимушене переміщення великих мас людей загрожує виникненням додаткової напруженості, нових кризових ситуацій, може призвести до поширення конфлікту за межі країни-епіцентру, дестабілізації ситуації у ширших масштабах. Інакше кажучи, біженство – наслідок і водночас причина виникнення загроз особистій, колективній та міжнародній безпеці. Тому розв'язання проблеми біженців фактично дорівнює відновленню безпеки

на всіх рівнях, що відповідає як життєво важливим інтересам окремої особи, так і пріоритетам глобалізованого світу.

Аналіз норм вітчизняного й міжнародного законодавства свідчить про те, що особи, яким було надано статус біженця в Україні, мають рівні права з іноземцями або особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах. Їм належать такі ж права, свободи й обов'язки, як громадянам України, окрім винятків, передбачених Конституцією України та іншими законами, а також міжнародними угодами, які Верховна Рада України визнала як обов'язкові (на пересування, вільний вибір місця проживання, вільне залишення території України, крім обмежень, встановлених законом, на працю, провадження підприємницької діяльності, не забороненої законом, на охорону здоров'я, медичну допомогу й медичне страхування, відпочинок, освіту, свободу світогляду та віросповідання, направлення індивідуальних чи колективних письмових звернень або особисте звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб цих органів тощо).

Література:

1. Конвенція про статус біженців 1951 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_011
Черкес М.Ю.
2. Міжнародне право: підручник / М.Ю. Черкес. — 6-те вид., виправл. і допов. — К. : Знання, 2011. — 397 с.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ

Прядун Віталій Володимирович

Тернопільський національний економічний університет

Орієнтація нашої країни на входження до Європейської спільноти передбачають наявність ефективного механізму захисту прав та свобод людини, одним із елементів якого є дієва та відповідальна система судового захисту фізичних та юридичних осіб від порушень їх прав та законних інтересів з боку органів державного управління у сфері публічно-правових відносин. Саме адміністративне судочинство є способом реалізації конституційного права громадян на оскарження неправомірних дій та рішень органів державної влади.

Відповідно до конституційних приписів діяльність будь-якого державного органу повинна ґрунтуватися на нормах законодавчих актів.

Не є виключенням у цьому аспекті й організація діяльності адміністративних судів. Зокрема, слід підтримати позицію В. Пчеліна, який наголошує на тому, що від того, наскільки повно й якісно визначено правові засади діяльності органів судової влади, залежить нормальний і безперебійний перебіг їх функціонування, а значить й ефективність захисту порушених, оспорюваних або невизнаних прав, свобод та інтересів фізичних й юридичних осіб [1; 24].

Враховуючи це, проблематика основних аспектів організації адміністративного судочинства є актуальною.

Ефективність здійснення адміністративного судочинства, виконання його завдань напряду залежить від того, наскільки якісно організована така діяльність [2; 113].

Під організацією адміністративного судочинства слід розуміти врегульовану нормами права цілеспрямовану діяльність уповноважених суб'єктів, направлену на забезпечення ефективного розгляду та вирішення адміністративними судами публічно-правового спору задля захисту прав, свобод та інтересів особи.

Питання адміністративно-правового регулювання організації адміністративного судочинства мають багатоаспектний характер, в кожній країні створюються власні інститути захисту прав громадян з урахуванням історичної обстановки та потреб суспільного розвитку.

У залежності від юридичної сили нормативно-правового акта, на рівні якого визначено правові засади організації адміністративного судочинства, такі акти можуть бути представлені в наступному порядку: Конституція України; КАС України, закони України; підзаконні нормативно-правові акти, провідне місце серед яких посідають укази Президента України та акти Державної судової адміністрації.

Правові засади організації діяльності органів судової влади, в тому числі адміністративних судів, зазнали багатьох змін у зв'язку з проведенням судової реформи. У рамках зазначеної реформи були внесені законодавчі зміни до Основного Закону України в частині здійснення правосуддя, а законодавство, що визначає основи судоустрою та статусу суддів, було повністю оновлено [3; 3].

У залежності від юридичної сили нормативно-правового акта, на рівні якого визначено правові засади організації адміністративного судочинства, такі акти можуть бути представлені в наступному порядку: Конституція України; КАС України, закони України; підзаконні нормативно-правові акти, провідне місце серед яких посідають укази Президента України та акти Державної судової адміністрації.

Організація адміністративного судочинства має багато спільного з організацією будь-якої діяльності. Проте можна назвати й деякі особливості, притаманні лише організації адміністративного судочинства.

Зокрема, можемо говорити про особливості нормативно-правового регулювання організації адміністративного судочинства. Так, особливе місце серед правових норм, на основі яких здійснюється нормативно-правове регулювання організації адміністративного судочинства, посідають норми адміністративного й адміністративного процесуального права. Окрім цього, слід відмітити й те, що адміністративне судочинство, як і його організація, засноване на відповідних принципах, деякі з них мають галузевий характер, тобто реалізуються виключно в рамках зазначеної діяльності.

Організації адміністративного судочинства притаманні також такі особливості: особливості її нормативно-правового регулювання; принципи, на яких вона заснована; поєднання адміністративних процесуальних та організаційних правовідносин; особливий суб'єктний склад правовідносин, що виникають під час такої діяльності.

Наведені вище особливості будуть обумовлювати завдання організації адміністративного судочинства України. Установлення таких завдань є необхідною умовою повноцінності дослідження методологічних засад організації адміністративного судочинства. Завдання визначають конкретні напрями відповідної діяльності, у результаті реалізації яких досягається її мета. При цьому метою організації адміністративного судочинства слід вважати забезпечення своєчасної, повної та об'єктивної діяльності адміністративних судів із розгляду та вирішення публічно-правових спорів. У такому разі завдання організації адміністративного судочинства являють собою окремі напрями діяльності уповноважених суб'єктів, реалізація яких передбачає досягнення належного здійснення правосуддя. Тобто це можуть бути такі напрями організації адміністративного судочинства:

- установлення правових основ функціонування адміністративних судів і суб'єктів, уповноважених на забезпечення їхньої діяльності;
- визначення чітких критеріїв віднесення публічно правових спорів до юрисдикції адміністративних судів, а також установлення правил підсудності;
- законодавче врегулювання правового статусу суб'єктів адміністративних процесуальних правовідносин;
- матеріально-фінансове забезпечення адміністративного судочинства;
- визначення необхідних технічних засобів і комплексів задля належного функціонування адміністративних судів;
- визначення потреб адміністративних судів у кадрах і здійснення кадрового забезпечення [2;116].

Важливим елементом організації робочого процесу є належна організація робочих місць з метою створення на кожному з них необхідних умов для високопродуктивної і висококваліфікованої праці при якомога менших фізичних зусиллях та мінімальному нервовому напруженні судді.

Адміністративна юстиція є невід'ємною рисою правової держави, і створення її є завданням кожної демократичної держави.

Із законодавчим закріпленням спеціального порядку розгляду адміністративно-правових спорів Україна підтвердила своє прагнення європейської інтеграції та приведення свого законодавства у відповідність до європейських стандартів та норм. Важливим залишається питання наскільки ефективно вдасться сформувати систему адміністративних судів, які у своїй діяльності будуть виконувати всі гарантії, передбачені у Кодексі адміністративного судочинства України.

Література:

1. Гончар Л. Я. Правові засади організації діяльності адміністративних судів [Електронний ресурс] / Л. Я. Гончар // Форум права. - 2016. - № 5. - С. 24–29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
2. Пчелін, В. Б. Сутність особливості та завдання організації адміністративного судочинства в Україні/ В. Пчелін // Право і суспільство. – 2017. № 2. – с. 113-117 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2017/2_2017/part_1/22.pdf.
3. Пчелін, В. Б. Організація адміністративного судочинства України: правові засади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / В. Б. Пчелін; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2017. - 40 с.

Науковий керівник: Гречанюк Сергій Костянтинович, доктор юридичних наук, професор, Тернопільський національний економічний університет

МІСЦЕ УРЯДУ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Семчишин Вікторія Володимирівна

Тернопільський національний економічний університет

Верхівкою системи виконавчої влади є уряд – один із вищих органів держави, компетенція якого лише умовно може бути зведена до виконання законів, здійснення завдань у сфері управління.

Норми, що регулюють порядок формування та повноваження уряду, його структуру, звітність, взаємини його членів як між собою, так і з

іншими державними органами формують конституційно-правовий статус уряду.

У деяких країнах проводять розмежування між урядом, що засідає під головуванням глави держави, і урядом, в якому головує прем'єр-міністр. До складу уряду входять керівники міністерств та центральних відомств. Також у кожній країні «уряд» називається по-різному. Його офіційні найменування найрізноманітніші: Уряд (Німеччина, Франція, Чехія, Молдова), Рада міністрів (Бельгія, Італія, Сирія), Кабінет міністрів (Азербайджан, Україна, Латвія), Кабінет (Ісландія, Японія), Державна рада (Китай, Республіка Корея, Швеція), Виконавча рада (Нова Зеландія), Федеральна рада (Швейцарія). Проте, незалежно від найменування, – це завжди колегія, що визначає найважливіші питання політики. В середині уряду створюють більш вузькі органи загальнополітичного типу: Кабінет у Великобританії, Постійне бюро в Китаї, Президія в Італії і т.п., а також різного роду міжвідомчі структури - комітети у Великобританії, делеговані комісії в Іспанії та ін. [2, с.191].

В деяких країнах американського континенту, побудованих за типом президентських республік (де уряд як колегіальний орган виконавчої влади відсутній), урядом називають всю сукупність органів влади. У розділі II Конституції Аргентинської нації Федеральний уряд складається з трьох підрозділів «Законодавча влада», «Виконавча влада», «Судова влада» [4, с. 353].

У парламентських республіках уряд займає по відношенню до парламенту сильніші позиції, ніж в президентських республіках. У найпоширенішому розумінні уряд, колегіальний орган універсальної компетенції, що здійснює виконавчу й розпорядницьку владу в країні.

Уряд здійснює загальне керівництво державними (публічними) справами і відповідає перед народом за свою діяльність. В умовах демократії уряд повинен висловлювати загальні інтереси, а не особисті, корпоративні або регіональні. Він забезпечує проведення внутрішньої та зовнішньої політики, охорону конституційного ладу і встановлення правопорядку.

Як правило, у системі державної влади уряд займає домінуюче положення. Очолює уряд прем'єр-міністр, голова ради міністрів, канцлер чи інша посадова особа. У президентських і напівпрезидентських республіках главою уряду є президент, як виняток, – віце-президент або адміністративний прем'єр-міністр. Створення або скасування останньої відповідальної державної посади залежить цілком від президента, який передає йому частину свої повноважень, як правило, соціально-економічного характеру. У класичних президентських республіках глава держави присутній на всіх засіданнях уряду (кабінету) і безпосередньо керує ним [5, с. 180].

Уряд взаємодіє з різними державними органами, перш за все з парламентом. Законодавчий орган здійснює контроль за урядом і його політикою. Найширші контрольні повноваження проявляються в рамках парламентських форм правління. Глава держави бере участь у формуванні уряду, а в президентській республіці, і в абсолютній монархії – навіть очолює його.

Уряд керує роботою міністерств, відомств, інших органів виконавчої влади, координує та контролює їх діяльність. Статус і функції члена уряду несумісні в абсолютній більшості держав з депутатським мандатом, за винятком держав з розвиненими традиціями класичного парламентаризму, будь-якою виборною посадою, з діяльністю, прямо спрямованою на отримання прибутку [3, с. 156].

З політичного погляду склад уряду буває: однопартійний, коаліційний та безпартійний. В країнах парламентської демократії, де існує парламентська більшість формуються однопартійні уряди. В даному випадку, конкретна політична партія має у своєму розпорядженні стабільну більшість депутатських мандатів (Велика Британія, Нова Зеландія, Японія до початку 90-х рр.. ХХ ст.) [1, с. 1056]. Коаліційні уряди створюються там, де жодна політична партія не має сталої більшості у парламенті (Італія, Нідерланди, Фінляндія). Якщо партіям у парламенті не вдалося домовитися про створення коаліції, а розпустити парламент (нижню палату) небажано, тоді створюють безпартійний уряд.

У цілому ж спостерігається тенденція до збільшення влади до управлінських повноважень і функцій у руках уряду і до його більшої самостійності, прагнення уникнути реального парламентського чи громадського контролю.

Для стабільного функціонування системи державної влади у демократичній державі є система стримувань і противаг. Дана система забезпечує взаємну підконтрольність різних гілок і центрів державної влади та запобігає концентрації влади в одній гілці чи в руках однієї особи.

Механізм стримувань і противаг у демократичних країнах забезпечує: розподіл повноважень між органами державної влади; відносну самостійність ключових органів державної влади під час здійснення їхніх повноважень; надання відповідних контрольних повноважень кожній гілці влади.

На думку дослідників, система стримувань і противаг допускає конкурентність між різними органами державної влади, наявність засобів для їх взаємного стримування і підтримки відносної рівноваги сил. Головне завдання механізму стримувань і противаг – недопущення такого способу, будь-якою гілкою влади, за якого події, що розвиваються, мають безповоротний характер, внаслідок чого застосування стримувань і

противаг стає неминучим. Дана система створена для урівноваження гілок влади, не допускає узурпації влади однією з гілок влади, запобігає можливим конфліктам, забезпечує тісну взаємодію гілок влади при підготовці правових рішень. Для надійного налагодження ділових взаємовідносин між державними органами визначають конкретні форми і методи системи стримувань і противаг.

Методами системи стримувань і противаг є контроль, координація, планування спільних заходів, укладання угод про спільну діяльність та відповідальність тощо.

Підсумовуючи вищевказане, можна стверджувати, що роль уряду, його місце в системі державного механізму багато в чому залежать від форми правління, що існує в певній державі. У президентських республіках і абсолютних та дуалістичних монархіях, де виконавча влада належить главі держави, уряд відіграє другорядну роль, він носить допоміжний характер. У країнах із парламентською формою правління саме урядові на чолі з прем'єр-міністром належить повнота виконавчої влади. У багатьох республіках із змішаною формою правління глава держави не входить до системи виконавчої влади. Президент є лише главою держави, хоча частіше за все він володіє значними повноваженнями в сфері виконавчої влади.

Література:

1. Конституционное право зарубежных стран: Учебник для вузов / Под общ. М. В. Баглая, Ю. И. Лейбо и Л. М. Энтина / М.В.Баглая, Ю.И.Лейбо и Л.М. Энтин. — 2-е изд., перераб. - М.: Норма, 2005. — 1056 с.
2. Конституційне (державне) право зарубіжних країн: Навч. посібник / В.М. Бесчастний, О.В. Філонов, В.М. Субботін, С.М. Пашков; За ред. В.М. Бесчастного/ В.М.Бесчасний. - К.: Знання, 2007. - 191 с.
3. Волощук О.Т., Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн: навчальний посібник / О.Т. Волощук, А.З. Георгіца. – Чернівці: Технодрук, 2012.- 156 с.
4. Георгіца А.З. Конституційне право зарубіжних країн : Навчальний посібник / А.З. Георгіца. – Чернівці: Рута, 2000. – 353 с.
5. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник / В.М. Шаповал. – К.: АртЕк, Вища шк., 1997. – 180 с.

Науковий керівник: Жукорська Ярина Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Тернопільський національний економічний університет

РІШЕННЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ СУДОВЕ ОСКАРЖЕННЯ

*Сергієнко Володимир Олександрович
студент факультету соціології і права, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря
Сікорського»*

Перехід України до європейських стандартів зумовив прийняття великої кількості змін в законодавстві і в житті пересічних громадян. Важливим кроком стало прийняття принципу прозорості до діяльності державних органів. Важливою для економічної стабільності держави є діяльність контролюючих органів у сфері оподаткування, які стежать за дотриманням податкового законодавства та приймають рішення відносно платників в межах їхньої компетенції в разі недотримання ними норм закону. Офіційним документом, який видає контролюючий орган в результаті перевірки діяльності платника податку є податкове повідомлення-рішення. Платники податку, в свою чергу, вважають податкове повідомлення-рішення обмеженням їхньої діяльності, саме тому оскарження податкового повідомлення-рішення – достатньо поширена практика для України. Норми Податкового кодексу дозволяють оскаржувати податкове повідомлення-рішення як в судовому, так і в адміністративному порядку.

Податковим законодавством, а саме ст.102 ПКУ, передбачено термін подачі позову про скасування податкового повідомлення-рішення, який становить 1095 днів (3 роки).

Якщо перед подачею позову до суду був застосований адміністративний порядок захисту прав, то відповідно до ст. 56.19 ПКУ платник податків може оскаржити ППР протягом місяця після закінчення процесу адміністративного оскарження. На практиці суди не відмовляють у відкритті провадження в разі порушення місячного терміну на оскарження, оскільки тут має місце одночасне використання двох згаданих норм [1].

При оскарженні ППР в судовому порядку потрібно апелювати як до процедурних порушень з боку фіскалів, так і до порушень матеріального права. Зокрема, податківці оформляють податкові повідомлення-рішення на підставі наказу Міністерства фінансів України “Про затвердження Порядку направлення контролюючими органами податкових повідомлень-рішень платникам податків” від 28.12.2015р №1204 [3]. Процедура його складання або відправки при цьому часто порушується, що може стати хорошим аргументом для оскарження.

Законодавством передбачено, що рішення контролюючого органу, оскаржене в судовому порядку вже не підлягає адміністративному оскарженню.

Крім того варто наголосити, що відповідно до статті 56 Податкового кодексу України, не підлягають оскарженню (ні адміністративному, ні судовому) грошові зобов'язання, визначені платником самостійно [1].

ДФС в своїх консультаційних повідомленнях час від часу нагадує, що у разі незгоди із сумами нарахованих грошових зобов'язань, не обов'язково відразу звертатися із позовами до суду.

Податковий кодекс України містить норму, яка дозволяє платникам проводити процедуру оскарження в адміністративному порядку. Але наголошуємо, що подаються такі скарги протягом 10 календарних днів, які настають за днем отримання платником податків податкового повідомлення-рішення або іншого рішення контролюючого органу. При цьому скарга має подаватися до контролюючого органу вищого рівня, тобто до ДФС України. Така скарга розглядається і по ній приймається рішення. Протягом зазначеного строку податкові вимоги з податку, що оскаржується, не надсилаються, а сума грошового зобов'язання, що оскаржується, вважається неузгодженою [1].

В інформаційних джерелах Державна фіскальна служба України подає приклад розгляду листа щодо надання податкової консультації відповідно до статті 52 Податкового кодексу України про формування суми податку, на яку платник податку має право зареєструвати податкові накладні в ЄРПН та повідомляє наступне:

«Платник податку у своєму листі повідомив, що контролюючим органом за місцем реєстрації проведено камеральну перевірку податкової декларації з податку на додану вартість за квітень 2013 року та встановлено завищення суми від'ємного значення різниці між сумою податкового зобов'язання та сумою податкового кредиту з ПДВ. За результатами даної перевірки складено акт камеральної перевірки та винесено податкове повідомлення-рішення. Платником податку оскаржено зазначене податкове повідомлення-рішення у судовому порядку.

Відповідно до пункту 58.1 статті 58 Кодексу якщо за результатами камеральної перевірки проведеної контролюючими органами встановлено факт завищення платником податку від'ємного значення різниці між сумою податкового зобов'язання та сумою податкового кредиту вноситься податкове-повідомлення рішення за формою "В4" відповідно до Порядку надіслання контролюючими органами податкових повідомлень-рішень платникам податків, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2015 р. N 1204» [2;3].

Як вже вище вказувалось, Податковим кодексом України визначено, що рішення прийняті контролюючим органом можуть бути оскаржені в адміністративному або судовому порядку. Водночас, відповідно до пункту 56.18 статті 56 Кодексу з урахуванням строків давності, визначених статтею 102 Кодексу, платник податків має право оскаржити у суді податкове повідомлення-рішення або інше рішення контролюючого органу у будь-який момент після отримання такого рішення. При зверненні платника податків до суду з позовом щодо визнання протиправним та/або скасування рішення контролюючого органу грошове зобов'язання вважається неузгодженим до дня набрання судовим рішенням законної сили [1;5].

Законодавчі зміни, які були запроваджені з 01.01.2017 р., позбавили державні податкові інспекції повноважень на прийняття рішень, які можуть бути оскаржені в адміністративному порядку, обмеживши останні функціями із сервісного обслуговування (ст. 19³ Податкового кодексу). Натомість такі повноваження стали належати головним управлінням ДФС у відповідних областях (м. Києві) [2].

Рішення ДФС України, прийняте за розглядом скарги платника податків, є остаточним і не підлягає подальшому адміністративному оскарженню, але може бути оскаржено в судовому порядку.

Саме тому, що податкове законодавство постійно удосконалюється, платники податків повинні чітко слідкувати за ним, за його правомірним дотриманням. Важливою є взаємодія платників податків з контролюючими органами для забезпечення посилення їх партнерської взаємодії з метою забезпечення дотримання податкового законодавства в рамках наділеної їм компетенції.

Література:

- 1) Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI/[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2755-17>;
- 2) Про право платника податків подати на оскарження/[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://chas-z.com.ua/news/64937>;
- 3) Порядок надіслання контролюючими органами податкових повідомлень-рішень платникам податків, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 28.12.2015 р. N 1204. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0124-16>;
- 4) Наказ Міністерства фінансів України «Про Порядок оформлення і подання скарг платниками податків та їх розгляду контролюючими органами» №916 від 12.01.2016 236 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>;

5) Процедура оскарження: строки, вимоги, порядок подання скарги /[Електронний ресурс].–Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ru/news/100008815-protsedura-oskarzhennya-stroki-vimogi-poryadok-podannya-skargi>

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ

Федоренко Олександр Олегович

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

На даний час, коли відбувається реформування сфери охорони здоров'я, досить гостро постають питання щодо необхідності реформування норм права, що регулюють відносини, які виникають у сфері надання медичної допомоги. В нашій державі діє чимало нормативно-правових актів, проте деякі з них не роз'яснюють проблемну термінологію або взагалі їм бракує сучасних підходів у їх розв'язанні.

Відомо, що термін «медична допомога» вживається у ст. 49 Основного закону країни та у преамбулі, ст. 4, 16, 25, 33, 37, 52, 58, 60, 78 Закону України «Основ законодавства України про охорону здоров'я» (далі – Основ). На думку науковців та фахівців практиків, висловлюється позиція, що деякі норми, особливо ст. 4, 16, 25, 33, 37, 52, 58, 60, 78 Основ регулюють вузлові складові медичної допомоги, бо передбачають функціонування швидкої, невідкладної, первинної, спеціалізованої, високоспеціалізованої медицини [1, с. 35-36].

Науковець Т. Є. Сучкова вважає, що базове поняття «медична допомога» впливає із норм Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», а також статті 49 Конституції України, де визначається гарантування права на медичну допомогу. Але у порівнянні із більш широким поняттям права на охорону здоров'я, воно «представляє собою індивідуальний підхід і є ... лише частиною системи охорони здоров'я» [2, с. 20].

Досить критично, подає свою позицію М. К. Хобзей, який наголошує, що «наявна криза в державі, пов'язана із охороною здоров'я та надання медичної допомоги населенню України, може спричинити непередбачувані наслідки. Оскільки, від стану здоров'я громадян, в переважній більшості, залежить не тільки безпека країни, а й її економічне зростання, суспільно політичний, соціальний, гуманітарний розвиток, примноження культурного надбання і зміцнення могутності країни в цілому» [3, с. 3].

На нашу думку, право на медичну допомогу – це можливість кожної фізичної особи, котрі носять значиму цінність і мають формальну

визначеність, гарантовані суспільством і державою, щодо отримання комплексно лікувальних й профілактичних заходів в закладах охорони здоров'я задля збереження життя і здоров'я. Підстава та обсяг її надання гарантує чинне законодавство, втім має бути досягнута головна мета – відновлення працездатності, яка покладається на професійно підготовлених медичних працівників. Зважаючи на вищезазначене, вважаємо за необхідне зробити конкретизацію в законодавчому полі права на медичну допомогу, в аспекті врахування диференціації потреб різних категорій населення. Це в свою чергу «закладе підґрунтя у майбутньому для ефективних механізмів та реалізації на практиці правових норм задля надання потрібного об'єму медичної допомоги». [4, с. 24].

Стаття 49 Конституції України закріплює право громадян на охорону здоров'я та медичну допомогу й відповідні обов'язки держави, проте норма нічого не містить стосовно обов'язків громадян належним чином піклуватись про своє здоров'я. Лише у ст. 10 Основ подаються обов'язки громадян у сфері охорони здоров'я. Зокрема, визначено, що громадяни України зобов'язані, насамперед, дбати про своє здоров'я та дітей, не завдавати шкоди здоров'ю інших громадян. Законодавство передбачає випадки, де потрібно проходити профілактичні медичні огляди та робити щеплення. Обов'язком залишається вжиття заходів екстреної медичної допомоги іншим особам, котрі знаходяться у невідкладному стані, як цього вимагає Закон України «Про екстрену медичну допомогу». Цей же закон фіксує і виконання інших обов'язків громадянам, що передбачені законодавством про охорону здоров'я.

Аналізуючи перераховані обов'язки держави в ст. 49 Конституції України щодо фінансування відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм, безоплатної медичної допомоги в державних і комунальних закладах, та розвитку їх мережі, слід вказати, що на нинішньому етапі, вони скоріше носять декларативний характер, адже не передбачена юридична відповідальність за не виконання зазначених обов'язків. Наголошуємо, що сам зміст права на медичну допомогу варто розцінювати як змогу особи отримати професійну, кваліфіковану допомогу задля проведення діагностики стану здоров'я, профілактики та лікування порушень у здоров'ї людини та населення країни, відчуті реальні позитивні зміни від реформування медичної галузі.

Водночас, у змісті конституційно-правового інституту нині чільне місце займають у свій сукупності правові норми, котрі надають можливість на отримання якісного комплексу медичних заходів, що спрямовані на підтримку та/ або відновлення здоров'я. Їх практичну користь слід використати під час розробки нового поняття «медична допомога». Ми переконані, що включення до визначення поняття «якість

медичної допомоги»критерію оцінки - правильності застосування методів профілактики, діагностики, лікування та медичної реабілітації не лише сприятиме розв'язанню проблем в площині застосування конституційного права на медичну допомогу, а буде допомагати фахівцям-медикам в їх практичній діяльності, громадянам – у захисті своїх прав на медичну допомогу.

Література:

1. Антонов С. В. Цивільно-правова відповідальність за заподіяння шкоди здоров'ю при наданні платних медичних послуг : дис. канд. юр. наук: 12.00.03. Київ, 2006. 206 с.
2. Сучкова Т. Е. О необходимости наделения статусом государственных служащих медицинских работников, осуществляющих медицинскую деятельность в государственных медицинских учреждениях / Медицинское право №4. 2013. С. 20–26.
3. Хобзей М. К. Деякі аспекти організації медичної допомоги в Україні/ Медичні перспективи. Т. 15, №4. 2010. С. 1–4.
4. Віткова В. С. До питання поняття права на медичну допомогу /Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Херсон. 2016. С. 22-24.

Науковий керівник: Катеринчук Катерина Володимирівна, кандидат юридичних наук, доцент, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

МІСЦЕ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Цуркаленко Юлія Володимирівна

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

Відповідно до ст. 9 Конституції України: «Чинні міжнародні угоди, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України»[1]. Безперечно, на міжнародному рівні врегульовуються і суспільні відносини, які є предметом адміністративного права: питання захисту прав і свобод людини і громадянина, осіб без громадянства, порядку перетину державного кордону, взаємодії прикордонних військ і митних служб. Отже, міжнародні договори є частиною національного законодавства

України та, відповідно, елементом системи джерел адміністративного права. За юридичною ж силою в ієрархічно збудованій піраміді, міжнародні договори перебувають між Конституцією України та звичайними законами [2, с. 101].

Однак, окремо необхідно говорити про таке міжнародне джерело адміністративного права, як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [3], яка набула чинності 11 вересня 1997 р. І хоча дана Конвенція за своєю природою є міжнародним договором, згода на який надана Верховною Радою, на нашу думку вона посідає самостійне місце у системі джерел адміністративного права. Більш того, її норми, які регулюють питання, віднесені до адміністративно-правової сфери, зокрема захист прав і свобод людини та громадянина, мають пріоритет перед нормами Конституції України.

Так, держави, які ратифікували Конвенцію, згідно з її 1 статтею, взяли на себе зобов'язання гарантувати кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, визначені в Розділі 1 цієї Конвенції [3]. Як юридично обов'язковий договір для сторін, зазначає В.Б. Авер'янов, Європейська конвенція стала першим міжнародним правозахисним документом, який спрямований на захист широкого спектра громадянських та політичних прав фізичних осіб, і запровадила систему контролю за імплементацією прав на внутрішньодержавному рівні. Вона є частиною національного законодавства України, а її положення є нормами прямої дії, і вони мають пріоритет щодо тих норм національного законодавства, котрі суперечать положенням Європейської конвенції [4, с.203]. Інакше кажучи, автор акцентує, що у випадку колізій норм Конвенції та норм національного законодавства, в тому числі й Конституції України, пріоритет повинен віддаватися саме Європейській конвенції.

У підтвердження зазначеного висновку можна додатково навести і положення ст. 27 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів від 1969 р., ратифікованої Україною 14 травня 1986 р., де зазначено, що учасник конвенції не може посилатись на положення свого внутрішнього права як на виправдання для невиконання ним договору [5]. Отже, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, стоїть на чолі ієрархічно збудованої системи джерел адміністративного права. Інакше кажучи, норми зазначеної Конвенції, які гарантують права і свободи людини, для суб'єктів публічної адміністрації, мають пріоритетне значення. Винятки із сформульованого правила, можуть, напевно, мати місце лише у ситуації, коли Конституція України краще (у більшому обсязі) захищатиме (гарантуватиме) права людини і громадянина. Проте такий висновок має бути зроблений в офіційному порядку Конституційним Судом України з наведенням даних та обґрунтувань, які

будуть сприйняті європейським співтовариством.

В свою чергу, згідно ч. 3 п. (b) ст. 31 Віденської Конвенції про право міжнародних договорів від 1969 р., разом з договором, в нашому випадку Європейської конвенцією, враховується наступна практика його застосування, яка встановлює угоду учасників щодо тлумачення [5]. В свою чергу, право офіційного тлумачення та застосування вказаної Конвенції, відповідно до її 32 статті, належить до виключної компетенції Європейського суду з прав людини. З огляду на це, можливо говорити, що з часів ратифікації Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, рішення Європейського суду з прав людини доцільно також розглядати як джерело права.

Необхідність віднесення вказаних рішень до джерел права, впливає із норм й вітчизняного права, а саме з положень ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини»[6], в якій вказано, що суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права. Зазначена норма, очевидно є обов'язковою не тільки для суддів, але й до суб'єктів публічної адміністрації та окремих громадян. Тобто, рішення Європейського суду з прав людини є джерелом адміністративного права, а тому кожний суб'єкт має на них орієнтуватися у своїх рішеннях та діях.

З вказаного можливо зробити висновок, що рішеннями зазначеного суду суб'єкти публічної адміністрації повинні керуватися на рівні з національними нормами. Однак, рішення Європейського суду з прав людини можуть змінювати національні юридичні акти. Яскравим прикладом цього є справа «Гурепко проти України», в якій Європейській суд з прав людини фактично заборонив судам застосовувати до приватних осіб адміністративне стягнення у вигляді адміністративного арешту, оскільки процедура оскарження такого стягнення не є правовою. Хоча даний вид стягнення був передбачений Кодексом про адміністративні правопорушення, тобто формалізованим національним актом адміністративного права. Отже, рішення Європейського суду з прав людини, мають пріоритетне становище у системі джерел адміністративного права, та стоять між Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод та Конституцією України.

Підсумовуючи усе вищевикладене зазначимо, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод займає перше місце у ієрархічно збудованій піраміді елементів системи сучасного адміністративного права, а акти Європейського суду з прав людини займають наступну сходинку цієї піраміди.

Література:

1. Конституція України//Відомості Верховної Ради України. -1996. -

№30. – ст. 141.

2. Загальне адміністративне право – Київ: Юрінком Інтер, 2015. – 565 с. – (Київський національний університет імені Тараса Шевченка).

3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс] : прийнята 4 листоп. 1950 р. / Верховна Рада України. — Режим доступу :

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

4. В.Б. Авер'янов. Адміністративне право України [Електронний ресурс] / В.Б. Авер'янов. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: <http://uristinfo.net/adminpravo/155-vb-averjanov-administrativne-pravo-ukrayini.htm>

5. Віденська конвенція про право міжнародних договорів [Електронний ресурс] // Законодавство України. – 1986. – Режим доступу до ресурсу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118.

6. Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» [Електронний ресурс] // Законодавство України – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

Науковий керівник: Кацуба Роман Миколайович, кандидат юридичних наук, доцент, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСТВА ТА СПОСОБИ ЙОГО НАБУТТЯ

Ярош Наталія Михайлівна

студентка, юридичний факультет, Тернопільський національний економічний університет

Громадянство як правова категорія – це інститут конституційного права держави, норми якого містяться, як правило, в конституціях та спеціальних законах про громадянство. При врегулюванні відносин громадянства держава не повинна порушувати не лише права та свободи людини і громадянина, а й суверенні права інших держав. Так, в Україні прийнятий і діє Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III “Про громадянство України” (ВВР, 2001, № 13, Ст. 65). Цей Закон розроблений з урахуванням міжнародних стандартів і містить численні відсилки до міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України.

Громадянство – це стійкий правовий зв'язок між фізичною особою та державою, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках.

Громадянство є, з одного боку, невід'ємним правом людини, а з іншого – необхідним атрибутом державного суверенітету. Міжнародно-правове значення інституту громадянства полягає, перш за все, у тому, що він є підґрунтям більшості внутрішньодержавних та міжнародно-правових механізмів захисту прав людини і громадянина, тому при вирішенні питань реалізації прав і свобод на національному та світовому рівнях необхідно розв'язувати на цих рівнях і проблеми громадянства.

У праві зарубіжних країн вживаються різні поняття для визначення стійкого правового зв'язку між державою та індивідом – “громадянство”, “підданство”, а також “державна (національна) належність”. Традиційним є підхід, згідно з яким громадянство (citizenship*) розглядається як зв'язок людини з державою-республікою, а підданство (subjectness**) – з державою-монархією. Термін “державна (національна) належність” (nationality***) запозичений з британської правової термінології, де він означає правовий зв'язок з монархом громадян держав-колишніх колоній, а нині – членів Британської співдружності. Сучасна доктрина міжнародного права стоїть на позиціях, згідно з якими будь-яка належність людини державі чи тим більше монарху, а також їх зверхність над людиною неприпустима, тому вживання поряд з терміном “громадянство” термінів “підданство” та “державна (національна) належність” не допускається.

Способами набуття громадянства у загальному порядку є:

-філіація (набуття громадянства за народженням). Це найбільш розповсюджений спосіб. У законодавстві держав традиційно використовуються два підходи: або право крові, або право ґрунту;

-натуралізація – це індивідуальний прийом у громадянство за клопотанням зацікавленої особи. Натуралізація може бути лише добровільною, примусова натуралізація суперечить нормам міжнародного права;

-пожалування громадянства. Здійснюється за ініціативою органів державної влади та за згоди самої особи, як правило, за особливі заслуги перед державою або виходячи з політичних чи інших інтересів держави.

Винятковий порядок набуття громадянства, як правило пов'язаний з територіальними змінами, масовим переселенням людей та з іншими подібними подіями. Винятковий порядок при цьому діє протягом певного терміну, стосується певного кола осіб і регулюється спеціальними міжнародно-правовими або внутрішніми актами.

Винятковими способами набуття громадянства є:

-оптація, тобто добровільний вибір громадянства при територіальних змінах, коли особа, за своїм розсудом, може зберегти або змінити своє громадянство. Наприклад, оптацію було застосовано при зміні державної приналежності Закарпатської України в 1945 р.;

-трансферт – автоматичний перехід населення території, що змінює свою державну приналежність, у громадянство держави, якій вона передається.

---

* Citizenship - в перекладі з англійської мови означає громадянство.

**Subjectness - в перекладі з англійської мови означає предметність.

***Nationality – в перекладі з англійської мови означає національністю

Література:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

2. Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III “Про громадянство України” (ВВР, 2001, № 13, Ст. 65).

3. Декларація про державний суверенітет України", прийнята Верховною Радою Української РСР 16.07.1990 р.

4. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» //ВВР – 2012 - №19-20.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА СПОЖИВАЧА НА НАЛЕЖНУ ІНФОРМАЦІЮ ПРО ТОВАРИ ТА ПОСЛУГИ

Заяць Ольга Степанівна

*кандидат юридичних наук, в.о. доцента кафедри цивільно-правових
дисциплін, Львівський державний університет внутрішніх справ*

Розбудова сучасної Української державності характеризується зростанням темпів ринкових відносин, за даними соціологічних досліджень ринок товарів і послуг є досить таки насиченим, та, враховуючи всі позитивні явища, викликані насиченням ринку різноманітними товарами і послугами слід звернути увагу і на певні незручності для споживача, зокрема слід згадати і про такі явища, як продаж неякісної або фальсифікованої продукції, обман (стосовно ціни, або характеристик товару), обважування, або обрахування і тому подібне. Тому надзвичайно важливим є забезпечення споживача інформацією про продукцію, яку він бажає придбати.

В нашій країні дане питання врегульовано на законодавчому рівні, зокрема положення що стосуються порядку надання інформації про товари і послуги містяться в Законі України « Про Інформацію», « Про звернення громадян» - в яких закріплено світові тенденції стосовно процедури надання інформації про товари і послуги, а також права та обов'язків осіб, яких стосуються дані положення; Законі України «Про доступ до публічної інформації» та «Про засади державної мовної політики» - в яких містяться основні положення з приводу прав споживачів на отримання доступної, належної та достовірної інформації про товари, роботи (послуги) .

Дослідженням проблеми забезпечення права споживачів на інформацію про товари та послуги займалося досить широке коло науковців, серед яких: А. В Рабінович, Л. М. Іванченко, О.М. Готіна, С. А. Косінов, О. П. Письменна, Г.А. Осетинська та ін. Слід також звернути увагу на збільшення кількості звернень в громадські організації захисту прав споживачів, та державні органи, а також до суду свідчать про наявність тенденції до збільшення кількості випадків порушення прав споживачів на інформацію про товари та послуги.

Інформацію про товари чи послуги можна поділити на дві групи: 1) загальна інформація, до якої відносять інформацію про найменування та адресу виробника, перелік основних властивостей товару, вартість товару,

та строк придатності товару, 2) спеціальна інформація, до якої належать відомості відповідно до категорії товарів, зокрема інформація відносно продуктів харчування, відносно алкогольних напоїв, тютюнових виробів і так далі [4].

Важливим виступає питання про право споживача на отримання споживачем необхідної та достовірної інформації про товар чи послугу. В цьому питанні виступає необхідним визначення обсягу інформації яка необхідна споживачеві, щоб повністю дізнатися про вартість, якість та технічні характеристики товару. Виходячи з положень Закону України «Про захист прав споживачів», можна зрозуміти, що споживачеві має бути надана вся необхідна йому інформація про якість та технічні характеристики товару. Законодавець в положеннях даного акту закріпив презумпцію відсутності в споживача достатніх знань про товари, роботи чи послуги, які споживач прагне придбати. В даному випадку продавець визнається особою, яка в повному обсязі володіє інформацією про продукцію, яку він реалізовує, а отже він повинен надати покупцеві відомості про товар в такому обсязі, який би забезпечував чітке формування в нього уявлення про товар та правила його використання, і вже на основі отриманих відомостей споживач може провести компетентний вибір необхідного йому товару. Тому надання споживачеві інформації про товар це не право а обов'язок продавця, який впливає з положень чинного законодавства.

Виходячи з положень Законів України «Про інформацію», та «Про захист прав споживачів» інформація про товар, роботу чи послугу повинна бути достовірною, тобто відповідати дійсності [2]. У випадку надання продавцем недостовірної, неповної чи неточної інформації про товар та про виробника такого товару, і якщо це спричинило придбання продукції, у якій відсутні необхідні споживачеві властивості, споживач, відповідно до Закону України «Про захист прав споживачів» має право розірвати договір і відшкодувати завданих йому збитків. Законодавець також передбачив що інформація про товар повинна доводитися до відома споживача у супровідній документації, яка додається до продукції, або на етикетці товару у доступній наочній формі [1]. Отже, в даному випадку законодавець також стоїть на стороні споживача, визнаючи право споживача на компенсацію шкоди, яка була йому завдана внаслідок надання недостовірної інформації про продукцію.

Актуальним виступає питання про доступність інформації про продукцію, на наш погляд питання доступності інформації полягає у тому, що така інформація повинна надаватися в формі, яка дозволяє споживачеві зрозуміти її зміст (презюмується надання інформації в письмовій формі, що в подальшому забезпечує споживачеві можливість доведення надання йому неповної або недостовірної інформації). На

практиці трапляються випадки, коли інформація про продукцію, що завезена з закордону надається іноземною мовою і навіть самі продавці не можуть повною мірою пояснити в чому саме полягає призначення товару та як його належним чином використовувати. Виходячи з положень Закону України «Про засади державної мовної політики» та «Про захист прав споживачів» презюмується, що споживачеві повинна бути надана доступна інформація про продукцію, а враховуючи положення що державною мовою в Україні визнається українська мова, то однією з вимог до інформації можна вважати і надання її українською мовою [3]. Законодавець підтвердив викладене нами твердження в чинному законодавстві вказавши що надання інформації іноземною мовою без перекладу прирівнюється до ненадання такої інформації, тому законодавцем передбачена обов'язкова вимога щоб інформація про товар і його основні властивості була перекладена державною мовою.

Досить часто, продавці з метою привабити нових клієнтів можуть необґрунтовано використовувати поняття «знижка», «зменшена ціна», «акція» або «розпродаж». Наприклад, використання понять «знижка» та «зменшена ціна» будуть обґрунтованими за таких умов: 1) якщо ці поняття застосовуються до продукції, яку реалізовує безпосередньо продавець; 2) якщо знижка або зменшена ціна застосовується протягом обмеженого періоду часу; 3) якщо ціна продукції зі знижкою нижча від звичайної ціни. А застосування понять «акція» і «розпродаж» є правомірним, якщо: 1) проводиться розпродаж всієї продукції в межах певного місця або чітко визначеної групи товарів; 2) якщо тривалість розпродажу або акції обмежена в часі; 3) ціни товарів, які продаються менші від звичайних цін на ці товари. Для визначення умов акції споживачеві слід звертати увагу на початкову ціну товару, та ціну товару зі знижкою, або акцією, щоб уникнути введення себе в оману з приводу дійсної ціни товару, який він бажає придбати [1].

Аналізуючи вищенаведене можна зробити висновок, що право споживача на інформацію про товари і послуги займає провідне місце серед системи прав споживачів в Україні, оскільки саме від наявності у споживача повної, доступної, своєчасної та достовірної інформації про продукцію залежить не тільки його економічний добробут, а й його життя та здоров'я.

Література:

1. Про захист прав споживачів : закон України від 12.05.1991 №1023-12 [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/1023-12>
2. Про інформацію : закон України від 02.10.1992 №2657-12 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

3. Про засади державної мовної політики : закон України від 03.07.2012 №5029-6 [Електронний ресурс].- Режим доступу:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>

4. Письменна О.П. Право на інформацію про товари, роботи (послуги) в системі захисту прав споживачів : Університетські наукові записки/2008/№2(26) [Електронний ресурс].-Режим доступу: [http://Unzap_2008_2_10%20\(1\).pdf](http://Unzap_2008_2_10%20(1).pdf)

ОХОРОНА АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Карнаушенко Т.М.

студентка, Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

Гордєєва Ольга Іллівна

викладач вищої категорії, викладач-методист, Харківський державний автомобільно-дорожній коледж

Авторське право (далі – АП)— набір виключних прав, які дозволяють авторам отримати соціальні блага від результатів своєї творчої діяльності. АП історично виникло внаслідок потреби захистити права авторів літературних творів та творів мистецтва.

Основним положенням авторського права є монопольне право автора на обнародування твору — дію, завдяки якій твір уперше стає доступним для публіки. За життя автора ніхто, крім самого автора, не вправі вирішувати, чи буде випущено у світ його твір, а якщо буде, то коли і яким чином.

Захист прав інтелектуальної власності визначається як комплекс заходів, спрямованих на визнання і відновлення прав інтелектуальної власності у разі їх порушення. Розмежування понять охорони та захисту можливо і необхідно здійснювати щодо їх мети. **Мета охорони** - створення державою гарантій правовласнику для належної реалізації права власності (у всіх її правомочиях - володіння, користування і розпорядження) на об'єкт інтелектуальної власності. **Мета захисту права** власності у разі порушення, невизнання або його оскарження - відновлення або визнання такого права шляхом застосування примусових заходів державними органами або шляхом самозахисту правовласника інтелектуальної власності

Насамперед, необхідно враховувати міжнародні принципи охорони прав авторів і суміжних прав, які закріплені, зокрема, в Бернській конвенції (Бернська конвенція з охорони літературних та художніх

творів (1886р.), а також в Всесвітній (Женевська) конвенція про авторське право (1952р.).

Відповідно до Бернської конвенції охорона прав авторів базується на наступних принципах:

1) національного режиму охорони авторського права на літературні та художні твори, відповідно до якого будь-якого твору, створеному в одній з країн - учасниць Конвенції в будь-якій країні-учасниці надається така сама охорона, як і створеним у ній творам;

2) виникнення авторського права незалежно від виконання будь-яких формальностей: реєстрації, депонування і т.п.;

3) надання охорони у всіх країнах - учасницях Конвенції незалежно від наявності охорони або терміну її дії в країні походження твору.

Стосовно до творів, що охороняються авторським правом, передбачається, що охорона в країні походження твору регулюється внутрішнім законодавством. Автор, якщо він не є громадянином країни походження твору, стосовно якого йому надається охорона, користується в цій країні такими ж правами, як і автори - громадяни цієї країни (ст. 5 Бернської конвенції).

Охорона надається авторам, які є громадянами однієї з країн - учасниць Бернської конвенції щодо їх творів як випущених, так і не випущених у світ, і авторам, які не є громадянами однієї з країн - учасниць Бернської конвенції щодо їх творів, випущених у світ вперше в одній з країн або одночасно в країні, яка не є учасницею цієї конвенції і в країні - учасниці Бернської конвенції.

Автори, які не є громадянами однієї з країн - учасниць Бернської конвенції, але мають своє звичайне місце проживання в одній з таких країн, прирівнюються для цілей Бернської конвенції до громадян цієї країни.

Література:

1. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) Із змінами, внесеними Законами України.
2. Закон України “Про авторське право і суміжні права” (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 13, ст.64).редакція від 04.11.2018.
3. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. Приєднання від 23.12.1993, підстава - 3794-ХІІ. Набрання чинності для України міжнародного договору, відбулося 17.01.1994.
4. В. С. Оленев. Бернська конвенція про охорону літературних та художніх творів // Юридична енциклопедія : ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. — К. : Українська енциклопедія, 1998. — Т. 1 : А — Г. — 672 с.

5. Основи інтелектуальної власності Цибульов П.М. – Київ, 2005
Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти: навчальний посібник / Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук. - К.: «Центр учбової літератури», 2014. - 276 с.

ЗАБОРОНА КОНКУРЕНЦІЇ – ЗА І ПРОТИ

Куштим Ірина Олександрівна
юрисконсульт, Товариство з обмеженою відповідальністю
«Меш Системс»

Нещодавно в Україні підіймалася тема заведення заборони конкуренції в трудових відносинах. Слід уточнити, що у світі існує два типи такої заборони конкуренції: 1) під час тривання трудових відносин, 2) після розірвання трудових відносин. Пропоную зосередити увагу читача на останньому.

Інститут заборони конкуренції склався історично. Так, наприклад, заборону конкуренції містить трудове право Польщі, Чехії, Словаччини, тому що цей інститут був частиною права Австро-Угорщини. Заборона конкуренції містить декілька обов'язкових складових: 1) обов'язок колишнього працівника не виконувати діяльність, що може мати конкурентний характер по відношенню до предмету діяльності колишнього роботодавця; 2) строк, протягом якого такий працівник повинен виконувати вище згаданий обов'язок; 3) грошова винагорода зі сторони роботодавця за належне виконання обов'язку працівником; 4) таке обмеження можливо узгодити тільки, якщо працівник під час тривання трудових відносин мав доступ до інформації та знань, що мають характер комерційної таємниці, та використання яких може заподіяти шкоду роботодавцеві.

Найбільш лаконічно це питання врегульоване в Трудовому кодексі Польщі, кодекси Чехії та Словаччини містять й інші складові цього інституту. Якщо законодавство Чехії та Словаччини обмежує строк виконання обов'язку, що впливає із заборони конкуренції, до 1 року, то кодекс Польщі строк не визначає, а залишає на розсуд суб'єктів правовідносин. Розмір винагороди за належне виконання обов'язку також не є однаковим. Якщо в Словаччині та Чехії він складає до 50% від середньомісячної заробітної плати за кожен місяць виконання обов'язку, в Польщі є врегульований лише нижній поріг розміру такої винагороди – не нижче 25%. Характер інформації і знань, до яких працівник мав доступ під час тривання трудових відносин також врегульований по-різному. В Словаччині заборона конкуренції стосується інформації і знань, які

звичайно є недоступні, та використання яких могло би спричинити роботодавцеві істотну шкоду. В Чехії це стосується інформації, знань та відомостей про трудові та технологічні процеси, про які працівник довідався під час тривання трудових відносин у роботодавця, та які можуть істотно ускладнити його діяльність. В Польщі інформація повинна мати характер особливо важливої, розкриття якої могло би заподіяти шкоду роботодавцеві.

В Україні неможливо внести лише окремі зміни, не реформуючи Кодекс законів про працю (далі - КЗпП) в цілому. Згідно з ст. 9 КЗпП, умови договорів про працю, які погіршують становище працівників порівняно з законодавством України про працю, є недійсними. Введення інституту заборони конкуренції не тільки погіршить становище працівників, які є громадянами України, але й може зробити неможливим перебування на території країни працівників, які є іноземними громадянами чи особами без громадянства. Згідно з українським законодавством, іноземець чи особа без громадянства, аби отримати посвідку на тимчасове проживання з метою працевлаштування, за загальним правилом, повинні надати дозвіл на застосування праці іноземців та осіб без громадянства територіальному органу Державної міграційної служби. Дозвіл видається роботодавцеві у більшості випадків на строк дії трудового договору, але не більше, ніж на 1 рік. У випадку заведення вище згаданого обмеження, інший роботодавець не буде в змозі отримати новий дозвіл, що призведе до неможливості подальшого працевлаштування такої особи, і як наслідок – неможливості її перебування на території України через відсутність законних підстав (строк дії посвідки на тимчасове проживання з метою проживання залежить від строку дії вище згаданого дозволу).

Подібна ситуація є і в інших країнах. Наприклад, в Словаччині, щоб отримати дозвіл на тимчасове перебування з метою працевлаштування необхідно так само надати дозвіл на працевлаштування. У випадку розірвання трудових відносин дія дозволу на працевлаштування припиняється, як і зникають законні підстави для перебування на території країни.

Законодавці Словаччини та Чехії обґрунтовують заведення заборони конкуренції необхідністю захисту роботодавця, а також встановлюють механізми захисту працівника. До цих механізмів окрім вище згаданої грошової винагороди належать: 1) повноваження суду стосовно обмеження строку або зрушення виконання такого обов'язку у разі, якщо обмеження є більшими, ніж того вимагає охорона роботодавця; 2) працівник і роботодавець можуть узгодити розмір грошової компенсації у випадку порушення обов'язку (причому розмір грошової компенсації не може перевищувати розмір грошової винагороди), після сплати якої

обов'язок припиняється; 3) роботодавець може відступити від обов'язку тільки під час тривання трудових відносин; 4) працівник може розірвати домовленість щодо виконання такого обов'язку у випадку, якщо роботодавець не виплатив грошову винагороду до 15 днів з моменту настання строку виплати; 5а) повинність виконувати такий обов'язок, грошова винагорода та грошова компенсація повинні бути частиною трудового договору; недотримання цієї вимоги тягне недійсність такого обмеження (в Словаччині); 5б) повинність виконувати обов'язок, розірвання домовленості та відступ від обов'язку повинні мати письму форму (в Чехії).

Рішення про заведення заборони конкуренції залежить від того, чию сторону обере законодавець.

Література:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. –1971 р. – Додаток до № 50.
2. Трудовий кодекс Словаччини // *Zákoník práce č. 311/2001 Z.z. v znení neskorších predpisov.*
3. Трудовий кодекс Чехії // *Zákoník práce č. 262/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisov.*
4. Трудовий кодекс Польщі // *Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 1974 r. Nr 24, poz. 141).*
5. Пояснювальна записка до Трудового кодексу Словаччини: особлива частина // *Dôvodová správa k Zákoníku práce č. 311/2001 Z.z. v znení neskorších predpisov.*
6. Закон України «Про зайнятість населення» від 05.07.2012. № 5067-VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 24. – стор. 1284. – ст. 243.
7. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» від 22.09.2011. № 3773- VI // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. – № 19-20. – стор. 833. – ст. 179.
8. Закон Словаччини «Про служби зайнятості» // *Zákon o službách zamestnanosti a o zmene doplnení niektorých zákonov č. 5/2004 Z.z. v znení neskorších predpisov.*
9. Закон Словаччини «Про перебування іноземців» // *Zákon o pobyte cudzincov a o zmene a doplnení niektorých zákonov č. 404/2011 Z.z. v znení neskorších predpisov.*

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПАДКОВОГО ПРОЦЕСУ

Парфенюк Олена Олексіївна

Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

Причиною для необхідності формування загальнотеоретичної моделі міжнародного спадкового процесу, насамперед є наявність суттєвих неузгодженостей в процесуальних нормах, що носять діючий характер при вчиненні процедур з оформлення спадщини в різних країнах європейського континенту.

Варто констатувати, що теоретична модель міжнародного спадкового процесу матиме не лише наукове значення, а відкриття змогу для встановлення послідовності й розкриття необхідного змісту процедур, котрих необхідно дотримуватись обов'язково.

Цікавим для нас є законодавчий досвід Європейського Союзу як регіонального наднаціонального утворення. Зокрема, Європейський Регламент ЄС 650/2012 від 4 липня 2012 р. «Про компетенції, застосовне право, визнання та виконання рішень, прийняття та виконання нотаріальних актів з питань спадкування, а також про створення європейського свідоцтва про спадкування» [1] є нормативним актом, що має пряму дію і безпосередньо застосовується на території тих країн, що входять до складу ЄС та існують поряд з нормами національного законодавства.

Згідно до вимог п. 8 цей Регламент має в подальшому виконати об'єднуючу функцію стосовно норм юриспруденції, застосовного права, визначити визнання і в певних випадках прийняття, можливості реалізації й примусового виконання рішень, судових постанов, нотаріальних актів, а також вжиття заходів щодо складання Європейського свідоцтва про спадкування. [2, с. 42].

Висловлю свою думку, оскільки даний регламент не в повній мірі відноситься до джерела міжнародного права, то й ймовірно належить до так званого « м'якого права» , котрий сприймається як рекомендаційний документ. А це означає, що навіть процеси в широкому значенні, які охоплюватимуть правову інтеграцію, уніфікацію, а також гармонізацію національних законів і законодавства в цілому країн – членів ЄС, не дадуть в кінцевому результаті введення однакових правил з питань спадкування із іноземним суб'єктом.

Для переконливості зауважу, що Європейський Регламент вже застосовується у більшості країн – учасниць ЄС. Але є і такі країни, що уже відмовились від прийняття даного регламенту – Данія, Великобританія та Ірландія, які зберігають на їх територіях власні

колізійні норми. Відомо, що у кожному випадку оформлення спадщини має процесуальний порядок і наявність стадій, послідовність яких зафіксована, як нормами національного, так (або) і наднаціонального законодавства.

Серед центральних питань теорії міжнародного спадкового процесу є стадії, які використовуються в застосуванні права в ході процесу оформлення спадщини. Як вважає науковець С.С. Алексєєв, «стадії є логічно взаємопов'язаними і послідовними етапами правозастосовної діяльності», оскільки це є відносно відособлені групи правозастосовної діяльності [3, с. 28].

Безумовно, міжнародний спадковий процес починається із прийому заяви і завершується видачею заявнику рішення. В організаційній частині нотаріуси чи уповноважені особи займаються встановленням особи громадян, які звернулись, їх представників чи представників юридичної особи, держави. Крім того, компетентний орган здійснює перевірку щодо правоздатності та дієздатності особи, яка звернулася для вчинення ним відповідних дій. Обов'язок по доведенню факту наявності іноземного громадянства лежить на іноземцеві, що подав звернення на оформлення спадщини. Функції компетентного органу і його роль зростають, коли потрібно оцінити отримані матеріали та вчинити перевірку їхнього змісту, якщо виникли сумніви у їх достовірності [4].

Застосування норм іноземного права в нотаріальному процесі вважається одним із найскладніших етапів, який є у нотаріальному провадженні, бо нотаріусу важливо мати обізнаність у нормах чинних міжнародних договорів в Україні, а також відповідних норм іноземних держав. Тому, виникає доцільність на перспективу передбачити окремий розділ, де б регулювалось застосування норм іноземного права в нотаріальному провадженні, враховуючи особливості, які визначає Закон України «Про міжнародне приватне право» [5].

Таким чином, міжнародний спадковий процес за своєю структурою можна визначати як сукупність комплексних правових процедур, що мають встановлену форму, необхідних для реалізації спадкових справ іноземними громадянами.

Література:

1. Regulation (EU) No 650/2012 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and acceptance and enforcement of authentic instruments in matters of succession and on the creation of a European Certificate of Succession URL: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:201:0107:0134:EN:PDF> (дата звернення 25.10.2018)

2. Морун Н. Международное наследование во Франции и России: содержание и влияние Регламента ЕС 650/2012 Нотариус. № 6. 2013. С. 38–46.
3. Алексеев С. С. Общая теория права: учебник / 2-е изд. М.: Проспект, 2009. 576 с
4. Кармаза О. О. Особливості посвідчення нотаріусами правочинів про відчуження житла в міжнародному нотаріальному процесі URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/uazt_2012_6_26.pdf (дата звернення 25.10.2018)
5. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2709-15> (дата звернення 25.10.2018)

Науковий керівник: Попов Роман Віталійович, кандидат юридичних наук, Таврійський національний університет імені В. І. Вернадського

МАРКЕТИНГОВІ ПОСЛУГИ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ

Федосенко Наталія Анатоліївна

адвокат, асистент кафедри права Національного аерокосмічного університету ім. М. Є Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Маркетинг здобув визначне значення у досягненні результативності і ефекту в підприємницькій діяльності. З цього приводу стали поширюватися договірні зв'язки між відповідними суб'єктами, які хоч і нагадують відносини пов'язані з надання певних послуг, але в той же час виявляють власну специфіку. За наведених обставин інтерес до обраної теми має об'єктивне підґрунтя і практичну спрямованість, чим і обумовлюється науково-практична актуальність до вивчення маркетингової послуги, як цивільно–правової категорії.

Новими для України у сфері маркетингу стали наступні послуги: збір інформації та допомога при бізнес-плануванні (оформлення розділів «Маркетинг» та «Реклама» в бізнес-плані); збір інформації про маркетингові заходи і маркетинговій політиці конкурентів; соціологічні дослідження, інтерв'ювання, в тому числі вивчення відносин покупців до придбання проєктованого замовником товару по передбачуваній ціні.

Найбільш поширеною послугою є вивчення ринку і діяльності фірм-конкурентів. Такі дослідження дозволяють визначити сегмент ринку, якій зайнятий як українськими фірмами на внутрішньому ринку, так і частки іноземних компаній в загальному обсязі українського імпорту з країн-експортерів. Особливий інтерес серед маркетингових послуг представляє складання аналізу тенденцій та прогнозування розвитку ринків.

У торговельній сфері маркетинг передбачає проведення комплексу таких заходів: аналіз кон'юнктури ринку, дослідження в галузі ціноутворення, вплив на рівень попиту, налагодження комунікацій, розгортання служб сервісу тощо. Таку діяльність суб'єкти господарювання можуть здійснювати самостійно за наявності відповідних фахівців, проте для вирішення зазначених питань вони найчастіше залучають фахові організації, що надають маркетингові послуги. Деякі маркетингові послуги можуть надаватись як додаткові послуги, що супроводжують процес продажу, та іншими контрагентами підприємства — постачальниками (підрядчиками) та/або покупцями [1].

Послуги, пов'язані із забезпеченням управління просування товару і послуг від виробника до споживача, прийнято називати маркетинговими (від англ. market - ринок) послугами. Маркетингова послуга - це діяльність, яка здійснюється в ході виконання маркетингового дослідження з проблеми пошуку постачальників і покупців, вивчення купівельного попиту, формування рекламної політики організації, планування товарного асортименту, аналізу ринків збуту і пропозиції і т.п. Згідно з пп. 14.1.108 п. 14.1 ст. 14 ПК України (надалі - ПК) маркетингові послуги (маркетинг) - послуги, що забезпечують функціонування діяльності платника податків у сфері вивчення ринку, стимулювання збуту продукції (робіт, послуг), політики цін, організації та управлінні руху продукції (робіт, послуг) до споживача та після продажного обслуговування споживача в межах господарської діяльності такого платника податків. До маркетингових послуг належать: послуги з розміщення продукції платника податку в місцях продажу, послуги з вивчення, дослідження та аналізу споживчого попиту, внесення продукції (робіт, послуг) платника податку до інформаційних баз продажу, послуги зі збору та поширення інформації про продукцію (роботи, послуги) [2].

Цивільно-правова дефініція «послуга» неоднорідна: послуга як об'єкт цивільних прав; послуга у значенні суб'єктивного права уповноваженої особи; послуга в контексті предмету конкретного зобов'язального правовідношення тощо. Безумовно, що для маркетингової послуги як цивільно-правової категорії є притаманними ті правові риси, що характеризують послуги в цивільному праві.

Аналізуючи праці вчених, присвячені проблемі зобов'язань з надання послуг і підрядним зобов'язаннями, зауважимо, що в юридичній науці немає єдності думок. Виділяються різноманітні ознаки послуг і характерні особливості правовідносин, що виникають у ході зобов'язань про надання послуг. Вважаємо, що послугам притаманні своєрідні ознаки. Для всіх послуг характерним є те, що вони:

1. мають нематеріальний характер, а їх результат не має речового вираження;

2. тісно пов'язані з особою виконавця та процесом їх надання (здійснення певної діяльності);

3. не збігаються з самими діями (здійсненням діяльності), а існують як окреме явище - певне нематеріальне благо [3, С. 267].

На сьогодні значним явищем економічного життя є розширення споживання послуг. Останні десятиліття відзначені появою, як уже зазначалося, нових видів послуг в сфері маркетингу, бізнесу, телекомунікацій, комп'ютерних технологій і т.п.

Узагальнюючи викладене, вище можна дійти висновку, що існуючий правовий режим послуги не відповідає здобуткам юридичної науки і потребам практики. Законодавцю необхідно було б закріпити нормативне визначення послуги з урахуванням всіх її основних ознак саме в ЦК України. Уникнення багатьох непорозумінь сприяло б більш ефективному правовому регулюванню. Разом з тим, оскільки виконання маркетингового дослідження є послугою, то і йому в тій чи іншій мірі властиві всі зазначені вище ознаки послуги як цивільно-правової категорії.

Маркетингова послуга, що сприймається як реальність, що економічно об'єктивувалася, є діяльністю, що має своїм результатом задоволення конкретної потреби суб'єкта. Діяльність і результат на перший погляд виступають як рівнозначні визначення, якщо вважати, що задоволення потреби можливе тільки за допомогою діяльності. Якщо ж виходити з того, що діяльність як така не є самоціллю, а являє собою засіб досягнення мети - задоволення потреби, то акцент у визначенні маркетингової послуги зміщується саме у бік саме результату. Причому, на наш погляд, дуже важливо визначити мету діяльності. Це не лише якийсь корисний ефект, при якому можна досягти (або не досягти) бажаного результату, а саме задоволення потреби конкретного суб'єкта.

Маркетинг - це один з поширених видів послуг, який, в кінцевому рахунку, має на меті забезпечення замовників надійної та достовірної інформацією про ринок, структуру та динаміку попиту, про смаки і бажання покупців, що стимулюють виробництво товару, товарного асортименту, який більшою мірою відповідає вимогам ринку і краще, ніж товар конкурента, задовольняє попит.

На базі доктринальних досліджень послуги як економічної та правової категорії виділені характерні риси маркетингової послуги, перш за все, як об'єкта цивільних прав, які не дозволяють застосовувати до подібних відносин модель підрядного договору.

Запропоновано наступне визначення послуги, пов'язаної з маркетингом. Маркетингова послуга - це діяльність, яка здійснюється в ході виконання маркетингового дослідження з проблеми пошуку постачальників і покупців, вивчення купівельного попиту, формування

рекламної політики організації, планування товарного асортименту, аналізу ринків збуту і пропозиції і т.п.

Таким чином, послуга, яка надається під час виконання маркетингових досліджень - це спосіб задоволення потреб суб'єкта підприємницької діяльності, який дозволяє, використовуючи прикладні рекомендації маркетологів, забезпечувати розробку просування, поширення товарів кінцевому споживачеві, потреби якого задовольняються за допомогою товару. Лише за допомогою задоволення потреб споживачів господарюючий суб'єкт може задовольнити і свій власний економічний інтерес.

Якщо ж предметом договору підряду завжди слугує результат як такий, притому неодмінно матеріал, то в договорі про надання маркетингових послуг предметом є також «орус» - результат, але результат іншої властивості - нематеріальний, який дозволяє замовнику правильно формувати і реалізовувати свою маркетингову стратегію заради тих кінцевих цілей, про які йшлося вище.

Література:

1. Андрейченко А.В., Горбаченко С.А., Грінченко Р.В., Карпов В.А., Кучеренко В.Р. Аналіз ринкової кон'юнктури: навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, 2014. 345 с.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 12.11.2018).
3. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І.Борисова (кер. авт. кол.), Л.М.Баранова, Т.І.Бегова та ін.; за ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо - Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Харків: Право, 2011, 480 с.

ЕЛЕКТРОННИЙ СУД ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА

Цісар Ганна Ігорівна

студентка Університету державної фіскальної служби України

Дяченко Сергій Вікторович

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права та процесу
Університету державної фіскальної служби України*

Електронне правосуддя в Україні – одне з наріжних питань сьогодення, яке формується в нашій державі під прапором періодичних судових реформ, починаючи від набуття незалежності і до сьогодення і

виникло через необхідність вирішення низки проблем, які в даному моменті супроводжують судову систему.

Впровадження он-лайн судочинства не вирішить само по собі проблему перевантаженості, так як це потребує комплексного, теоретичного та практичного підходу. Проте електронний суд має право на існування як один із регуляторів здобутків передових інформаційно-комунікаційних технологій. Саме електронне судочинство здатне забезпечити доступність до правосуддя, яка є однією із складових верховенства права.

Серед науковців немає однозначного ставлення до електронного судочинства. Одні теоретики вважають, що так звана електронізація судочинства призведе до зайвої формалізації й може бути загрозою для проведення ефективних реформ правосуддя та створює складні теоретичні та прикладні проблеми. Інший підхід зводиться до того, що судовий процес відбувається із застосуванням систем передання інформації й по суті є інформаційною системою, яка може згодом знайти своє відображення як система комп'ютерної електронної інформації[1].

Принцип верховенства права та його зміст є предметом наукового доробку багатьох вчених-процесуалістів проте лише в теоретичному аспекті. Зокрема, слід назвати праці таких авторів, як В. Авер'янов, С. Головатий, М. Козюбра, Н. Онищенко, О. Петришин, Д.Прокопов, П. Рабінович, В.Скрипнюк, Г.Тимченко, В.Федоренко, Ю.Шемшученко та багатьох інших. Проте незважаючи на постійну увагу науковців до цього принципу, єдиного підходу до його розуміння не вбачається.

Ст 1 Конституції України (далі – Конституції) визначає, що наша держава є правовою державою, яка базується на визнанні та забезпеченні прав, свобод та законних інтересів, дотримання основоположних засад, в тому числі і принципу верховенства права, який закріплений у 8 ст Конституції та солідарній відповідальності людини перед державою та навпаки. Згідно з Конституцією України сфера дії верховенства права не обмежена. Сумнівним був би висновок про те, що здійснення відносин на засадах природної справедливості, невід'ємних прав людини, поваги до людської гідності приписується державі та не обходить інших суб'єктів правового життя. Разом з тим універсальність не виключає особливостей реалізації верховенства права в різних сферах життя суспільства.

Крім того, оскільки Україна є державою-учасницею Ради Європи тим самим визнавши дію принципу верховенства права, що гарантується ст. 3 Статуту Ради Європи, взяла на себе відповідні зобов'язання по забезпеченню здійснення прав людини й основних свобод усіма особами, котрі знаходяться під його юрисдикцією.

Ознайомившись із підходами вчених до розуміння принципу верховенства права можна виділити такі його основоположні риси: 1)

діяльність держави та всіх її органів повинна бути спрямована на досягнення ідеалів справедливості, в основу яких закладено фундаментальні права, свободи, інтереси людини, що в демократичній, соціальній, правовій державі визнаються найвищою соціальною цінністю; 2) органи та посадові особи повинні реалізувати свою компетенцію виключно у межах та способами передбаченими нормами чинного законодавства. 3) пріоритет законів та підзаконних актів, які прийняті відповідно до міжнародних стандартів та з урахуванням особливостей забезпечення реалізації фундаментальних прав свобод та інтересів людини і громадянина. 4) існування взаємної відповідальності людини перед державою і держави перед людиною. 5) рівність усіх перед законом та судом. 5) забезпечення реалізації прав людини в судовому порядку з додержанням справедливої процедури та доступності правосуддя[2].

Нарівні з принципом верховенства права виділяється принцип доступу до правосуддя, який становить основу сучасної концепції справедливого судочинства. У низці рішень Європейського суду з прав людини зауважено, що складовими верховенства права, зокрема, необхідно визнати доступність законів, які мають повною мірою відповідати правам людини, бути достатньо простими і ясними для сприйняття, зрозумілими та передбачуваними тощо; практично безвиняткова можливість доступу до суду. У цьому контексті забезпечення права на справедливий суд забезпечується доступністю правосуддя[3].

З урахуванням викладеного виникає потреба дослідження впливу електронного судочинства на доступність правосуддя, оскільки інформаційні технології дають змогу не тільки прискорити судовий процес, а й мають серйозний ресурс для того, щоб здійснення судочинства не перетворювалося на таємне дійство за участю заздалегідь визначених акторів.

Уже нині можна казати про певні позитивні рухи і в напрямку судової реформи, а саме: підвищення відкритості та доступності судочинства, загальної ефективності та прискорення всіх судових процедур, ускладнення корумпованості та інших негативних явищ, що викликають обурення і формують правовий нігілізм у населення протягом десятиліть.

На нашу думку, віртуалізація судочинства сприятиме швидкості розгляду справ судам, якості судових рішень та економії судових витрат. Впровадження електронного судочинства більшою мірою сприятиме реалізації положень Конституції та ЗУ «Про судоустрій та статус суддів».

До цього ж варто зазначити, що електронний суд має на меті й вирішення низки супроводжуючих питань, зокрема подання (надсилання) до суду запитів, звернень, клопотань, скарг процесуального та непроцесуального характеру, а також обмін даними між судом і

запитувачем інформації, управління справою з боку судді. Як нам видається, важливо, що такий підхід до організації судочинства з використанням новітніх інформаційних технологій дасть змогу максимально наблизити до заінтересованих осіб власне судовий розгляд справи з одночасною економією фінансових, часових, людських ресурсів і як наслідок інтенсифікувати здійснення правосуддя.

Таким чином, «ера» електронного судочинства не тільки зробить судовий захист доступнішим, а й зменшить навантаження на суддів і як наслідок на працівників апаратів судів. Електронні новації замінять паперову рутину і суттєво полегшать звернення громадян до суду, з одного боку, та зроблять діяльність судів менш корумпованою і більш ефективною – з другого. Тому питання запровадження електронного судочинства для вирішення означених проблем і його адаптації до норм вітчизняного процесуального законодавства є нагальним науковим завданням.

Література:

1. Константій О. В. Щодо проблеми реалізації принципу верховенства права у сфері діяльності судової влади в Україні / О. В. Константій // Вісник Верховного Суду України. – 2009. – № 8 (108). – С. 41–44;
2. Цувина Т. А. Право на суд у цивільному судочинстві / Т. А. Цувина // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 990–999 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://arhive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12ctaucc.pdf>
3. Оборотов Ю. Верховенство права як шлях до правової гармонії в Україні / Ю. Оборотов // Вісник Національної академії прокуратури України. – 2008. – № 4. – С. 5–11. 8

ПОНЯТТЯ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Комісарчук Юлія Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Клим Любов Михайлівна

*слухач магістратури Львівського державного університету внутрішніх
справ*

Дії слідчого, незалежно від їх безпосереднього завдання, в сукупності спрямовані на швидке, повне та неупереджене розслідування кримінального правопорушення. Всі процесуальні дії слідчого під час кримінального провадження, здавалося б, повинні називатися слідчими (розшуковими). Однак під слідчими (розшуковими) слід розуміти лише ті процесуальні дії слідчого, які, на відміну від інших (внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудового розслідування, обрання заходів забезпечення кримінального провадження, тощо) спрямовані на виявлення, перевірку і закріплення доказів.

Слідчі (розшукові) дії є одним із різновидів кримінальних процесуальних дій, що мають пізнавальну спрямованість та відносяться до основних засобів збирання і перевірки доказів. Система слідчих (розшукових) дій передбачає такі процесуальні форми здійснення пізнавальних дій, які включають у себе всі необхідні та допустимі методи пізнання і у своїй сукупності дають можливість встановити об'єктивну істину.

Відповідно до ч.1 ст. 223 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні [1]. Таким чином, законодавець наблизив слідчі (розшукові) дії як один із основних способів збирання доказів, до процесу доказування у кримінальному провадженні, пов'язавши ці процесуальні категорії одним спільним завданням – отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів.

На думку В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумило під слідчою (розшуковою) дією слід розуміти передбачений Кримінальним процесуальним кодексом України захід, який застосовується компетентними особами для збирання, дослідження, оцінки та використання доказів під час конкретного кримінального провадження [2; с.482].

Іншими словами слідчі (розшукові) дії – це регламентовані нормами кримінально процесуального закону та здійснювані в рамках кримінального провадження уповноваженою на те особою, а також забезпечувані заходами державного примусу дії, що супроводжуються процесуальним оформленням їх ходу та отриманих результатів, спрямовані на отримання, перевірку і використання фактичних даних, що мають значення для конкретного кримінального провадження.

Інститут слідчої (розшукової) дії – система правових приписів, що визначають: сферу і об'єкт слідчої дії, його мету і завдання; підстави проведення; коло учасників та їх правовий статус; механізм реалізації ними своїх прав та обов'язків; порядок здійснення і правила провадження пізнавально-засвідчувальних дій; способи і форми їх фіксації; гарантії захисту прав і свобод людини, заходи та межі примусу і відповідальності, які застосовуються у разі невиконання положень закону [3; с.300].

Слідчі (розшукові) дії наділені ознаками, що дозволяють відмежувати їх від інших процесуальних дій учасників кримінального судочинства:

- сувора процесуальна регламентація їх проведення (регламентуються главою 20 КПК України);
- здійснюються лише уповноваженим на те суб'єктами (слідчим, керівником органу досудового розслідування, прокурором або за їх дорученням працівниками оперативних підрозділів);
- чітко визначена мета проведення, що пов'язана з виявленням, перевіркою, використанням доказів у кримінальному провадженні;
- здійснюються під час досудового розслідування та судового провадження;
- мають пізнавальний і водночас процесуальний характер та розшукову спрямованість, яка полягає у намаганні уповноваженої особи розшукати й належним чином зафіксувати у відповідних процесуальних джерелах, відомості про фактичні дані, які мають значення для кримінального провадження.

Співвідношення слідчих (розшукових) дій з іншими процесуальними діями слідчого і прокурора полягає у наступному: слідчі (розшукові) дії мають детальну, визначену законом правову регламентацію; мета

процесуальних дій – досягнення завдань кримінального провадження передбачених ст.2 КПК України, а слідчі (розшукові) дії безпосередньо спрямовані на збирання, перевірку, оцінку, дослідження і використання доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження; слідчі (розшукові) дії, крім встановлених законодавством випадків, можуть проводитися після початку проведення досудового розслідування за наявності правових і фактичних підстав; процесуальне закріплення перебігу та результатів слідчої (розшукової) дії відбувається у чітко регламентованій кримінально процесуальним законодавством формі – протоколі слідчої (розшукової) дії, а при застосування технічних засобів фіксації - відповідних носіях інформації [4; с.7].

Значення слідчих (розшукових) дій полягає в тому, що вони є основним способом збирання й перевірки фактичних даних під час досудового розслідування кримінального правопорушення, що дає змогу в подальшому встановити об'єктивну істину в конкретному кримінальному провадженні.

Отже, як збірне кримінальне процесуальне поняття, слідча (розшукова) дія є системою заходів, які проводяться із дотриманням кримінальних процесуальних правил і умов, що здійснюються уповноваженою на те особою в конкретному кримінальному провадженні з метою виявлення, вилучення, дослідження, фіксації доказів.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Гончаренко В. Г., Нор В. Т., Шумило М. Є. Кримінальний процесуальний кодекс України : наук.-практ. комент., – К. :Юстініан, 2012. 1224 с.
3. Гончаренко В. Г., Колесника В. А. Кримінальне процесуальне право України: навч. посібник. Академія адвокатури України К.: «Юстініан», 2014. 574с.
4. Карпушин С.Ю. Проведення слідчих (розшукових) дій: автореферат. Національна академія внутрішніх справ Київ, 2016. 20с.

ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ

Комісарчук Юлія Анатоліївна

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Полійовська Марта Тарасівна

*слухач магістратури Львівського державного університету внутрішніх
справ*

В умовах реформування судової і правової системи України для процесуалістів залишається відкритою для обговорень та досліджень тема визначення правового статусу судді. Особливої актуальності набуло питання розширення повноважень суду на стадії досудового розслідування.

Здійснення судового захисту прав і законних інтересів осіб, які приймають участь в кримінальному процесі, забезпечення законності здійснення провадження на стадії досудового розслідування – являється основним завданням слідчого судді.

Відповідно до п.18 ч.1 ст. 3 КПК України слідчий суддя – це суддя суду першої інстанції, до повноважень якого належить здійснення судового контролю за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальному провадженні та у випадку розгляду клопотань щодо негласних слідчих (розшукових) дій (ст. 247 КПК України) – голова чи за його визначенням інший суддя Апеляційного суду Автономної Республіки Крим, апеляційного суду області, міст Києва та Севастополя. Слідчий суддя (слідчі судді) у суді першої інстанції обирається зборами суддів зі складу суддів цього суду[1].

Що стосується прийняття рішення про обрання, зміну чи скасування запобіжних заходів, прийняття рішення на обшук житла, призначення експертизи то слідчий суддя визначається місцевим судом, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться (zareєстрований) орган досудового розслідування як юридична особа.

Слід зазначити, що кримінальне процесуальне законодавство не містить окремої статті з визначеним переліком повноважень слідчого судді. З огляду на це, відсутнє єдине бачення науковців щодо визначення його повноважень.

Так, на думку І. В. Гловюк, сутність повноважень слідчого судді із забезпечення доказів полягає у тому, що слідчий суддя особисто проводить слідчу дію або визнає необхідним її проведення для

забезпечення отримання доказів, які не можуть бути отримані сторонами чи стороною, або їх отримання утруднено [2].

Нагачевський С. В. вважає, що слідчий суддя – це суддя, уповноважений забезпечувати законність та обґрунтованість обмеження конституційних прав і свобод людини на досудовому розслідуванні у кримінальному провадженні [3].

В свою чергу Н.З. Рогатинська поділяє повноваження слідчого судді на три групи:

– повноваження при застосуванні заходів процесуального примусу на стадії досудового розслідування;

– повноваження слідчого судді при розгляді скарг на дії та рішення особи, яка здійснює слідчі дії, слідчого або прокурора;

– повноваження слідчого судді при проведенні слідчих дій, які обмежують конституційні права громадян [4].

Аналізуючи норми КПК України, можна прийти висновку, що виконувана функція слідчим суддею на стадії досудового розслідування має свій вияв у наступних групах повноважень:

1) вирішення питань про застосування заходів забезпечення кримінального провадження;

2) вирішення питань про проведення окремих слідчих (розшукових) дій;

3) вирішення питань про проведення окремих негласних слідчих (розшукових) дій;

4) розгляд скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого або прокурора під час досудового розслідування;

5) вирішення інших процесуальних питань, що потребують неупередженого розгляду.

Так, одним із напрямів реалізації функції судового контролю слідчим суддею є відновлення свободи незаконно ув'язнених осіб та осіб що незаконно перебувають під вартою. Зокрема, відповідно до ст. 206 КПК України, у якій передбачено обов'язки слідчого судді щодо захисту прав людини, зазначено, що кожен слідчий суддя суду в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться особа, яка тримається під вартою, має право постановити ухвалу, якою зобов'язати будь-який орган державної влади чи службову особу забезпечити додержання прав такої особи [1].

Також слідчий суддя повинен вживати всіх заходів щодо фіксування та перевірки заяви особи про застосування до неї насильства під час затримання або тримання в уповноваженому органі державної влади, державної установи, або вжити необхідних заходів для забезпечення безпеки особи згідно із законодавством (ч. 6 ст. 206 КПК) [5].

Отже, проаналізувавши тенденції розвитку кримінального процесуального законодавства України, можна констатувати, що упровадження інституту слідчого судді безумовно є додатковою гарантією забезпечення прав і свобод учасників досудового розслідування.

Кримінальний процесуальний кодекс ставить доволі високі вимоги до діяльності слідчих суддів зокрема, щодо оперативності розгляду ними питань, які належать до їх компетенції, вимагає підвищеної уваги й далекоглядності у своїх рішеннях, встановлюючи необхідність у багатьох ситуаціях ухвалювати рішення негайно, при цьому віддаючи їм у руки вирішення найбільш чутливих для особи питань – питань обмеження її прав і свобод

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
2. Гловюк І. В. Слідчий суддя у кримінально – процесуальному доказуванні. Часопис Академії адвокатури України Київ. 2013. № 3 (20) URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chaau_2013_3_8.pdf (дата звернення 30.08.2013)
3. Нагачевський С. В. Функції слідчого судді під час здійснення досудового розслідування. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 2015 № 3 С. 301 – 310.
4. Рогатинська Н. З. Слідчий суддя: постановка та дослідження проблеми в Україні / Н. З. Рогатинська // Право і суспільство. - 2014. № 1.2. – С. 291.
5. Руденко В. Процесуальний статус слідчого судді / В. Руденко // Слово Національної школи суддів України. - 2013. - № 3. – С. 176.

ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ДО ЯКИХ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ

Нікіфорова Тетяна Іванівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права та процесу Хмельницького університету управління та права

Особливе значення мають законність і обґрунтованість застосування примусових заходів медичного характеру, оскільки примус завжди пов'язаний із суттєвим обмеженням прав людини. В рішенні *Анатолій Руденко проти України* від 17 липня 2014 року ЄСПЛ наголосив «Для того, щоб відповідати підпункту «е» пункту 1 статті 5 Конвенції, провадження щодо примусової госпіталізації особи до психіатричного закладу повинно обов'язково передбачати чіткі ефективні гарантії від

свавілля з огляду на вразливість осіб, які страждають на психічні розлади, та потребу в наведенні дуже вагомих причин для виправдання будь-яких обмежень їхніх прав» [1].

Однією із таких гарантій є чітке врегулювання в національному законодавстві підстав призначення примусових заходів медичного характеру. Згідно ч. 1 ст. 94 КК суд може застосувати відповідний вид примусових заходів медичного характеру залежно від характеру та тяжкості захворювання, тяжкості вчиненого діяння, з урахуванням ступеня небезпечності психічно хворого для себе або інших осіб [2].

Для встановлення наявності відповідних підстав в провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру обов'язковим є проведення психіатричної експертизи [3].

Висновок судово-психіатричної експертизи, не дивлячись на специфічність знань, повинен піддаватися критичному аналізу з урахуванням усіх обставин справи. На цьому наголошує КПК України, в якому передбачено, що суд може не погодитися з висновком експертизи [3]. На необхідності критичної оцінки висновку експертизи наголошує ЄСПЛ (рішення *Анатолій Руденко проти України*) [1].

Гарантіями захисту прав осіб, до яких застосовуються ПЗМХ є також законодавчі положення, які надають право відповідним особам, їх законним представникам та захисникам клопотати перед судом про зміну або припинення примусових заходів медичного характеру. 14.11.2017 року до статті 95 КК України було внесено відповідні зміни [2]. Таким чином національне законодавство стало відповідати вимогам міжнародних нормативно-правових актів. На необхідності таких змін неодноразово наголошував ЄСПЛ (рішення *Горшков проти України* від 8 листопада 2005 року, *Кучерук проти України* від 6 грудня 2007 року) [1].

До позитивних змін слід віднести також положення про те, що особа, до якої застосовуються примусові заходи медичного характеру, має право звернутися до обраного нею незалежного лікаря-психіатра з метою отримання висновку про стан свого психічного здоров'я. Така можливість, відповідно до практики ЄСПЛ є важливою гарантією від можливого свавілля при прийнятті рішень стосовно продовження застосування примусового лікування (рішення *Анатолій Руденко проти України*) [1].

Література:

1. Рішення Європейського суду з прав людини // [Електронний ресурс]: <http://old.minjust.gov.ua>
2. Кримінальний кодекс України // [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України // [Електронний ресурс]: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

СФЕРА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Таволжанський Олексій Володимирович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінології

та кримінально-виконавчого права

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сучасний період державотворення і розвитку суспільних відносин характеризується глобалізаційними процесами і переходом до інформаційного суспільства. Вираз «той хто володіє інформацією, володіє світом» з філософської категорії все більше перетворюється на фактичну реальну дійсність, а інформаційні бази даних стають найціннішим товаром, об'єктом правовідносин, що обумовлює інтерес до тематики дослідження. Загальновідомо, що в умовах інформаційних він, що відбуваються в світі останні 10-20 років, однією з ключових особливостей є побудова власної системи інформаційної безпеки.

Повсякденне впровадження й удосконалення інформаційно-телекомунікаційних засобів поширення інформації призвели до стрімкого розвитку інформаційних відносин в суспільстві. З поширенням комп'ютерів, техніки, що дозволяє отримувати телекомунікаційні послуги і впровадження до широкого загалу новітніх комунікаційних технологій суттєво розширились можливості і одночасно загострилися проблеми такої інформаційної безпеки. Переваги сучасного віртуального світу та розвиток кібертехнологій обумовили виникнення нових загроз національній та міжнародній безпеці. Поряд із погрозами природного походження зростає кількість та якість кіберінцидентів, вмотивованих інтересами окремих приватних осіб (хакерів), груп осіб (у тому числі терористичних) та держав агресорів.

Віртуальна реальність торкається усіх основних сфер життя сучасної людини. Як наслідок, загострюється проблематика визначення повноважень держави щодо управління та регулювання телекомунікаційною діяльністю, а також прав, обов'язків та засад відповідальності фізичних і юридичних осіб, які беруть участь у забезпеченні інформаційної безпеки або навіть просто користуються телекомунікаційними послугами.

Стрімкий розвиток кібер технологій поступово трансформує світ. Відсутність будь-якої цензури основний принцип кіберпростору. Вільний кіберпростір розширює свободу і можливості людей, збагачує суспільство, створює новий глобальні динамічні відносини. Створення новітніх досліджень та інновацій, стимулює відповідальну та ефективну роботу влади і активне залучення громадськості державного управління та

вирішення питань місцевого значення. Основоположні принципи демократичного суспільства, публічність та прозорість влади, можуть бути досягнуті лише через широке застосування інноваційного кіберсередовища.

Кіберсередовище має певні специфічні ознаки, що обумовлюють нове розуміння правоздатності сучасної людини. Запобігання кримінальнокараних посягань на права і свободи людини елемент загальнодержавної політики щодо запобігання злочинності.

Врегулювання правовідносин в кіберсфері в сучасному законодавстві задекларовано в різних галузях права та актах, від конституційного до кримінального, від Конвенції про кіберзлочинність до підзаконних нормативно-правових актів прийнятих Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Як слушно зауважив Соснін О. В., на сьогодні українське законодавство і юридична практика в сфері регулювання інформаційно-комунікаційної діяльності не відповідає вимогам часу, хоча від ефективності його роботи багато в чому залежить контроль над класичними середовищами, в яких діє наша держава. Власне їх диктує науково-технічний прогресі йому притаманна якісно нова властивість двоїстість – як середовище воно виступає як об'єкт і суб'єкт одночасно [1, 85].

Все частіше в науковому середовищі висуваються думки, що в сучасній Україні вже фактично сформувався новий тип відносин – інформаційні відносини, які є засобом вирішення державних завдань у сфері формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору, і вони потребують негайного впорядкування на нормативному рівні. Не можна не погодитись з думкою Сопілко І.М., що такі відносини, в цілому, сприяють захисту конституційних прав громадян на інформацію, забезпечують механізм інформаційного обміну інформацією, інформаційну безпеку та інформаційні комунікації. Формування нового виду правовідносин – інформаційних – обумовлено наступними чинниками:

— обмін інформацією за допомогою вторинної природи (комп'ютеризація і впровадження телекомунікацій), тобто даний акт відбувається під час взаємодії людини з людиною;

— ключову роль відіграє не інформація, а знання, які виступають наслідком аналітично обробленої інформації;

— вихід комунікації за кордони національних і культурологічних кордонів зумовлює потребу у формуванні відповідної нормативної бази, яка має бути узгодженою із суб'єктами глобального інформаційного простору і відповідати задоволенню їхніх законних інтересів;

— формування суспільства знань, поєднаного із відсутністю чіткої регламентації інформаційних правовідносин, спричинює утворення нової інформаційної влади, яка, володіючи інформаційним ресурсом, здійснюючи ефективне управління інформаційним потенціалом, встановлює контроль над інформаційним простором, при цьому чинить асиметричний вплив на реальну владу не лише окремої країни, а й на групи країн;

— формування інформаційної влади спричинило розвиток інформаційної культури та засад кібербезпеки, певним чином залишаючи осторонь цих процесів державну владу, саме тому нагальною потребою є впровадження чіткого механізму ПР інформаційної сфери, розроблення деонтологічних засад РІС, унеможливлення перетворення інформаційної влади на альтернативу державній, що може призвести до втрати контролю не тільки над інформаційними, а й над іншими ресурсами країни і, врешті-решт, призвести до нав'язування чужих алгоритмів управління, втрати інформаційного суверенітету, а також до війни;

— формування інформаційних правовідносин, інформаційної культури та виділення у складі національної безпеки нового виду – кібербезпеки – зумовлює потребу у розробленні концептуально нових державних засад інформаційної політики, з відповідним механізмом ПР усіх вище зазначених компонентів [2, 76-77].

Інформаційна безпека є складовим елементом запобігання кіберзлочинності, явищем системним, на стан якого впливають зовнішні і внутрішні чинники, зокрема політична обстановка у світі; внутрішньополітична обстановка в державі; стан і рівень розвитку національного законодавства. Впровадження загальносоціальних засобів запобігання кіберзлочинності нагальне питання досягнення інформаційної безпеки держави.

Отже, в умовах кібервійн, захист національного інформаційного простору України від зовнішніх негативних пропагандистських інформаційно-психологічних впливів, загроз один з пріоритетних напрямків діяльності держави. Тому захист інформаційного суверенітету, створення потужної та ефективної системи інформаційної безпеки України, розроблення дієвих стратегій і тактик протидії кіберзагрозам повинні стати пріоритетними завданнями органів державної влади та недержавних інститутів.

Література:

1. Соснін О.В. / Про потребу терміново досягнути і врахувати в праві загрози нової інформаційно-комунікаційної реальності / Права, свободи і безпека людини в інформаційній сфері: матеріали наук.-практ. конф. / Упоряд. : В. М. Фурашев, С. Ю. Петряєв // Нац. техн. ун-т України «КПІ

ім. Ігоря Сікорського». – 10 трав. 2018 р. – Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2018. с. 84 — 87.

2. Інформаційні загрози та безпека сучасного українського суспільства
URL: <http://jrnl.nau.edu.ua/index.php/UV/article/viewFile/8181/9770> (дата звернення 11.11.2018)

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ

*Ковтуняк Альона Олександрівна
студентка судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Правовою формою зв'язків учасників лізингової діяльності виступають відповідні господарські договори, тобто договори лізингу. На законодавчому рівні лізинг регулюється Господарським кодексом України, Цивільним кодексом України та Законом України «Про фінансовий лізинг» та іншими нормативно-правовими актами.

Важливою гарантією виконання сторонами договору лізингу своєчасно і в повному обсязі всього комплексу передбачених зобов'язань є відповідальність сторін. Щодо досліджуваного договору виділяють такі види юридичної відповідальності як цивільно-правова та господарсько-правова.

Загалом під господарсько-правовою відповідальністю варто розуміти правовий засіб, що полягає в покладенні на правопорушника оснований на законі невігідних економічних та (або) правових наслідків. Складами господарських правопорушень або ж підставами господарсько-правової відповідальності лізингодавця та лізингоодержувача є: 1) затримка сплати лізингових платежів лізингоодержувачем; 2) несплата таких платежів протягом більше як 30 днів; 3) непередача або затримка передачі предмета лізингу; 4) не попередження лізингодавцем лізингоодержувача про особливі властивості та недоліки предмета договору; 5) неповернення/несвоєчасне повернення предмета лізингу лізингодавцю у разі закінчення або дострокового розірвання договору лізингу; 6) поставка предмета лізингу, який не відповідає його призначенню та/або умовам договору лізингу, специфікаціям; 7) невиконання однією з сторін зобов'язання щодо утримання предмета лізингу; 8) використання лізингоодержувачем предмета лізингу не за призначенням, з порушенням умов договору; 9) застава, продаж чи інше відчуження предмета лізингу користувачем, знищення або псування предмета лізингу[3, с.13-14].

До порушника можуть бути застосовані такі господарсько-правові санкції (форми господарсько-правової відповідальності): відшкодування збитків, штрафні санкції, оперативно-господарські санкції. Дані форми

юридичної відповідальності у сфері господарювання закріплено статтею 217 ГК України.

Суть відшкодування збитків полягає у можливості відновлення майнового стану потерпілої сторони у випадку порушення прав чи охоронюваних законом інтересів. Відшкодування збитків здійснюється на загальних підставах відповідно до чинного законодавства [2, с. 6].

Виходячи зі ст. 222 ГК України, учасники господарських відносин, які порушили майнові права інших суб'єктів, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення їм претензії чи звернення до суду. Проте, щоб стягнути зазначені збитки, потерпіла особа має довести їх наявність і розмір. Розмір збитків, завданих порушенням зобов'язань, доводить кредитор, якщо інше не передбачено законом, іншими правовими актами або договором.

Наступною формою господарсько-правової відповідальності є застосування до порушника штрафних санкцій, які являють собою грошові суми (неустойка, штраф, пеня), які учасник господарських відносин зобов'язаний сплатити у разі порушення правил здійснення господарської діяльності, невиконання або неналежного виконання встановленого договором зобов'язання.

Третя група форм господарської відповідальності складається з оперативно-господарських санкцій. Варто відмітити, що широкий спектр санкцій даного є однією з особливостей договору лізингу. Відповідно до ст. 235 ГК України, метою їх застосування є припинення або попередження повторення порушень зобов'язання, що використовуються самими сторонами зобов'язання в односторонньому порядку. Даний вид санкцій застосовується незалежно від вини суб'єкта, який порушив зобов'язання, тому достатньо лише факту правопорушення. Їх визначальною рисою як форми відповідальності можна вважати застосування їх сторонами без звернення до судових або інших уповноважених органів і без згоди іншої сторони зобов'язання. Але згідно з ч. 2 ст. 215 ГК України до суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативно-господарські санкції, застосування яких передбачено договором.

У ст.236 ГК України закріплено перелік оперативно-господарських санкцій, які в цілому можуть застосовуватися за порушення господарських зобов'язань, в тому числі щодо лізингу. Цей перелік не є вичерпним, адже, по-перше, спеціальними законами можуть бути передбачені й інші види оперативно-господарських санкцій; по-друге, сторони також можуть передбачити у договорі інші оперативно-господарські санкції [1].

Законодавством встановлено, що порядок застосування сторонами конкретних оперативно-господарських санкцій визначаються договором

лізингу. У разі незгоди з застосуванням оперативно-господарських санкцій заінтересована сторона може звернутись до суду з заявою про скасування такої санкції та відшкодування збитків, завданих її застосуванням.

Таким чином, на законодавчому рівні передбачено досить надійні механізми захисту та забезпечення сторін договору лізингу як важливого, поширеного та ефективного на сучасному етапі виду договірних відносин.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV// Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 18 — Ст. 144.
2. Ментух Н. *Особливості форм господарсько-правової відповідальності за договором лізингу*// Н.Метух/ Актуальні проблеми правознавства. — Випуск 4 (8) . — 2016 р. — Стр. 62-67.
3. Трофімова О.В. *Правове регулювання лізингової діяльності* : автореф. дис ... канд. юрид. наук:12.00. 04/О.В. Трофімова . — Київ :Б.в., 2005 . — 20 с.

ЩОДО СПРАВЛЯННЯ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

*Колотуха Катерина Анатоліївна
студентка юридичного факультету,
Донецький національний університет імені Василя Стуса*

У сучасних економічних умовах податкова політика в Україні, як і у більшості розвинутих країн світу, є невід'ємним структурним елементом соціально-економічної політики, яку проводить держава. В русі спрямування до бюджетної децентралізації, що визначено в Європейській Хартії про місцеве самоврядування, слід зазначити що місцеві податки є основним фінансовим інструментом наповнення місцевого бюджету, тому при його формуванні політика має бути спрямована на отримання доходів, за рахунок яких в повному обсязі можливо забезпечувати видатки на функціонування територіальних громад, що є актуальним в умовах сьогодення. Одним із джерел накопичення місцевого бюджету є платежі, що надходять від сплати транспортного податку.

На сьогодні питання щодо справляння транспортного податку врегульовані Податковим кодексом України (далі – ПКУ), Постановою КМУ «Про затвердження Методики визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів та внесення змін у додатки 1 і 2 до Порядку

визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів», підзаконними нормативно-правовими актами, виданими ДФС України. Так, ними визначено ставку, платників, об'єкт та базу оподаткування транспортного податку, строки та порядок сплати податку, податковий період.

Теоретичні та практичні аспекти щодо справляння транспортного податку досліджувалися у наукових працях таких вчених, як: Сомова В.В., Поколотний В.В., Поколотна О.В., Каменева Я.В., Данилишин В.І., Стефанків О.М., Ціжма О.А. та інші. Однак, питання саме щодо критеріїв визначення транспортного засобу, як об'єкта транспортного податку потребує подальшого дослідження.

Так, відповідно до статті 267 ПКУ, об'єктом оподаткування транспортного податку є легкові автомобілі, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року. Платниками транспортного податку є фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що є об'єктами оподаткування. Ставка транспортного податку встановлюється з розрахунку на відповідний календарний рік у розмірі 25 000 гривень за кожен легковий автомобіль, що є об'єктом оподаткування. Звітний період для транспортного податку складає календарний рік [1].

Така вартість визначається центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, за методикою, затвердженою Кабінетом Міністрів України, станом на 1 січня податкового (звітного) року виходячи з марки, моделі, року випуску, об'єму циліндрів двигуна, типу пального. Щороку до 1 лютого податкового (звітного) року центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку і торгівлі, на своєму офіційному веб-сайті розміщується перелік легкових автомобілів, з року випуску яких минуло не більше п'яти років (включно) та середньоринкова вартість яких становить понад 375 розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня податкового (звітного) року, який повинен містити такі дані щодо цих автомобілів: марка, модель, рік випуску, об'єм циліндрів двигуна, тип пального [2].

Обчислення суми податку з об'єкта або об'єктів оподаткування фізичних осіб здійснюється контролюючим органом за місцем реєстрації платника податку. Оцінка вартості транспортного засобу в певній мірі залежить від курсу національної валюти по відношенню до іноземної.

Інфляція в державі призводить до того, що з часом платниками податку будуть власники автомобілів середнього рівня.

Враховуючи досвід зарубіжних країн, варто зазначити, що відповідно до правил оподаткування у Німеччині величина податку залежить від двох показників. Перший – це об'єм та тип двигуна, де розмір податку визначається прямопропорційно до об'єму двигуна. Так, для власників транспортних засобів з бензиновим двигуном ставка податку складає 2 євро за кожні 100 см³, а для власників транспортних засобів з дизельним двигуном – 9 євро за кожні 100 см³. Другий показник розрахунку податку з власників транспортних засобів – це об'єм викиду вуглекислого газу CO₂, де ставка податку складає 2 євро за кожен грам. Якщо транспортний засіб виділяє менше ніж 120 грамів за кілометр шляху, то податок за цим показником не сплачується. Слід зазначити, що цей базовий об'єм поступово знижувався: у 2012 р він складав 110 грамів на кілометр шляху, а в 2014 – вже 95 грамів. Така система оподаткування сприяє купівлі та виробництву більш екологічних автомобілів.

У Сполучених Штатах Америки механізм стягнення та нарахування податку з транспортних засобів є принципово іншим, але там також застосовується так звана «екологічна» схема: більше платить той, хто більше їздить. Податок з автовласників включається до ціни на паливо. Платежі цього податку використовують на будівництво та ремонт доріг [3, с. 297].

У Данії спостерігається підтримка з боку влади екологічних видів транспорту, при реєстрації автомобіля сплачується податок у розмірі 105% від його вартості. Якщо вартість автомобіля складає більше 18 тис. дол. США, то власник має сплатити 180% від його вартості. Крім того, у Данії великим акцизом обкладається і бензин. Фактично автовласники сплачують податок двічі: при реєстрації та при використанні автомобіля.

В Ізраїлі за рівнем забруднення навколишнього середовища всі транспортні засоби поділяються на 15 екологічних груп. Власники автомобілів, що належать до найнижчої екологічної групи, сплачують до бюджету 92% від їх вартості. Власники електромобілів сплачують мінімальний – 10% від вартості автомобільного засобу. Ставка податку для «гібридів» налічує 30% від їх вартості. Загалом середня ставка податку складає приблизно 70% вартості транспортних засобів.

В Австралії власники транспортних засобів сплачують 10% від вартості легкового автомобіля та 5% від вартості вантажівки. За коштовні машини потрібно додатково сплатити ще 33% від вартості автомобіля [4, 704].

Таким чином, застосування практики обрахунку транспортного податку Ізраїлю та Австралії щодо поділу транспортних засобів на екологічні групи та відповідно до рівня забруднення навколишнього

середовища автомобілем мало б позитивний вплив в Україні. Отже, доцільним є формування в Україні податкової системи, за допомогою якої можливо забезпечити такий розрахунок транспортного податку, який визначатиметься за критеріями не лише вартості автотранспортного засобу та року випуску, а й врахування викиду вуглекислого газу в атмосферу. Це спонукатиме до придбання громадянами автомобілів з менш шкідливим впливом на атмосферу, що дасть можливість реалізувати ефективну державну політику на поліпшення екології держави.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010. № 2755- VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 13-14, № 15-16, № 17. ст.112 (Із змінами).
2. «Про затвердження Методики визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів та внесення змін у додатки 1 і 2 до Порядку визначення середньоринкової вартості легкових автомобілів, мотоциклів, мопедів»: Постанова Кабінету Міністрів України № 66 від 18.02.2016. Офіційний вісник України. 2016. № 33.
3. Карлін М.І. Фінанси зарубіжних країн: навч. посіб. К.: Кондор. 2004. 384с.
4. Данилишин В.І., Стефанків О.М., Ціжма О.А. Транспортний податок: зарубіжний досвід та Українські реалії, глобальні та національні проблеми економіки. 2015. №3. С. 702-706.

Науковий керівник: Петренко Ганна Олександрівна, доцент, кандидат економічних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЩОДО ПИТАННЯ РОЗПОДІЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

*Кубай Катерина Романівна
студентка юридичного факультету, Донецький національний
університет імені Василя Стуса*

В умовах обраного Україною курсу на децентралізацію все більшого значення набувають бюджети другої ланки бюджетної системи України, тобто місцеві бюджети. Місцевий бюджет, як елемент фінансової системи держави, є одним з базових основ реалізації бюджетної політики країни та основною складовою її функціонування, що зумовлює актуальність даного дослідження.

На сьогодні питання щодо складання, розподілу і використання місцевих бюджетів регулюються Бюджетним кодексом України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», а також рішеннями про місцевий бюджет (для конкретного регіону країни) та іншими нормативно-правовими актами.

Теоретико-методологічними проблемами розподілу фінансових ресурсів місцевих бюджетів та регулювання відносин щодо здійснення видатків місцевих бюджетів присвячені праці таких вчених як: А. Брязкало, О. Василик, Л. Вдовенко, О. Гетьманець, Л. Кас'яненко, А. Монаєнко, Н. Фаюра, В. Чернадчук, І.Луніної, І.Лютото, В.Опаріна, однак, питання щодо розподілу місцевих бюджетів потребують подальшого дослідження в частині перерозподілу повноважень.

В умовах сьогодення місцеві бюджети покладаються завдання не тільки фінансового забезпечення ключових напрямків діяльності окремих територіальних одиниць держави та місцевого самоврядування, а й тих функцій державної влади, що делегуються центральними органами влади на місцевий рівень. Бюджетне законодавство України прямо закріплює, що видатки, які передаються на місцевий рівень, є обов'язковим атрибутом делегування частки повноважень центральних органів влади на місцевий рівень [1, с.140].

Відповідно до ч. 1 ст. 64 ЗУ «Про місцеве самоврядування в Україні» видатки місцевих бюджетів – це видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад [2]. Отже, це кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум. Спрямування видатків здійснюється відповідно до завдань, що стоять перед державою та органами місцевого самоврядування у конкретний період. Розмір видатків бюджетної системи перебуває у тісному взаємозв'язку з її доходами, оскільки влада не може дозволити витратити більше, ніж планує отримати. Оскільки доходи бюджету завжди обмежені, держава фінансує пріоритетні видатки і лише за наявності залишків коштів може фінансувати інші потреби [3, с. 210].

Частиною 2,3 статті 82 Бюджетного кодексу України визначено, що видатки бюджетів поділяються на: видатки, які визначаються функціями держави і можуть бути передані на виконання АРК та місцевого самоврядування з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності та видатки на реалізацію прав та обов'язків АРК та МС, які мають місцевий характер і визначені законами України [4].

Тим самим передбачено, що видатки цих груп виступають фінансовим забезпеченням тих функцій і повноважень державних органів,

що делеговані з центру на регіональний рівень та, відповідно до принципу субсидіарності бюджетної системи, мають провадитись з місцевих бюджетів, а також є класичними видатками територіальних громад, які покликані забезпечувати конституційні гарантії самостійності місцевого самоврядування, надаючи фінансову підтримку представницьким та виконавчим органам місцевого самоврядування. Алгоритм розподілу видів видатків усередині бюджетної системи України визначено статтею 83 Бюджетного кодексу України, відповідно до якої видатки, визначені пунктами 2 і 3 частини першої статті 82 БКУ, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України.

Логічним продовженням вищезазначених положень виступає стаття 84 Бюджетного кодексу України, за якою відповідні органи державної влади забезпечують здійснення цих видатків, а саме: Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад, сільські, селищні, міські (міст районного значення) голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом) забезпечують здійснення видатків.

Тим самим бюджетне законодавство України чітко розмежовує повноваження при здійсненні бюджетних видатків між центральними органами державної влади, з одного боку, і місцевими органами влади та органами місцевого самоврядування – з іншого. Перші організують виконання державного бюджету за видатками, а останні – місцевих бюджетів відповідно до їх територіальної юрисдикції.

В Україні було прийнято децентралізовану модель міжбюджетних відносин, яка відкриває значні перспективи для забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, зокрема, підвищення ролі громадян та їх впливу на процес прийняття й втілення рішень щодо забезпечення умов соціального та економічного розвитку суспільства [5, с. 224].

Однак, проблемою при цьому залишається встановлення такого рівня децентралізації видаткових повноважень, який би відповідав політичним та економічним інтересам держави в цілому. Для України оптимальним є такий варіант побудови міжбюджетних відносин, за яким буде встановлено максимально допустимий рівень самостійності місцевих органів та збережено принцип бюджетного унітаризму, під яким розуміється єдність правової бази, регулювання бюджетних відносин, бюджетної класифікації, порядку виконання та ведення бухгалтерського обліку й звітності.

Отже, оптимальний розподіл повноважень органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розподіл джерел фінансових ресурсів між бюджетами буде сприяти посиленню відповідальності

місцевих органів влади при розподілі та подальшому використанні місцевих коштів з метою ефективного і якісного виконання функцій місцевого самоврядування.

Література:

1. Овсянніков Є. С. Правове регулювання виконання бюджетів за видатками в Україні: дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2017. 231 с.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. №280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170. (Із змінами).
3. Польшинська К.А. Поняття та сутність правового регулювання видатків місцевих бюджетів. *Молодий вчений*. 2016. № 2. С. 209-213.
4. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08 липня 2010 р. № 2456-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. №№ 50-51. Ст. 572. (Із змінами).
5. Першко Л.О. Фінансові аспекти зміцнення місцевих бюджетів в умовах бюджетної децентралізації. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2017. № 1. С. 212-226.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Лозо Олена Вячеславівна

*кандидат юридичних наук, асистент кафедри екологічного права
Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого*

У той час як розвинуті країни переробляють майже все сміття, що утворюється, Україна продовжує розширення кількості та територій сміттєвих полігонів. Площа сміттєзвалищ становить вже близько 7% від території усієї країни, що прирівнюється до площі всієї Данії (понад 43 тис. кв. км). На переробку йде лише десята частина сміття. Можливо лише уявити масштаби покращення стану довкілля та здоров'я населення, якщо хоча б половина сміття буде повторно перероблятися, а третина цих площ буде використовуватися, наприклад, для посадки нових дерев і збільшення територій лісів. Цього можливо досягти тільки цілеспрямованою боротьбою з наявною проблемою, удосконаленням законодавства про відходи, впровадженням принципово нових підходів до вторинної переробки відходів, веденням просвітницької роботи та інформування населення.

Звернемося до законодавчого врегулювання цього питання. Центральним є Закон України «Про відходи». Стаття 1 Закону закріплює визначення низки важливих понять: оброблення (перероблення) відходів - здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення;

відходи як вторинна сировина - відходи, для утилізації та переробки яких в Україні існують відповідні технології та виробничо-технологічні і/або економічні передумови;

збирання і заготівля відходів як вторинної сировини - діяльність, пов'язана із збиранням, купівлею, прийманням, зберіганням, обробленням (переробленням), перевезенням, реалізацією і постачанням таких відходів переробним підприємствам на утилізацію, а також надання послуг у цій сфері;

послуги з перероблення (оброблення) побутових відходів - здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей побутових відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення;

Пункт «і» статті 32 Закону зазначає, що з метою обмеження та запобігання негативному впливу відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини забороняється з 1 січня 2018 року захоронення неперероблених (необроблених) побутових відходів. Цей пункт відповідає Директивам ЄС – 1999/31/ЄС та 2008/98/ЄС, які врегульовують поводження зі сміттям у країнах Європи, надають чітку послідовність дій, які необхідно виконувати із відходами, класифікують сміття, ставлять стратегічну мету скоротити кількість відходів, які вивозять на полігони. Відповідно до європейських норм, придатні для повторного використання відходи повинні відправлятися на відповідні підприємства, безпечні – відвозитися на полігони ТПВ, а з небезпечними проводитимуться необхідні для знешкодження операції. При цьому на звичайні сміттєзвалища не мають потрапляти відходи, які розкладаються біологічним шляхом (норма Директиви ЄС 1999/31/ЄС). Але чинний Закон України "Про відходи" не має переліку та послідовності операцій із сміттям. За таких умов пункт «і», доданий до статті 32 набуває декларативного характеру.

Стаття 40 Закону закріплює стимулюючі заходи щодо утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення. Суб'єктам господарської діяльності, які впроваджують технології, спрямовані на зменшення обсягів утворення відходів, утилізують відходи в процесі виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), здійснюють їх збирання і заготівлю,

будівництво підприємств і цехів, а також організують виробництво устаткування для утилізації відходів, беруть пайову участь у фінансуванні заходів щодо утилізації відходів та зменшення обсягів їх утворення, можуть надаватися відповідно до закону України: пільги щодо оподаткування прибутку від реалізації продукції, виготовленої з використанням відходів; пріоритетне державне кредитування; спеціальні державні субсидії на зменшення відсотків за банківські кредити, пов'язані з інвестиціями, що спрямовуються на утилізацію відходів і виготовлення відповідного устаткування тощо.

У 2017 році Кабінет Міністрів України схвалив Національну стратегію управління відходами в Україні до 2030 року. Стратегія є першим не сегментарним документом на період до 2030 року. Європейський Союз до 2019 року перейде до економіки замкнутого циклу, яка є основою стратегії сталого розвитку. Виконуючи Угоду про асоціацію, Україна також повинна перейти на таку ж модель. І це потребує масштабної технологічної модернізації, перебудови свідомості і відмови від споживацького ставлення до природних ресурсів. Стратегія передбачає запровадження європейських принципів циклічної економіки та розширеної відповідальності виробника, який заохотить бізнес до мінімізації утворення відходів та зацікавленості в їх переробці, а також впровадження п'ятиступеневої ієрархії поводження з відходами, яка працює в Європейському Союзі. Стратегією заплановано зменшення кількості місць видалення твердих побутових відходів та загального обсягу їх захоронення. Також передбачено створення мережі з 50-ти регіональних полігонів, які відповідатимуть вимогам європейських директив.

Наразі у Верховній Раді зареєстровано шість законопроектів про сферу побутових відходів. У контексті утилізації та захоронення сміття цікавими є законопроекти 4028, 4838 і 6602. Законопроект 4028 пропонує новий варіант утилізації товарних упаковок, а 4838 і 6602 майже повністю змінюють чинний закон "Про відходи". Останні закладають основу для запровадження нових стратегій поводження із відходами в Україні та, відповідно до законодавства ЄС, чітко прописують систему моніторингу, збору, сортування, транспортування, утилізації та захоронення сміття. Зокрема, ці документи пропонують чітку послідовність операцій у сфері побутових відходів: запобігання утворенню відходів, підготовка відходів до повторного використання, матеріальна утилізація, інші операції утилізації, видалення. Також вони зобов'язують підприємства брати відповідальність за утилізацію своїх відходів. Зрештою, законопроекти 4838 і 6602 пропонують відтермінувати норму про заборону захоронення неутилізованих побутових відходів із 1 січня 2018 до 1 січня 2025 року.

Важливими є також проекти про внесення змін у деякі закони України щодо стимулювання використання побутових відходів як альтернативного джерела енергії (№4835), про внесення змін до Податкового кодексу (щодо оподаткування розміщення побутових відходів) (№4836), про внесення змін до Бюджетного кодексу (щодо використання деяких видів екологічного податку) (№4837).

Держава активно працює над впровадженням Директив Європейського Союзу 2012/19/ЕС (про відходи електричного та електронного обладнання) та 2006/66/ЕС (про батареї та акумулятори). Передбачено розширення відповідальності виробників та імпортерів, що сприятиме сталому виробництву та споживанню електричного та електронного обладнання, батарейок та акумуляторів, створення належних правових умов для їх діяльності та спрямування коштів виробників цих товарів до сфери поводження із побутовими відходами.

Нині Україна має великий потенціал для вторинної переробки сміття. Нараховується 15 підприємств з переробки макулатури, переробки скла - також 15 підприємств, металу - 16 підприємств, ПЕТ (поліетилентерефталат) - 19 підприємств, вторинних полімерів - 37 підприємств. Але на думку багатьох екологів-юристів відсутня національна система поводження з відходами, яка починалась би із запобігання утворенню відходів, забезпечувала б роздільний збір сміття, його транспортування та перетворення у ресурс. Сучасна система поводження потребує ґрунтовно нової моделі врегулювання цих відносин – розподіл відповідальності за утворені відходи, модель фінансування збиткових етапів поводження з відходами (наприклад, транспортування), стимулювання громадян до більш екологічної поведінки у сфері поводження з відходами.

Серед конструктивних зустрічається пропозиція на законодавчому рівні обмежити обіг одноразових пластикових товарів – зокрема, пакетів та пластикових пляшок, що зменшить їх кількість та стимулюватиме збільшення кількості більш екологічних товарів. А за 1-2 роки при наявності інвестора в Україні можливо збудувати сміттепереробні заводи та сміттесортувальні лінії. Якщо розглядати переробку пластикових відходів – то це надприбуткова ідея. По даним експертів первинні вкладення окупляться протягом одного місяця, але лише за умови, що буде можливість успішно переробити і реалізувати всю сировину. В цілому, чистий прибуток в місяць становитиме 80000 до 150000 гривень.

Розглянемо статистику європейських країн. Одним із лідерів переробки сміття є Швеція, де переробляється 99% усіх відходів країни. За допомогою вторинної сировини опалюють будинки, забезпечують їх електроенергією. Станом на 2018 рік усі міські автобуси працюють виключно на біогазі, який отримують в результаті вторинної переробки

побутових відходів. Більше того, Швеції вже не вистачає власних відходів та вона імпортує сміття з інших країн. Схожа ситуація і в Німеччині, Швейцарії та Австрії. У країнах полігони зі сміттям як такі взагалі закриті, адже 97 % відходів також переробляється. Провідні країни світу прийшли до висновку, що найбільш ефективним шляхом для зменшення негативних наслідків дії відходів на довкілля буде покласти відповідальність на виробників, які випускають у вільний обіг товари, внаслідок використання яких утворюються відходи. У Фінляндії зручні точки збору відходів мають як житлові будинки, так і магазини та підприємства. Також країна практикує систему заставної вартості упаковки – коли при купівлі продукту покупець платить ще й за упаковку. Навіть сусідня Польща радикально підійшла до проблеми відходів у країні. Спеціальний закон поклав край нелегальним сміттєзвалищам, а люди почали сортувати відходи. Але не у всіх державах Європи така оптимістична статистика. Гігантські звалища і відсутність відповідних заводів характерні для Італії, Болгарії, Румунії та країни Балтії. Вони і є одними з постачальників відходів до лідерів переробки сміття.

Вважаю, що велике значення для покращення екологічної ситуації загалом в Україні, та ситуації з відходами зокрема, має поведінка суспільства в цілому і кожного окремого громадянина. У цьому аспекті заслуговує на увагу дисертація Старосуд І. М. «Правові засади забезпечення екологічної освіти та виховання в Україні», на думку якої ефективними засобами забезпечення дієвості екологічного права виступають екологічна освіта та виховання, оскільки саме в їх процесі закладаються моделі й стереотипи поведінки людини, способи розв'язання екологічних проблем, орієнтованість на попередження виникнення нових.

Вкрай важливою є культура поводження з відходами та свідоме бажання людей покращити ситуацію. На жаль, в житлових районах міст поки що дуже мало спеціальних сміттєвих баків для відсортованих відходів, але знайти їх при бажанні можна. Також на державному рівні впроваджуються ініціативи, які створюють умови для безпосередньої участі громадськості у вирішенні деяких проблем з відходами. Наприклад, Міністерство екології та природних ресурсів України розпочало інвентаризацію сміттєзвалищ в Україні та у вересні 2016 року запустило Інтерактивну мапу сміттєзвалищ (<https://ecomapa.gov.ua/>), на яку нанесено вже близько 3000 сміттєзвалищ. Електронний сервіс включає інтерактивну мапу сміттєзвалищ України та мобільний додаток із функцією он-лайн сповіщення про виявлені сміттєзвалища. Додати інформацію про сміттєзвалище може будь-який громадянин України. Для цього достатньо зайти на сайт, зареєструватися і надіслати звернення. Також електронний сервіс включає мобільний додаток на базі кількох програмних систем, який дозволяє кожному громадянину України

сфотографувати будь-яке сміттєзвалище та надіслати фото на веб-портал Мінприроди. Отримана інформація оперативно опрацьовується модератором та наноситься на карту. У свою чергу, Мінприроди надсилає отриману інформацію до органів місцевої влади зі вимогою їх ліквідувати. Кожен громадянин може бачити процес усунення порушень в оновлених статусах, передбачених додатками. За рік через електронний сервіс зафіксовано 1500 повідомлень про стихійні сміттєзвалища.

Згодом сервіс поповнився новим інформаційним сервісом, який дозволяє у лічені хвилини визначити розташування найближчого пункту приймання вторинної сировини у кожному регіоні України. Загалом на мапі відображено понад 700 пунктів на всій території України з їх контактними даними та класифікацією видів вторинної сировини, яку там приймають (батареї, люмінесцентні лампи, макулатура, пластик, скло і тощо). Найбільше таких об'єктів зареєстровано у м. Київ (119), на Закарпатті (75), а також на Харківщині (84) та Дніпропетровщині (37).

Нині в Україні відсутня чітка організаційна структура управління відходами, не існує належного контролю за дотриманням законодавчих норм. У той же час процес імплементації українського законодавства у сфері поводження з відходами до законодавства ЄС вже запущено. Це дає підстави сподіватися на те, що у найближчі роки наша країна зможе просунути на кілька кроків вперед у вирішенні проблеми з відходами. І не тільки завдяки плідній діяльності органів державної влади, а й свідомій поведінці громадян і гостей країни. Тільки в такому випадку, у нас є шанс коли-небудь побачити як земельні ділянки, раніше завалені сміттям, перетворюються в відновлені ландшафти, де головну роль відіграє не людина, а природа.

Література:

1. Про відходи : Закон України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 36-37. – Ст. 242.
2. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року [Електронний ресурс] : затв. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80> (дата звернення: 08.11.2018). – Заголовок з екрана.
3. Уряд схвалив Національну стратегію управління відходами [Електронний ресурс] : Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/31837.html> (дата звернення: 08.11.2018). – Заголовок з екрана.
4. Старосуд І. М. Правові засади забезпечення екологічної освіти та виховання в Україні [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 /

- І. М. Старосуд ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2018. - 20 с.
5. Білик Г. Основи правового регулювання та управління процесом поводження з твердими побутовими відходами в Україні [Текст] / Г. Білик // Вісник Львівського університету. Серія географічна. – 2009. – Вип. 37. – С. 55-64
6. Переробка сміття в Україні та ЄС: як екологічну катастрофу перевести у прибутковий бізнес [Електронний ресурс] : Офіційний сайт телеканалу Новини «24» – Режим доступу: https://24tv.ua/pererobka_smittya_v_ukrayini_ta_ues_yak_ekologichnu_katastr_ofu_perevesti_u_pributkoviy_biznes_n698225 (дата звернення: 08.11.2018). – Заголовок з екрана.
7. Переробка пластикових відходів – надприбуткова ідея [Електронний ресурс]: Домашній бізнес: 1000+1 ідея для власного бізнесу в Україні. – Режим доступу: <https://homebiznes.in.ua/biznes-na-pererobtsi-plastykovyh-vidhodiv-nadprybutkova-ideya/> (дата звернення: 08.11.2018). – Заголовок з екрана.
8. Інтерактивну мапу сміттєзвалищ доповнено інформацією з усієї України про пункти приймання вторинної сировини [Електронний ресурс] : Офіційний портал Міністерства екології та природних ресурсів – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/news/32003.html> (дата звернення: 08.11.2018). – Заголовок з екрана.
9. Тверді побутові відходи в Україні: потенціал розвитку. Сценарії розвитку галузі поводження з твердими побутовими відходами 2015 [Електронний ресурс]: Звіт Міжнародної фінансової корпорації ІФС, Група Світового банку. – Режим доступу: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/region_ext_content/ifc_external_corporate_site/europe+and+central+asia/resources/2015ukrmunicipalsolidwastedevelopmentpotential (дата звернення: 08.11.2018). – Заголовок з екрана.

ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

*Матвійчук Катерина Володимирівна
студентка судово-адміністративного факультету, Національний
університет «Одеська юридична академія»*

В сучасних умовах економіка характеризується нестабільністю та невизначеністю, що, безпосередньо, негативно впливає на платоспроможність підприємств. Як наслідок, зростає кількість

неплатоспроможних підприємств, що в подальшому призводить до їх ліквідації.

Відповідно до ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 квітня 1992 року (в редакції від 4 квітня 2018 року) під поняттям «банкрутство» розуміється визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [1].

Під подоланням банкрутства варто розуміти активізацію всіх можливих методів та способів за допомогою яких можна запобігти ліквідації суб'єкта господарювання.

На основі дослідження Троц І. В. можна виокремити такі шляхи подолання банкрутства, як: 1) санація (фінансове оздоровлення); 2) реорганізація; 3) реструктуризація; 4) ліквідація [2, с. 86].

Найбільш поширеним способом фінансового оздоровлення є санація. Як визначає К.Л. Ларіонова, санація – процес структурних перетворень на підприємстві за допомогою системи заходів організаційно-економічного, виробничо-технологічного, фінансового, соціального та правового характеру [3, с. 244]. Однак, варто вказати, що санація охоплює більш широке поняття, оскільки, до кожного суб'єкта господарювання можна виокремити окремий вид санації. Як приклад, санація банківських установ, санація підприємств, санація сільськогосподарських підприємств та ін.

Зокрема, О.О. Терещенко виокремлює два види санації залежно від заходів, які застосовуються для відновлення платоспроможності боржника:

1) без залучення додаткових фінансових ресурсів (зменшення номінального капіталу, конверсія боргу у власність тощо);

2) із залученням додаткових фінансових ресурсів (додаткові позички, фінансова допомога, залучення інвестицій тощо) [4, с. 412].

Наступним шляхом подолання є реорганізація, тобто повна або часткова зміна взаємозв'язків між різними підрозділами підприємства незалежно від їх ієрархії, ліквідація певних підрозділів або їх об'єднання в один підрозділ, що тягне за собою наслідком передачу або прийняття коштів, майна, прав та обов'язків раніше існуючого підрозділу, тобто новостворений підрозділ є правонаступником.

Також з метою недопущення банкрутства підприємства або його ліквідації застосовують реструктуризацію. Реструктуризація підприємства передбачає зміну організаційної структури підприємства, форми власності підприємства, способів фінансування, а також керування активами підприємства. Реструктуризація як спосіб подолання банкрутства

підприємства направлена на підвищення ефективності функціонування підприємства, активізацію прийняття швидких управлінських рішень, зменшення витрат на управління, збільшення швидкості обміном інформацією між підрозділами підприємства. В основі реструктуризації лежить розроблення нової стратегії та принципів управління та діяльності підприємства.

Якщо ж всі можливі шляхи способи відновлення платоспроможності боржника були застосовані, але результатів не принесли, то відбувається ліквідація суб'єкта господарювання та розпродаж його активів.

Сьогодні підприємства надають перевагу розробленню захисної стратегії, яка дозволяє залишатись підприємствам «на плаву» в кризових умовах. На жаль, з кожним днем збільшується кількість фінансово неспроможних підприємств майже у кожній галузі економіки України, що зумовлено економічною кризою.

В сучасних умовах керівництво підприємства повинне розробляти антикризові заходи, які сприяли б виведенню підприємства з кризового стану, відновленню його платоспроможності та ліквідності.

Тобто, ключовим завданням ефективного управління має бути своєчасне виявлення загроз банкрутства та розроблення фактичних контрзаходів, впровадження яких подолає кризову ситуацію та посприє поверненню суб'єкта господарювання до конкурентоспроможного середовища.

Література:

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», прийнятий Верховною Радою України від 14 травня 1992 року № 2343-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
  2. Троц І. В. Напрями та шляхи подолання банкрутства машинобудівних підприємств Хмельниччини відповідно до їх кризового рівня / І. В. Троц // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2014. – № 4. – С. 82-89. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esmebi_2014_4_14
  3. Ларіонова К. Л., Донченко Т. В. Механізм управління санацією підприємств: монографія / К. Л. Ларіонова, Т. В. Донченко – Хмельницький: ФОП Мельник А. А., 2016. – 244 с.
  4. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посіб. / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2004. – 412 с.
- Науковий керівник: Гофман Олександр Рудольфович, кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: Гофман Олександр Рудольфович, кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОЇ БІРЖИ

Мізерна Ольга Ігорівна

студентка судово-адміністративного факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Діяльність фондової біржі (далі - ФБ) є важливим критерієм розвитку національної економіки будь-якої країни. Рівень розвитку біржової торгівлі є індикатором ділової активності країни, що акумулює інформацію про цінні папери та умови їх обігу, а також відображає ефективність функціонування ринкової економіки загалом.

ФБ – це місце, де знаходять один одного продавець та покупець цінних паперів, де ціни на ці папери визначаються попитом та пропозицією на них, а сам процес купівлі-продажу регламентується правилами і нормами, тобто це певним чином організований ринок цінних паперів

Організуючи торгівлю цінними паперами, фондові біржі здійснюють взаємоузгодження інтересів інвесторів і емітентів щодо купівлі-продажу цінних паперів; реалізацію цих інтересів шляхом сприяння укладенню ефективних угод; визначення і виконання взаємних зобов'язань учасників угод за умови закріплення прав власності на цінні папери.

В Україні обсяги біржової діяльності порівняно з іншими країнами є досить незначними, а подальшому розвитку цієї діяльності заважає низка проблем.

На мою думку, основною серед проблем є незначна частка організаційного ринку, оскільки здебільшого операції здійснюються поза біржами, що супроводжує невеликі обсяги біржової діяльності, її низьку ліквідність та прибутковість, непрозорість ціноутворення, інформаційну закритість емітентів і, як результат, неможливість адекватної оцінки реальної вартості підприємств інвесторами. Немає можливості здійснювати операції з активами за ринковими цінами через відсутність або недостатній обсяг попиту та пропозиції на них.

Варто відмітити, що досить низькою є нормативна регламентація біржової діяльності. Значна кількість нормативних актів не відповідають міжнародним стандартам та потребують подальшого розвитку. Особливо це є актуальним з розгляду прозорості ринку та організації вільного доступу до біржової інформації.

Не менш вагомою проблемою є проблема прав акціонерів та захисту інвесторів, оскільки права індивідуальних акціонерів в Україні є лише формальністю, а не реально працюючим механізмом. [1] Відсутні гарантії з боку держави щодо захисту прав та небажання компаній виплачувати

дивіденди створюють умови для обмеження доступу фізичних осіб до фондового ринку.

Дефіцит фінансових ресурсів, відсутність внутрішніх джерел фінансування, вкрай несприятливий інвестиційний клімат та міжнародний імідж сприяє дефіциту фінансових ресурсів на фондовому ринку України.

Недосконалим також є податкове стимулювання, що характеризується відсутністю пільг для інвесторів, оподаткуванням інвестиційних доходів, плата за реєстрацію цінних паперів, ліцензійні платежі тощо стримують розвиток фондового ринку України.

Незадовільний рівень інформованості населення про діяльність фондового ринку призводить до незначної активності фізичних осіб на фондовій біржі, тобто психологічного неприйняття та недооцінку потенціалу фондового ринку;

Взявши до уваги все вищесказане, не важко зрозуміти, що у подальшому необхідне реформування та удосконалення механізмів функціонування діяльності ФБ.

Вчений-економіст Огородник В.П. задля вирішення цієї проблеми пропонує зробити наступне :

1) збільшити частки організованого ринку. Забезпечити як нормативні, так і організаційні умови для оформлення угод з купівлі/продажу цінних паперів саме у межах фондових бірж;

2) залучати фінансові ресурсів. Необхідно більш активно долучати до біржової діяльності кошти домогосподарств та створювати умови і відповідний інвестиційний клімат для забезпечення діяльності іноземних інституційних інвесторів на фондовому ринку України;

3) удосконалити та оптимізувати режим валютного регулювання операцій із цінними паперами в Україні .

4) підвищити капіталізації та ліквідності. Створити умови та можливості для первинних публічних розміщень акцій українських підприємств саме на українських фондових біржах; [2].

Я повністю погоджуюся з даними пропозиціями, окрім того, вважаю необхідним :

1) розробити положення, які б були актуальними та вдало регулювали як запуск, так і подальший розвиток ФБ;

2) захистити права інвесторів, що сприятиме залученню їх до діяльності ФБ.

3) створити сприятливий податковий клімат для учасників – потрібно надати певні фінансові привілеї емітентам.

4) Підвищувати рівень біржової культури серед населення шляхом систематичного проведення роз'яснювальних робіт.

Отже, існує низка негативних чинників, які перешкоджають розвитку діяльності ФБ, однак більшість з них залежать від конкретних

заходів державної політики. Вирішення проблем потребує розроблення програми державної підтримки біржового ринку з урахуванням зарубіжного досвіду та національних особливостей. Основою даної програми повинно бути забезпечення інформаційної відкритості, прозорості та забезпеченості біржової діяльності.

Література:

1. Кологойда О.В. Господарсько-правове регулювання фондкових відносин в Україні: монографія. — К.: Видавництво Ліра-К, 2015. — 704 с.
2. Огородник В.П. Фондовий ринок України : аналіз проблем, особливостей та напрямів розвитку// В.Огородник// Економіст. - 2008. - №8. - с. 31-33.

Науковий керівник: Гофман Олександр Рудольфович, кандидат юридичних наук, доцент, Національний університет «Одеська юридична академія»

ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ

Самородова Ганна Ростиславівна

Донецький національний університет імені Василя Стуса

Одним з найважливіших прав людини, закріплених в Конституції України, є право на безпечні та якісні харчові продукти. За умов євроінтеграційних процесів у вітчизняних виробників з'явилась можливість виходу на міжнародний ринок. Актуальним питанням є підвищення вимог безпечності та якості вітчизняних харчових продуктів до європейського рівня.

Основні вимоги до безпечності та якості харчових продуктів містяться у Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». Однак, вітчизняне законодавство потребує удосконалення, виходячи з аналізу положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

Викладене підтверджує актуальність обраної теми дослідження, спрямованого на конкретизацію правових засобів забезпечення безпечності та якості харчових продуктів.

За інформацією Головного управління Держпродспоживслужби в Миколаївській області під час здійснення державного нагляду у сфері безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини за 2017 рік

проведено 17 перевірок господарств різних форм власності, 36 забійних, м'ясопереробних підприємств, 2 холодокомбінати, 186 інших об'єктів. Піддано штрафу 322 особи на загальну суму 19 873,00 грн. Зроблено 77 письмових попереджень. На виконавчому впровадженні у державній виконавчій службі знаходиться одна справа про стягнення адміністративного штрафу. Підготовлено та подано до суду 27 позовних заяв щодо отримання дозволу на перевірку свино-господарств, судами прийнято 15 рішень щодо проведення позапланових перевірок, здійснено 9 перевірок. За результатами позапланових перевірок, судами прийнято 2 рішення про зупинення господарської діяльності з розведення та вирощування свиней у свино-господарствах [1].

Аналіз судової практики свідчить, що виробники харчових продуктів намагаються всіляко обійти вимоги закону. Наприклад, за справою № 296/1887/18, що розглядається в Корольовському районному суді м. Житомира, виробник надав неправомірну вигоду особі, щоб вона надала документ, який засвідчує якість і безпеку продукту харчування.

З наведеного можна зробити висновок, що в Україні у повній мірі не реалізується право на безпечність та якість продуктів.

Серед основних причин незадовільної якості реалізованої населенню харчової продукції дослідники виділяють: слабку матеріально-технічну базу і недостатню оснащеність багатьох підприємств харчової промисловості і торгівлі; вкрай низький рівень санітарної та виробничої культури; використання неякісної сировини і компонентів; різке ослаблення виробничого та галузевого контролю, а також прагнення виробників скоротити витрати на контроль якості продукції [2]. Крім проблем економічного характеру, варто звернути увагу на зміни у законодавстві, зокрема, відбулася зміна підходів до визначень якості і безпечності харчових продуктів. Потрібно констатувати різницю акцентів з якості на безпечність харчових продуктів, що обумовлено виконанням вимог адаптації та гармонізації національного законодавства.

За Законом України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», безпечність харчових продуктів – це такий його стан, що є результатом діяльності з виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами, та забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдає шкоди здоров'ю людини. Відповідно до п.7 ст.1 безпечний харчовий продукт визначається як харчовий продукт, який не справляє шкідливого впливу на здоров'я людини та є придатним для споживання.

Для того щоб встановити чи є харчовий продукт безпечним застосовуються параметри безпечності – науково обґрунтовані та затверджені центральним органом виконавчої влади, що формує та

забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я, параметри, включаючи максимальні межі залишків, максимальні рівні, допустимі добові дози, рівні включень, недотримання яких у харчових продуктах може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людини.

Разом з тим, на відміну від попередніх, чинна редакція Закону не містить визначення якості. Якість харчових продуктів регулюється домовленостями між операторами харчового ринку, її підвищення є стимулом для підтримки конкурентоспроможності й рентабельності, та не потребує контролю з боку держави, крім окремих показників харчових продуктів, які характеризуються певними специфічними рисами [3]. З цього випливає, що сама людина має визначати, чи якісний даний продукт для неї. Проте у статтях законів встановлюються вимоги саме до якості продуктів. Наприклад, ст. 673 ЦК України, за якою у договорі купівлі-продажу продавець повинен передати покупцеві товар, якість якого відповідає умовам договору. У разі відсутності в договорі купівлі-продажу умов щодо якості товару продавець зобов'язаний передати покупцеві товар, придатний для мети, з якою товар такого роду звичайно використовується; ст. 268 ГК України, за якою якість товарів, що поставляються, повинна відповідати стандартам, технічним умовам, іншій технічній документації, яка встановлює вимоги до їх якості, або зразкам (еталонам), якщо сторони не визначать у договорі більш високі вимоги до якості товарів, а також за Законом України «Про захист прав споживачів». Такі часткові зміни у законодавстві ускладнюють регулювання відносин щодо продуктів харчування (виробництва, поставки, купівлі-продажу).

Об'єктивно, пройшло мало часу для сприйняття та адаптації до нових умов у цій сфері та розкриттю потенціалу правових засобів забезпечення безпечності та якості харчових продуктів.

Так, тільки з 4 жовтня 2017 р. набрала чинності основна частина положень Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин», який є значним кроком у реформуванні системи державного контролю безпечності харчових продуктів, її наближенні до європейських принципів здійснення контролю (наприклад тим, що державний орган перевірки може не попереджати підприємство за 10 днів до її початку, за винятком випадків передбачених законодавством). Змінилась періодичність перевірок, раніше плановий захід державного контролю операторів ринку з високим ступенем ризику здійснювався максимум раз на два роки, з низьким – раз в п'ять років, то за новим Законом – із періодичністю, достатньою для досягнення цілей закону – підвищення безпечності продуктів. Тобто підприємства перевірятимуть залежно від ступеню ризику для життя і здоров'я людей. Очікується, що ці зміни сприятимуть покращенню у цій сфері.

Основним важелем забезпечення безпечності була сертифікація, але обов'язкову сертифікацію скасовано з 1 січня 2018 року. Виробники можуть виготовлювати продукцію за технічними умовами, що не потребують реєстрації. Це свідчить про лібералізацію в цих відносинах. Але засобами державного регулювання залишаються ДСТУ, НАССР. Відповідно до Закону України "Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів" передбачено встановлення процедур, заснованих на принципах НАССР. З метою поступового переходу виробниками на використання цих процедур визначено такі терміни: з 20.09.2017 р. дані процедури є обов'язковими для потужностей, що здійснюють діяльність з харчовими продуктами, у складі яких є неперероблені інгредієнти тваринного походження (крім малих потужностей) – сирі м'ясо, риба, молоко, яйця та інші (це стосується потужностей з розбирання м'яса, молокопереробних підприємств, ковбасних цехів, закладів, які використовують сирі яйця, тощо); з 20.09.2018 р. – потужності, які здійснюють діяльність з харчовими продуктами, у складі яких відсутні необроблені інгредієнти тваринного походження; з 20.09.2019 р. – малі потужності (постачають продукт кінцевому споживачу, персонал менше 10 осіб, площа – 400 кв. м або потужності, які не постачають продукти кінцевому споживачу, з персоналом менше 5 осіб) [4].

Наступним засобом забезпечення безпечності та якості харчових продуктів виступає контроль. Проте в Україні діяв мораторій, впроваджений Законом України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 2 листопада 2016 р. на деякі перевірки харчових продуктів, але 18 грудня 2017 р. КМУ прийняв Постанову №1104, в якій визначив перелік органів державного нагляду (контролю), на які не поширюється дія Закону України «Про тимчасові особливості здійснення заходів державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності». До цього переліку входить Держпродспоживслужба, що означає, що під дію мораторію не підпадає діяльність Служби та її територіальних органів щодо здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю, державного нагляду (контролю) за дотриманням санітарного законодавства, безпечністю та окремими показниками якості харчових продуктів, дотриманням законодавства про захист прав споживачів, державного нагляду у сферах карантину та захисту рослин.

Ще одним правовим засобом забезпечення безпечності та якості харчових продуктів потрібно назвати заходи відповідальності, передбачені низкою законів України, які на сьогодні значно підсилені та збільшені.

Виходячи з викладеного, можна конкретизувати правові засоби забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, до яких запропоновано віднести легальне визначення понять безпечності та якості харчових продуктів, встановлення процедур, заснованих на принципах НАССР, здійснення державного контролю та застосування заходів відповідальності. Для більш ефективного використання цих засобів Україні потрібно продовжувати роботу, спрямовану на подальшу адаптацію національного законодавства у сфері безпечності та якості харчових продуктів до норм Європейського Союзу.

Література:

1. Результати здійснення державного нагляду у сфері безпечності харчових продуктів та ветеринарної медицини за 2017 рік URL: <http://dpssmk.gov.ua/rezultaty-zdijsnennya-derzhavnoho-nahlyadu-u-sferi-bezpechnosti-harchovyh-produktiv-ta-veterynarnoji-medytsyny-za-2017-rik/>
2. Кошкалда І.В. Актуальні питання продовольчого забезпечення. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 4. С. 207-212.
3. Бурлевич В.В. Безпечність харчових продуктів за законодавством України та Європейського Союзу. *Судова апеляція*. 2016. № 2. С. 75-83 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Suap_2016_2_11
4. У вересні завершується другий етап запровадження системи НАССР в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/u-veresni-zavershuyetsya-drugij-etap-zaprovadzhennya-sistemi-nassr-v-ukrayini-derzhprodspozhivsluzhba>

Науковий керівник: Павлюченко Юлія Миколаївна, кандидат юридичних наук, доцент, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ТА ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ

Якименко Вікторія Русланівна

студентка юридичного факультету, Донецький національний університет імені Василя Стуса

В Україні діє система оподаткування, яка складається із загальнодержавних і місцевих податків і зборів. До загальнодержавних належать податки, що встановлені Податковим кодексом України (далі – ПКУ) [1], і є обов'язковими до сплати на усій території України, до місцевих – податки та збори, що встановлені відповідно до переліку і в

межах граничних розмірів ставок, визначених ПКУ, рішеннями сільських, селищних і міських рад у межах їх повноважень, і є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

На сьогоднішній день податок на прибуток підприємств є основним податком для юридичних осіб, оскільки саме прибуток є основною метою діяльності будь-якого підприємства, при цьому такий податок може як стримувати, так і стимулювати його розвиток, тому питання його застосування є актуальним на даному етапі.

Питання, щодо справляння податку на прибуток підприємств, досліджували такі науковці, як: Т. Шевцова, О. Шемяткін, П. Себастьянович, Е. Курганський, О. Соколовський, І. Таптунова та інші, але ще потребує подальшого дослідження такі аспекти, як порядок його обчислення та адміністрування.

Слід зазначити, що в Україні з 2015 року запроваджена класична європейська модель податку на прибуток підприємств, порядок справляння якого відповідає Міжнародним стандартам фінансової звітності, де базовим показником для розрахунку об'єкта оподаткування є бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який в подальшому коригується на різниці визначені ПКУ. Тобто, об'єкт оподаткування розраховується на підставі даних фінансової звітності платника податків, у зв'язку із чим фіскальним органам надано право проводити перевірку правильності ведення бухгалтерського обліку для податкових цілей. Класична європейська модель оподаткування прибутку підприємств є найпоширенішою серед країн Європейського Союзу, більшість яких входять до Організації економічного співробітництва та розвитку [2].

Водночас точаться дискусії стосовно пропозиції заміни існуючого податку на прибуток підприємств податком на виведений капітал, який застосовується в Естонії з 2000 року. Це обґрунтовується тим, що запровадження такого способу обчислення даного податку, може суттєво вплинути на економіку країни та дозволить ефективно розвиватись підприємницькому сектору. При такому податку оподатковуються дивіденди або розподілений прибуток, а не фінансові прибутки компаній. Концепцію такого податку було запроваджено Грузією у 2017 році [3].

Дослідження показують, що введення такого податку здійснюватиме позитивний інвестиційний вплив через те, що нерозподілений прибуток компаній, з якого фінансують інвестиції, не буде об'єктом для оподаткування податком на прибуток. Грошові резерви компаній стануть більшими, що створить можливість для подальшого фінансування інвестицій. Також, оподаткування тільки виведеного капіталу буде корисним для новостворених компаній, які часто стикаються із труднощами, пов'язаними зі сплатою податку на прибуток підприємств

задовго до створення позитивного балансу руху грошових коштів, тоді як податок на виведений капітал вони повинні будуть сплачувати лише при розподіленні прибутку [4].

При цьому, слід зазначити, що обчислення податку на доходи від операційної діяльності також буде простішим, що призведе до спрощення процедури адміністрування такого виду податку з боку Державної фіскальної служби України. Зокрема, залишаються актуальними інші аспекти, обчислення даного податку, зокрема оцінка справедливої вартості активів або резервів на виконання зобов'язань, правила трансфертного ціноутворення та інше [5].

Тому, в подальшому запровадження в національну податкову систему податку на виведений капітал, з одного боку, призведе до полегшення контролю за дотриманням податкового законодавства, а з іншого буде сприяти поліпшенню інвестиційного клімату в країні. При цьому, слід врахувати, що введення податку на виведений капітал, призведе до скорочення державних витрат, тому необхідно врахувати, що його впровадження можливе тільки в пакеті з бюджетною резолюцією, в якій повинно бути обґрунтування джерел покриття таких витрат.

Таким чином, введення такого податку дасть змогу посилити економічне зростання в країні, а також буде сприяти ліквідації корупційних схем при адмініструванні податків.

Література:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. №№ 13-17. Ст. 112. (Із змінами).
2. Таптунова І.Л. Трансформація податку на прибуток підприємств у податок на виведений капітал / І.Л. Таптунова // Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <http://www.kmp.ua>.
3. Податок на виведений капітал на заміну податку на прибуток. URL: <http://b2future.org.ua/#rec7917051>.
4. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал». URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/explanatory_note_ECT_-08_2016.pdf.
5. Порівняльна таблиця до проекту Закону України про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал. URL: http://kmp.ua/wpcontent/uploads/2016/06/ECT-comparative-table_-10_2016.pdf.

Науковий керівник: Петренко Ганна Олександрівна, доцент кафедри теорії та історії держави і права та адміністративного права, юридичний факультет, Донецький національний університет імені Василя Стуса

ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ

Біліченко Валерій Віталійович

старший викладач кафедри тактико-спеціальної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

В наші дні теоретично і практично стали актуальними ідеї побудови правової держави, взаємодії правових і моральних категорій в регулюванні суспільних відносин, становлення громадянського суспільства і його взаємини з державою, а також проблеми відносин держави і громадян. Для розуміння ідей, інститутів і установ сучасності необхідно знати процес їх формування і осмислення видатних представників попередніх поколінь

Ключові слова: теоретичний аспект, пізнання, законодавство, соціальна структура, політологічна концепція, правова доктрина, світогляд, державно-правовий порядок, політичний погляд.

Історія людського пізнання світу політики, держави і права – найважливіше джерело і суттєва частина сучасного наукового знання про політичні і правові явища і разом з тим необхідна передумова його подальшого розвитку. Уже в світлі взаємозв'язків історичного і логічного очевидно, що також і в політико-правовій сфері без історії немає теорії.

Під поняттям «політико-правові вчення» розуміються: теоретичний аспект знань, що історично виникають і розвиваються; ті теоретичні концепції, ідеї, положення і конструкції, в яких знаходить своє концентроване логіко-понятійне втілення в історичний процес поглиблення пізнання політичних і правових явищ [2, с. 6].

Сьогодні, коли повсюдно посилюється увага до проблем соціального та політичного передбачення і прогнозування, стає все ясніше, що без історії неможливі також наукова прогностика, футурологія в області сучасних юридичних, політологічних та інших соціальних наук. Пізнавальний і прогностичний потенціал історії політичної і правової думки вельми значущий і в плані наукової розробки глобальних проблем сучасності.

Щоб визначити предмет історії політичних і правових вчень, необхідно, перш за все, з'ясувати, яке саме коло ідей і вчень належить до політичних та правових. Це, перш за все, ідеї і вчення, які стосуються держави, її суті, її форми та бажаної організації і, відповідно, права. Від політичних поглядів та ідей необхідно відрізнити правові, які, однак, тісно

пов'язані з політичними, а інколи невіддільні від них. Правові вчення та ідеї спрямовані на з'ясування генези, суті, тенденцій та перспектив розвитку права і закону, ролі правових норм у суспільстві та їхнього значення [1, с.26].

Помітне підвищення загального інтересу до історії і до історичних досліджень (включаючи і область політико-правової думки) в сучасних умовах обумовлено низкою факторів, в тому числі – прискоренням історичного розвитку, поглибленням перетворень, активною участю в політичному процесі широких верств населення на всіх континентах планети, бурхливим розвитком інтеграційних процесів, нагальною потребою повсюдного утвердження миру та злагоди на засадах історично апробованих цінностей людської цивілізації, єдиних світових стандартів в галузі прав і свобод людини, внутрішнього і міжнародного правопорядку.

Вибір тих чи інших шляхів соціального і політичного розвитку, цілеспрямована боротьба за майбутнє сьогодні більш усвідомлена і активна, ніж будь-коли раніше. Вони пов'язані з новим переосмисленням історії (в тому числі – історії політичних та правових ідей), з новими трактуваннями і оцінками політичних і правових ідей і подій минулого.

Історична ретроспектива дедалі більшою мірою стає необхідним моментом для виявлення, вироблення і обґрунтування відповідних концепцій і уявлень про сучасність і перспективи її розвитку.

Всесвітній характер історичного процесу ще ніколи не проявлявся так чітко, безпосередньо і владно, як у сучасну епоху. Ця обставина істотно позначається і на всьому сучасному інтересі до історичного минулого, до духовного досвіду попередніх епох і поколінь, його змістом та значенням для сучасності і майбутнього...

В принципі так само йде справа і в сфері політико-правової думки.

Представники різних теоретичних та ідейно-політичних напрямів черпають з політичних та правових вчень минулого судження й аргументи для обґрунтування позицій, які ними відстоюються, критики своїх супротивників.

Історія політико-правових ідей широко використовується в численних сучасних інтерпретаціях проблем прав і свобод людини, правової держави і т. д. До авторитету і ідей древніх і нових класиків політичної і правової думки (від Платона, Аристотеля, Цицерона до Гоббса, Руссо, Канта, Гегеля, Фіхте, Маркса, Ніцше, Вебера та ін.) апелюють багато сучасних концепції соціального, політичного і правового розвитку.

Стійка залученість історії політичних і правових доктрин в центр ідейної та теоретичної боротьби навколо актуальних для кожного часу проблем держави, права, політики, влади, свободи, справедливості обумовлена комплексом причин соціально-політичного, світоглядного,

теоретико-пізнавального та методологічного порядку.

Висловлюючи і відстоюючи різні позиції, інтереси і погляди в специфічній формі теоретичного знання, політичні і правові концепції (минулого і сучасності) володіють великим потенціалом легітимності і грають істотну роль в справі не тільки наукового, а й загально-світоглядного, духовного, ідеологічного обґрунтування і виправдання тих чи інших політичних відносин, державно-правових порядків, інститутів і поглядів.

Особливо велика і значима в цьому плані роль найбільш авторитетних, які отримали історичне визнання класичних політичних і правових доктрин, в яких з найбільшою повнотою і послідовністю знайшли своє концентроване вираження ті чи інші нові віхи, аспекти і напрямки в історичному процесі пізнання проблем політики, держави і права.

Постійне звернення до «авторитетів» і «класиків» політичної і правової думки (більшість яких займають ключові позиції також в історії філософії, юриспруденції, етики, соціології і т. д.) диктується також причинами загального методологічного і гносеологічного характеру.

Будь-яка нова теорія, як відомо, з внутрішньою необхідністю змушена мати справу зі старими теоріями, повинна спиратися на попередній теоретичний матеріал, на вже накопичені знання в даній області, пізнання, які історично розвивається, на історично апробовані положення і концепції, на що склався понятійний апарат, прийоми досліджень і т. д.

Без такої історико-теоретичної бази, її постійного оновлення та розвитку також і сучасні науки про політику, право і державу були б просто неможливі.

Звернення до відомих політичних і правових ідей і теорій минулого, відповідна їх інтерпретація значною мірою диктуються і потребами своєрідного «самовизначення», з'ясування, «хто є хто» в духовному просторі історії, виявлення місця, характеру і профілю тієї чи іншої нової юридичної або політологічної концепції в історично сформованій і в системі вчень про політику, державу, право, що отримали загальне наукове визнання.

Великий вплив на характер і напрям відповідних апеляцій до історії політичних і правових ідей надає актуальна соціально-політична практика. Нерідко подібні трактування минулого носять відверто фальсифікаторський характер. Політична історія ХХ ст. в цьому плані багата виразними прикладами спотворення і експлуатації історії ідей з метою виправдання антинародних політичних режимів, агресивних зовнішньополітичних акцій, дискредитації ідейних і політичних супротивників – з посиленням на авторитет історії.

Знання реальної історії політичних і правових вчень, відкидаючи подібні фальсифікації, сприяє кращому розумінню як минулих так і сучасних ідей і теорій, так і справжнього змісту і сенсу сучасних політичних і правових процесів, закономірностей і тенденцій їх розвитку.

«Багато передових умів людства присвятили себе створенню концепцій держави і права, які б могли пояснити генезис цих феноменів, їх сутність; визначити шляхи та способи їх подальшого розвитку для найбільш ефективного виконання своїх функцій та задоволення відповідних потреб окремих індивідів, соціальних груп, націй, народів і всього людства. Динаміка формування таких теорій віддзеркалює процес пізнання людиною навколишнього світу, зміни цивілізаційних епох, трансформації в економічній та соціальній структурі суспільств, регіональні особливості суспільного розвитку. Тому розуміння сучасної держави і сучасних правових систем Світу базується передусім на узагальненні поглядів попередників» [2, с. 3].

Виходячи зі сказаного, можна зробити висновок, що історія політичних та правових вчень є одночасно теоретичною та історичною спрямування. Ця її особливість обумовлена тим, що в її межах вивчається і висвітлюється специфічний предмет – історія виникнення і розвитку теоретичних знань про державу, право, політику і законодавство, історія політичних та правових теорій.

Література:

1. Андрусак Т. Г. Історія політичних правових вчень. – Львів: ЛНУ, 2001. – 220 с.
2. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. – К.: Правова єдність, 2009. – 312 с.
3. Мухаев Р. Т. Хрестоматия по теории государства и права, политологии, истории политических и правовых учений: Пособие для вузов, юридических и гуманитарных факультетов. – М.: ПРИОР, 2000. – 1104 с

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ ЗУНР

*Гончар Юлія Володимирівна
студентка юридичного факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Постановка проблеми. В історії кожного народу є періоди, які визначають подальший розвиток державності на століття. Як зазначив дослідник Кравчук «Держава – це територія + народ + військо» [1]. Тут

проголошена виняткова вагомість армії як однієї із трьох основних складових держави. Тому аналіз історичного організаційно-правового досвіду розбудови українських збройних сил і, зокрема, Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), є надзвичайно важливим.

На відміну від Наддніпрянської України, яка знаходилась під владою царської Росії і де будь-які прояви українства жорстоко придушувались, ситуація в Галичині була набагато кращою. Українська радикальна та Українська соціал-демократична партії в кінці ХХ ст. започаткували формування молодіжних спортивних та спортивно-пожежних організацій «Січ» та «Сокіл», в яких гуртувалась молодь і готувались майбутні кадри до українського війська.

Внаслідок невдач на фронтах, австрійська влада дала дозвіл на формування національної військової одиниці – легіону Українських січових стрільців (УСС). Маніфест Головної Української Ради (ГУР) «До всього українського народу» від 6 серпня 1914 року оголосив мобілізацію української молоді до війська. Цей день можна вважати як день відродження українського національного війська. Адже з часів Запорозької Січі та національно-визвольної війни під проводом Б. Хмельницького в Україні не було національних військових формувань. Ентузіазм серед молоді був настільки великий, що на збірні пункти прийшло більше 28 тисяч бажаючих. [2]. Проте австрійська адміністрація, налякана такою активністю, обмежила його кількість 2,5 тисячами. Крім присяги на вірність Австрійській державі, вони присягнули духівнику легіону: «Я, Український Січовий Стрелець, присягаю українським князям, гетьманам, Запорізькій Січі, могилам і всій Україні, що вірно служитиму Рідному Краєві, боронитиму його перед ворогом, воюватиму за честь української зброї до останньої краплі крові. Так мені Господи Боже й Архангеле Михаїле допоможіть. Амінь» [3]. І саме цій присязі стільці були вірними. За роки Першої світової війни легіон здобув неоціненний бойовий досвід, а його вояки стали основою подальших національних військових формувань. Проте ні уряд Австро-Угорщини, ні військове командування не допускало думки про утворення самостійної України. Останнім кроком, який перекреслив мрії українських політиків про незалежність був цісарський патент від 4 листопада 1916 р. про передачу Галичини під управління полякам. Були думки в знак протесту проти антиукраїнської політики розпустити легіон. Проте на вимогу К. Левицького та Є. Петрушевича він був збережений. Детальний план побудови збройних сил на Західній Україні, кінцевою метою якого було виборювання самостійності, розробив Д. Паліїв [4].

В цей час події на європейській арені стрімко розвивались. Австро-Угорщина потерпіла поразку у війні і опинилась під загрозою розпаду.

Угорщина, Чехословаччина та інші країни оголосили про свою незалежність. Готувались перейняти владу в Галичині і поляки, передача якої була призначена на 1 листопада 1918 року у Львові. І тільки завдяки самовідданим діям січових стрільців під проводом Д. Вітовського та Д. Палієва в ніч на 1 листопада були захоплені всі державні установи і над ратушою замайорів синьо-жовтий прапор. В цей же день УНРада оголосила звернення до населення Львова та всієї Галичини, в яких проголошено про утворення Української держави на українських теренах Австро-Угорщини, а 9 листопада була встановлена назва ЗУНР. Мирна народно-демократична революція переросла у війну за збереження суверенітету та захист від зазіхань сусідів. Війна з Польщею посилила в державному житті ЗУНР військово-адміністративну вертикаль. Було утворено Державне секретарство військових справ, в функції якого входило кадрове, матеріальне та збройове забезпечення. Своїм розпорядженням секретарство затвердило організаційно-штатну структуру збройних сил. Був введений загальний військовий обов'язок і територіальний принцип комплектування. Мобілізація здійснювалась згідно розпорядження від 27 березня 1919 року. Усі вояки Української Галицької Армії (УГА) склали присягу. Територія держави була поділена на три військові області і 12 округів. На місцях були утворені окружні та повітові військові команди. Для вирішення проблеми нехватки офіцерсько-командних кадрів були залучені колишні офіцери і генерали австрійської та російської армій. Після призначення командувачем М. Омеляновича-Павловського, було розроблено організаційну структуру армії шляхом поділу її на корпуси [5]. Армія вела героїчну боротьбу на фронтах в умовах гострої нестачі озброєння, боєприпасів, не маючи ніякої підтримки з-зовні, за винятком незначної допомоги від Української Народної республіки (УНР).

В лютому та червні 1919 року УГА мала значні успіхи на фронтах. Однак на вимогу Найвищої ради країн Антанти просування частин УГА було зупинене. А наступ польської 70 тисячної армії Юзефа Галлера, добре спорядженої і підготовленої в Франції для боротьби проти більшовиків, призвів до відступу УГА. В подальшому частини УГА в складі армії УНР продовжили боротьбу на Наддніпрянщині з більшовицькими арміями. Згідно рішення Паризької Мирної Конференції територія Галичини була передана Польщі на правах автономії. В ці ж дні уряд ЗОУНР внаслідок Варшавського договору оголосив про неможливість дотримання Акту злуки і емігрував в Відень, де проводив активну дипломатичну роботу, яка про те не принесла успіху. Тому у травні 1923 року президент Є. Петрушевич змушений був розпустити всі державні установи, що остаточно завершило існування ЗУНР.

Висновки. По-перше, Українські січові стрільці стали рушійною силою у становленні та розбудові Української держави в Галичині. По-друге, незважаючи на самовідданість і саможертвоність українських вояків, політичні очільники не зуміли використати цей потенціал, що і привело в кінцевому результаті до поразки.

Література:

1. Кравчук М. В. Розбудова Української держави та її збройних сил у 1917–1920 рр.: // Юридичний науковий електронний журнал. – 2016. – № 6. – С. 21–25.
2. Кравчук М. В. Правові основи будівництва Національних Збройних Сил України в 1914-1993 рр.: історико-правове дослідження / М. В. Кравчук. – Івано-Франківськ : Вид.«Плай». – Коломия: Видавниче-поліграфічне товариство «Вік», 1997.-292 с.
3. Литвин М. Історія галицького стрілецтва / М. Литвин, К. Науменко. – Львів : Каменяр, 1991. – 200 с.
4. Гордієнко В. І. Українські Січові Стрільці / В. І. Гордієнко. – Львів, 1990. – 48 с.
5. Гай-Нижник П.П. УНР та ЗУНР: становлення органів влади і національне державотворення (1917-1920 рр.). - К.: ЩеК, 2010. - 304 с.

КАРНЕ ПРАВО НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ

Івах Марія

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Насамперед слід наголосити, що судова система на Запоріжжі не розрізняла кримінального процесу від цивільного. Проте кількість кримінальних справ, розглянутих січовими судами, значно перевищувала цивільні. Цілком очевидно, що основою формування козацького права стало звичаєве право, пристосоване до умов життя січового лицарства. Оскільки запорожці були насамперед воїнами, норми військового права проявлялись у формі звичаїв - проведення козацької ради, прийняття до товариства нових осіб, організація військових походів. Так, наприклад, новому козакові, що вступав до війська, на зібранні інших козаків - майбутніх товаришів - курінний отаман відводив місце у 3 аршини завдовжки і 2 завширшки, пояснюючи: «Ось тобі й домовина, а як умреш, то «зробимо ще коротшу». Запорожець одержував нове ім'я, котре мало відверто брутальний характер, чим висловлювалося повне презирство до світу, який він покидав [1, с. 27]. Звичаєве право Запорозької Січі у

частині правових інститутів не знало різниці між кримінальними й цивільними правопорушеннями; урегульовувало відносини кримінального (злочини, покарання) і цивільного (право власності, угоди) характеру. Найбільшого розвитку набула сфера кримінально-правового регулювання, особливо норми, що встановлювали відповідальність за злочини. Злочином уважалася будь-яка шкода, заподіяна життю, здоров'ю, майну, честі особи або всьому запорозькому товариству. Кримінально відповідальною вважали особу, що досягла 16-річного віку. Цікаво, що не звільнялися від кримінальної відповідальності й психічно хворі, однак у суді враховувався їхній стан як пом'якшувальна обставина, а скоєння злочину в нетверезому стані було обставиною, яка навпаки обтяжувала вину. Козацьке право передбачало досить широкий перелік злочинів, які, залежно від об'єкта злочину, умовно поділяють декілька видів: військові (порушення правил несення служби, дезертирство, ухилення від служби); службові (розкрадання скарбниці, перевищення службових повноважень і зловживання службовим становищем); проти порядку управління і суду (непокора адміністрації, фальшивомонетництво, підроблення печаток і документів, кривоприсяга і кривосвідчення в суді); проти особи (убивство, завдання каліцтва, ран чи побоїв, образа); проти власності (крадіжка, пограбування, приховування краденої речі, знищення чужого майна); проти моралі («зганьблення жінки не по пристойності», перелюбство чи зв'язок із жінкою (на Січі). Характерними рисами звичаєвого права були: корпоративність, переважання публічного права, усна форма вираження, відсутність поділу на галузі, консерватизм, обрядовість, досить суворі (переважно тілесні) покарання, широке застосування смертної кари тощо [2].

А. Скальковський зазначає, що «запорожці не мали ніяких письмових законів; військові суди вирішували справи, керуючись здоровим глуздом і давніми звичаями, а у важких випадках судді радилися з кошовим та з іншими старшинами» [3]. Мета покарання полягала у відплаті й відшкодуванні збитків та в залякуванні. Широко застосовувалися публічні види покарань. Вироки виносилися й виконувалися на площі привселюдно. Це робилося з двох причин: по-перше, вважалося, що публічне покарання було пересторогою для інших козаків утриматися від злочинних дій; по-друге, велика роль у справі винесення вироку та його виконання належала козацькій громаді. Для звичаєвого права запорозьких козаків було характерним установлення виду покарання без визначення його міри. Воно відзначалося значною суворістю. Широко застосовувалася смертна кара, сфера застосування якої (за І. Грозовським) була досить близькою до визначеної Литовськими статутами. Щоправда, з часом і застосування смертної кари звузилося. Смертну кару, що поділялася на просту й кваліфіковану, здійснювали

закопуванням у землю (за вбивство товариша), утопленням і забиванням біля ганебного стовпа киями. Зокрема, останньому покаранню, яке виконувалося найчастіше, піддавали злодіїв, переховувачів краденого, боржників, осіб, що дозволяли собі перелюбство, вчинили бійку або насильство. На Січі страчували також тих осіб, що не підкорялися рішенню більшості при вирішенні будь-яких питань на загальновійськовій раді, а також тих, хто відмовлявся від запропонованої їм посади кошового отамана. На думку деяких авторів, у цих випадках страта непокірних мала характер народної розправи, що було смертною карою в юридичному розумінні цього слова. Стратою каралося також приведення на Січ жінок, знімання з шибениці чи палі трупа страченого злочинця. Найпоширенішим видом страти на Запорожжі було повішання. Така кара призначалася за крадіжку коней і худоби, крадіжки речей незначних за вартістю, але кваліфікованих за якістю. Цей вид смертної кари зберігався до останніх років існування Січі. Ним також карали і за злочини проти моралі. За козацьким звичаєм смертної кари за згвалтування можна було уникнути лише у тому разі, якщо котрась із дівчат бажала вийти за приреченого заміж. Великий вплив на остаточне рішення суду щодо покарання мала громадська думка, яка могла врятувати навіть від шибениці.

До злочинів проти православної віри належали: богохульство, чародійство, обернення в мусульманську віру тощо. Добре регламентованими були військові злочини. Сюди належали: дезертирство, порушення правил військової служби, ухилення від служби. Серед службових злочинів особливо небезпечними вважалися казнокрадство та хабарництво. До злочинів проти порядку управління та суду належали фальшивомонетництво, підробка печаток та документів, лжеприсяга, лжесвідчення тощо [5].

Досить суворими були тілесні покарання, які залежно від мети поділялися на болючі (побиття киями) і калічицькі (відсіканні носа, вух, кінцівок, таврування). За крадіжку, заподіяння тілесних ушкоджень часто карали покаліченням - ламали руку або ногу. Ув'язнення як вид покарання застосовувалося тільки як тимчасовий захід, до остаточного розслідування справи або ж до виконання смертного вироку. За дрібні провини застосовувалося прив'язування чи приковування до ганебного стовпа. Особливістю козацького права було утвердження свободи від феодалських повинностей та податків. Його матеріальною основою стали специфічні суспільно-економічні відносини, що склалися в Запорізькій Січі, а юридичним джерелом - норми давньоруського права, пристосовані до конкретно-історичних умов, норми звичаєвого права українського народу та запозичення з правових норм і традицій інших народів [6]. Інтереси самої общини головували над особистими інтересами. Це впливало із

усвідомлення її членами того, що твердість і цілісність общини прямо залежать від обмеження особистого свавілля й егоїстичних поглядів кожного. Саме тому, визначаючи вид покарання, в першу чергу звертали увагу на цінність порушеного права і спричинену шкоду. На Запоріжжі існувало таке покарання, як вигнання. Злочинця виганяли з козацької громади за межі Січі на певний термін або безстроково, без права надання йому притулку та захисту а вже у другій половині XVII ст. частіше стали використовувати таке покарання, як позбавлення волі. Термін ув'язнення - від чотирьох тижнів до року. В більшості випадків термін визначався: «до покори». Широко використовувалися ганебні покарання: прив'язання злочинців до ганебного стовпа на майдані, посадження на дерев'яну кобилу [7].

Отже, можемо дійти до висновку, що покарання на Запорізькій Січі мало на меті більше підтримання військової дисципліни в козацькому середовищі, вони переважно служили своєрідною профілактикою для тих, хто бажав стати лицарем і оволодіти козацьким ремеслом. У такий спосіб товариство намагалося відгородитися від тих бажаючих покозачитися, хто мав кримінальне минуле або був під загрозою страти. Таким чином, уся процедура, від розслідування злочину до винесення вироку, у тому числі й вибір покарання, у Запорізькій Січі базувалася винятково на засадах звичаєвого права і хоч покарання і були достатньо суворими, але справедливим, яке давало змогу виховувати в своїх лавах справжніх бійців.

Література:

1. Ухач В.З. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 96-106.
2. Скальковский А. История Новой Сечи, или последнего коша. Одеса, 1846. Ч. 1. 243 с.
3. Косенко Л.О. Козаки: Лицарський орден України: Факти. Міфи. Легенди. Коментарі. Вид. 2-ге, доопр. Харків: ВД «Школа», 2016. 608 с.
4. Музиченко П.П. Історія держави і права України [Текст]: навч. посіб. 5-те вид., випр. і допов. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2006. 437 с.
5. Голобуцький О.В. Запорізька Січ в останні часи свого існування (1734-1775 рр.). Київ, 1961.
6. Страхов М. Методологічні основи періодизації історії держави і права // Вісник Академії правових наук України. 2003. № 2-3 (33-34). С. 170-179.

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ АДВОКАТА ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА

Кузенко Марія

студентка юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Целевич Володимир Михайлович (1890- 1943) – адвокат, редактор, український політик, культурно-політичний діяч, посол Сейму II Речі Посполитої трьох каденцій, діяч Українського національно-демократичного об'єднання (УНДО) [1, с. 48]. Ім'я українського юриста довгий час було знаним серед української діаспори Західної Європи та США, а в Україні, нажаль, належного пошанування й досі не знайшло. Поверненню із забуття творчої спадщини великого українського патріота спричинилися українознавчі дослідження акад. В. Качкана [4, с. 139].

Малою батьківщиною Володимира Целевича є м. Львів, де, закінчивши середню школу, вступив на відділ права до університету Яна Казимира (тепер Національний університет ім. Івана Франка) у Львові [1, с.42]. Зі студентських років активно поринув у суспільно-громадянське та культурно-освітнє життя українців [5, с. 139]. Брав участь у підписанні декларації «За український університет», ініційованій Є. Коновальцем у знак протесту після відміни переговорів українського представництва в австрійській Державній раді, де польська влада домагалася, щоб українська сторона погодилася на безпідставну обіцянку заснувати український університет в невизначеному місці. Така перспектива обурила активну молодь і вона вирішила боротися за свої права [2, с. 104].

З 1919 по 1922 р. В. Целевич працював секретарем горожанського комітету Львова [5, с. 140]. У серпні 1920 р. у Львові було створено Начальну Колегію УВО поштовхом до цього став з'їзд усіх українських військових формацій та організацій. До складу колегії ввійшов і суддя В. Целевич. Свою роботу колегія сконцентрувала у місті Львові, в основному на праці з політичними партіями та студентськими організаціями. Між собою тримали таємний зв'язок, щоб уникнути польської цензури [7, с. 291].

Упродовж 1923-1924 рр. В. Целевич перебував в Америці, де зустрівся з Є. Коновальцем, з яким був знайомий ще з часів заснування січового руху в Америці. У той час він як суддя проводив серед Нью-Йоркських січовиків «присягу на вірність і поміч українському народові в його визвольній боротьбі» та виголошував промову на святкуванні, яке стало поштовхом для відзначення «Першого листопада» усією діаспорою в Америці [3, с. 826].

У 1925 році В. Целевич один із перших покинув лави Начальної Колегії УВО, проте вже 11 липня 1925 року, коли було проголошено

Українське Національно-демократичне Об'єднання (УНДО), його було обрано генеральним секретарем (з 1925 по 1937 рр.) [6, с. 256].

У 1926 року українського адвоката було заарештовано. Із 1935 по 1939 роки В. Целевич був послом до польського сейму та заступником голови українського посольського Клубу [4, с. 367]. 28 березня 1932 року на загальних зборах «Просвіти» був обраний членом головного відділу, а згодом призначений референтом пропаганди. Також свого часу В. Целевич викладав у Львівському та Кам'янець-Подільському університетах [8, с. 623]. У 1939 року був заарештований радянськими каральними органами, які активно намагалися схилити В. Целевича на свій бік [1, с. 45].

Активну політичну діяльність вмів поєднувати з публіцистичною. Так, у 1932-1935 роках займав посаду редактора в тижневику «Свобода», що виходив друком у м. Львові. Проте, і у журналістській діяльності не забуває про те, що він був юристом і у своїх публікаціях порушує важливі для українців правові питання [5, с. 142].

Важливим етапом діяльності В. Целевича є реалізація «Нормалізації» – програми налагодження українсько-польських відносин в Польщі, розпочата ним у 1935 р. Причиною цієї програми стало складне становище українського народу, спричинене більшовицькими репресіями та прийняття в Польщі нової виборчої ординації, яка зробила неможливим введення українських послів і сенаторів до польського парламенту [6, с. 262].

Вагомим доробком В. Целевича стала праця «Нарід. Нація. Держава». У ній автор досліджує еволюцію державності, аналізуючи функціонування та різновиди життя племені, родини, роду, народу. Він шукає витоки держави у племінних зв'язках, зумовлених спільними інтересами, мовою, релігією, територією, звичаями. Розуміння схожості – це початок творення народності. У «народів старини й середніх віків», на думку вченого, не було цілковитого розуміння національності, заважали цьому поділ на вільних і рабів [5, с. 154-155].

Як приклад збереження держави В. Целевич, нагадує читачеві, що євреї мали національну свідомість, завдяки своїй вірі. Народи середніх віків мали менше розвинуту національну свідомість, ніж римляни і греки, а причиною цього є те, що на той час весь духовний спектр був зосереджений у католицькій церкві, яка бажала, щоб усі держави прийняли католицизм. Ця ідея не реалізувалася, але стримувала в народів розвиток національної свідомості. «Нацією є політично чинний (активний) нарід, який змагає до власної держави, коли він її не має, або змагає до скріплення й побільшення ваги своєї держави в світі, коли він свою державу має. Держава - це лише організація збірного життя нації. І не держава є суттю нації, лише змагання до неї, до її розбудови, до вияву

власного життя, змагання до якнайкращого проявлення власної, всебічної творчості. Ясно, що саме тому, що держава дає кожній нації найкращу змогу організувати своє життя, всі нації змагаються до тієї організації, зберігають її і поширюють» [9, с. 10-11].

Отже, життєве кредо В. Целевича: «Треба жити для інших, якщо хочеш жити для себе» – науковець-публіцист вірно проніс крізь ціле життя.

Література:

1. Енциклопедія українознавства: Словникова частина: [в 11 т.] / Гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. Париж; Нью-Йорк: Молоде життя; Львів; Київ: Глобус, 1935-2003. С.42.
2. Євген Коновалець та його доба / Передне слово проф. Бойка.-Мюнхен, 1974. С. 104.
3. Задорецький П. Фрагмент з діяльності полк. Є. Коновальця за часів його поїздки по Америці. В кн.: Євген Коновалець та його доба, 1974. С. 826.
4. Качкан В. На гребені думки. Т-2. Івано-Франківськ, 2015. С. 364-390.
5. Качкан В. Нев'януча галузка калини. Київ, 2011. С. 138-159.
6. Качкан В. Українська література. Ч. 1. Івано-Франківськ, 2012. С. 253-277.
7. Книш З. Начальна команда УВО у Львові. В кн.: Євген Коновалець та його доба. С. 291.
8. Українська періодика: історія і сучасність. Доповіді та повідомлення 9-ї Всеукраїнської науково-теоретичної конференції . Львів, 28-29 жовтня 2005.– Т.9.–Львів, 2005.– С.618-632.
9. Целевич В. Нарід, нація, держава. Вінниця, 1993. 111 с.
10. Ухач В. Історія держави і права України: Навчальний посібник (конспекти лекцій). Тернопіль: Вектор, 2018. С. 189-196.

СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВІННИЦЬКОГО ОКРУЖНОГО СУДУ ЗА РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ

Пивоварова Юлія Сергіївна

*студентка факультету історії етнології та права Вінницького
Державного педагогічного університету ім. Михайла Коцюбинського*

Реалізація імперської судової реформи 1864 року на теренах Правобережної України мала свої особливості.

Частина з них була зумовлена специфікою історичного розвитку регіону, зокрема у правовому полі. Тут століттями формувалося своєрідне

правове поле, одночасно співіснували кілька локальних правових норм. Так, наприклад, на початок XIX ст. на території колишнього Подільського воєводства діяла польська судова система, в якій основним джерелом права був Повний звіт статутів Казимира Великого, Брацлавського – Литовський Статут в редакції 1566 року; у містах із самоврядуванням – магдебурзьке право, у сільській місцевості серед селян – норми звичаєвого права, у селян південних повітів – волоське право; у єврейського населення – єврейське право тощо.

Як відомо, окружний суд мав розглядати основну масу цивільних та кримінальних справ – в якості суду першої інстанції, та переглядати рішення мирових суддів – в якості апеляційної інстанції. Судова реформа вважалася прогресивною в умовах монархічної влади царя, оскільки запроваджувала нові, подекуди – демократичні за своєю суттю, правові інститути, що забезпечували незалежність судової влади від адміністративної.

Однак на теренах Правобережної України нові інститути запроваджувалися не у повну обсязі та під значним контролем.

Ситуація у Подільській губернії ускладнювалася особливим ставленням до неї з боку імперського уряду. На думку французького історика Д. Бовуа [1], упродовж всього XIX ст. спостерігалось особливе прискіпування до цієї губернії, у порівнянні з Волинською та Київською, де уряд йшов на певний діалог і навіть задоволення навіть деяких вимог місцевого нобілітету, зокрема польського.

На відміну від інших правобережних губерній, де на губернію під час судової реформи було організовано по два суди, в Подільській до 1909 року – функціонував лише один, хоча другий був передбачений. Кам'янець-Подільський окружний суд був створений у 1880 році, Вінницький – лише у 1909 році.

Назагал структура Вінницького окружного суду відповідала існуючим правилам. Тут виокремлювалися такі підрозділи: 1-е та 2-е кримінальні відділення, 1-е та 2-е цивільні відділення (кількість відділень залежала від кількості справ), також прокуратура, нотаріат, судові пристави. При ньому працювали присяжні та частні повірені, суд присяжних [2]. Втім імперська політика особливого ставлення до подільських судів проявлялася в підборі кадрів. Усі судді та слідчі до призначення мали досвід роботи у внутрішніх російських губерніях, за виключенням тих, хто там народився. До числа присяжних повірених можна було потрапити лише через Раду присяжних повірених при Судовій палаті, яка й вносила до списку присяжних округу, підписувала їм свідоцтво, видане Радою, та здійснювала публікацію про їх прийняття. Міністерство юстиції погоджувало прийняття осіб до присяжних повірених. Оскільки вільна юридична практика надавала можливість

гідного заробітку для представників польської та єврейської спільноти, обмежених у своїх правах на цих теренах, тому стає зрозумілим їхнє прагнення потрапити у ці списки. Водночас судовий пристав, підпорядкований суду в здійсненні кур'єрських і поліцейських функцій, незалежний від нього у виконавчих діях, перебуваючи у безпосередніх правових стосунках лише із сторонами виконавчого провадження, опинявся у певній залежності від конкретного суду, оскільки саме він погоджував кандидатуру при прийнятті на цю посаду [3, с. 66]. У практиці Вінницького суду – це були представники православної віри, українці та росіяни [4].

Отже, пізнє створення Вінницького окружного суду на території Подільської губернії обумовлювалося історичною багатокладністю правового поля, специфічним ставленням імперського уряду до Подільської губернії як такої, та етнічного складу її населення зокрема.

Література:

1. Бовуа Д. Російська влада та польська шляхта в Україні 1793-1830 рр. – Львів: Кальварія, 2007. – С. 188.
2. Особый наказ Винницкого окружного суда. Винница: Типография Балмазии и Ландвигера, 1913. – с.267.
3. Российское законодательство X-XX веков : в 9 т . – Издательство «Юридическая литература». – Т. 8. – с. 496.
4. Державний архів Вінницької області. Ф. Д-172. Оп. 2. Спр. 2. Арк. 1.

Науковий керівник: Кароєва Тетяна Робертівна, доктор історичних наук, доцент, Державний педагогічний університет ім. Михайла Коцюбинського

КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УНР І УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ГЕТЬМАНА П.СКОРОПАДСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Александрович Віталій Александрович
студент юридичного факультету, Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

Актуальність обраної теми ґрунтується на бажанні провести порівняльно-правовий аналіз Конституції УНР 1918 року та «Законів про тимчасовий державний устрій України» («Закони про ТДУУ») гетьмана Скоропадського, що дасть змогу побачити відмінності цих актів, а також відмінності у баченні майбутнього України творців цих актів з правової та державотворчої точок.

Порівнюючи ці документи, варто згадати історію їхнього створення та прийняття. Конституція УНР розроблялась конституційною комісією у складі 100 осіб, що була створена Центральною Радою після проголошення Першого Універсалу, і була прийнята 29 квітня 1918 р. в день падіння Центральної Ради [1], а «Закони про ТДУУ» були прийняті відразу після приходу до влади гетьмана Скоропадського. Згадуючи структуру, можна зауважити, що Конституція УНР складалась з 83 статей, об'єднаних у 8 розділів, а «Закони про тимчасовий Державний устрій України» містили 7 розділів, що поєднували всього 44 статті.

Обидва документи були актами конституційного характеру і визначали основні засади держави, права та обов'язки громадян, містили перелік органів державної влади, їхні повноваження та функції. Зокрема, Конституція проголошувала УНР «державою суверенною, самостійною і ні від кого незалежною» [2], містила норму за якою всією повнотою влади наділений народ, що здійснює її через Всенародні Збори України, в той час як «Закони про ТДУУ» наділяли владою самого гетьмана.

І Конституція УНР, і «Закони про ТДУУ» містили розділи, які стосувались прав громадян. Обидва документи містили положення за яким громадянство набувалось за певним законом, встановлювалась свобода пересування, проголошувалась недоторканість житла, неможливість проведення обшуків, а також взяття під варту без відповідного наказу. Однак, попри схожість деяких положень щодо прав громадян існували і деякі відмінності. Зокрема, Конституція УНР не містила положень, що стосувались майнових прав громадян, водночас «Закони про ТДУУ» визнавали приватну власність і всіляко її захищали. Якщо Конституція УНР встановлювала «листову тайну», скасовувала

смертну кару, тілесні покарання, такі покарання, що принижують людську гідність, проголошувала рівність усіх громадян, то «Закони ТДУУ» не містили таких норм, проте вони закріплювали право громадян «гуртувати громади і спілки», а також встановлювала такі обов'язки громадян: 1) захищати Вітчизну; 2) платити податки і пошлини; 3) відбувати повинності.

Як зазначалось вище, ці документи містили положення, що стосувались організації влади, державних органів, їхні повноваження та функції. Якщо Конституція УНР за класичним демократичним принципом поділяла владу на законодавчу, виконавчу та судову, передавала законодавчу владу Всенародним Зборам УНР, виконавчу – Раді Народних Міністрів, судову – Генеральному Суду, закріплювала залежність виконавчої та судової влади від законодавчої, адже саме Всенародні Збори формували їх, то «Закони про ТДУУ» закріплювали всю повноту влади за гетьманом, зокрема, він стверджував закони, призначав Отамана Міністра, керував відносинами з іноземними державами, по суті був Верховним головнокомандувачем, приймав та звільняв Міністрів, однак вони передбачали створення парламенту, також існував окремий розділ про Генеральний Суд, який призначався гетьманом. З цього можна зробити висновок, що за Конституцією УНР мала бути парламентською республікою, адже посада Президента була відсутня, а виконавчу та судову владу формував парламент – Всенародні Збори, а проаналізувавши «Закони про ТДУУ», можна також стверджувати, що Українська Держава була подібною до президентської республіки, адже був глава держави – Гетьман, існувала Рада Міністрів – дорадчий орган при гетьманові, передбачалось обрання парламенту – Сойму, окремо виділялась судова гілка влади.

Окрім таких основних засад, Конституція УНР та «Закони про тимчасовий державний устрій України» містили специфічні розділи, що регулювали окремі питання. Зокрема, Конституція УНР містила розділ «Національні союзи», який надавав права національним меншинам, а також розділ «Про тимчасове припинення громадянських свобод», який закріплював можливість обмежити права громадян на певний період, а «Закони про ТДУУ» не містили подібних положень, однак вони мали розділи, які не були в Конституції УНР, а саме: розділ «Про віру», який закріплював, що «первенстуюча в Українській Державі є віра християнська, православна» [3], а також розділ «Про Фінансову Раду», на яку покладались функції державного кредиту та фінансової політики.

Отже, конституційне законодавство УНР та Української Держави різнилося за такими критеріями як: 1) правами та обов'язками, якими наділялись громадяни; 2) ставленням до приватної власності; 3) формою державного правління та організацією влади; 4) наявністю особливих

розділів, що регулювали певні суспільні відносини. Беручи до уваги ці критерії, можна сказати, що Конституція УНР була більш демократичною, а її творці бачили майбутню Україну, як демократичну правову державу, однак вона не набрала законної сили і не стала чинною, а «Закони про тимчасовий державний устрій України» досить ефективно діяли протягом семи місяців і привнесли, хоч і хиткий, але порядок. Цей факт надає перевагу останнім, бо історія судить не те, що заявлялось, адже декларувати можна багато чого, вона судить те, що було зроблено і втілене в життя.

Література:

1. Політологічна енциклопедія: навч. посібник : у 9 т. / А. О. Карасевич, Л. С. Шачковська. — Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. — Т. 3 : Ж...Л. — С. 459-461. — 768 с.
2. Конституційні акти України. 1917–1920. Невідомі конституції України. — К., 1992. — С. 73-79. — 272 с.
3. Державний Вістник. — 1918, 16 травня. — №1.

ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ КОНЦЕПЦІЯХ ІВАНА ФРАНКА

Поліщук Софія Едуардівна

*студентка, Вінницький державний педагогічний університет імені
Михайла Коцюбинського*

Проблема національної ідентичності – належить до важливих та актуальних і сьогодні проблем для української нації.

На гостроті проблеми національної ідентичності для України наголошує дослідник М.А. Козловець у монографії «Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації», згадуючи особливий стан України, що вимагає визначення щодо орієнтації на Схід чи на Захід [3].

Зазвичай, коли йдеться про національну ідентичність, науковці наводять визначення поняття «нація» Ентоні Сміта, яке він запропонував у книзі «Національна ідентичність», що вперше була опублікована у 1991 році: Нація – «сукупність людей, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та історичну пам'ять, спільну масову, громадську культуру, спільну економіку і єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів» [14, с. 5]. У праці окреслено такі найголовніші, на думку автора, риси національної ідентичності:

- 1) історична територія, або рідний край;

- 2) спільні міфи та історична пам'ять;
- 3) спільна масова, громадська культура;
- 4) єдині юридичні права та обов'язки для всіх членів;
- 5) спільна економіка з можливістю пересуватись у межах національної території.

Однак у 2002 році у статті «Коли йдеться про націю?» («When is a nation?») Ентоні Сміт зазначає, що попереднє визначення має ідеалізований характер, і вносить зміни до нього, визначаючи націю як «суспільство, що має власну назву, свою історичну територію, спільні міфи та пам'ять, спільну громадську культуру, єдині закони та звичаї». [14, с. 5–32]

Зв'язок національної ідентичності з літературою досліджували швейцарський професор Жозеф Юрт, серед праць якого – «Поле літератури і нація» та «Мова, література та національна ідентичність», професор зі Швеції Бйорн Ларссон, автор статті «Література та національна ідентичність» [11, 12, 13], професор Мельбурнського університету Марко Павлишин – автор численних літературознавчих праць.

Хід співпраці літератури та національної ідентичності є двобічним: прочитані книги формують розвиток ідентичності народу, а національна свідомість тісно переплітається та взаємодіє з літературою.

Як підкреслює Ольга Мальцева у статті, присвяченій «поемі Івана Котляревського «Енеїда» як репрезентації української національної ідентичності, мова відіграє роль унікальної системи світобачення та самовираження нації. Та значимість її для українського народу особлива, оскільки саме мова виконувала функцію консолідації: стала своєрідним мостом між різними соціальними пластами, об'єднала їх, створила спільну національну ідентичність. Цю проблему і вирішувала україномовна література, яка вивела мову народу, яку, внаслідок систематичного впливу імперської політики, серед панства було прийнято вважати «мужицькою», на рівень засобу самовираження всіх українців» [5].

Зображенням сфер національного буття (звичаїв, побуту) об'єднано з народною мораллю, етикою, сатирою та гумором в спільну групу, яка відноситься до психологічного начала. Підкреслюється роль народних духовних цінностей у згуртуванні нації, якій у другій половині ХІХ століття не вперше доводилося боротися за збереження своєї ідентичності [1, с. 16]. Відомий літературний критик, громадський діяч, історик літератури кінця ХІХ – початку ХХ століть Сергій Єфремов у праці «Історія українського письменства» зазначав – «...рідне письменство – єдине тепер добро у нашого народу й єдиний показник, певний і нехибний, його справжнього життя» [2].

У другій половині ХІХ ст. національна ідентичність розглядалася у тісному взаємозв'язку з духовними, культурними, історичними, літературними, політичними процесами. Науковці, письменники, діячі культури намагалися підтримати національну ідентичність в історичних дослідженнях, розвідках культурного та національного процесів, а також розкрити національну самобутність українців засобами художньої літератури. Серед цих діячів були: Іван Нечуй-Левицький, Пантелеймон Куліш, Павло Грабовський, Михайло Старицький та інші... Помітне місце у цьому ряду належить Івану Франку, про якого Дмитро Павличко писав: «Чим глибше вчитуємося в наснажені патріотичним духом твори Івана Франка, тим більше переконуємося, що він – не тільки предтеча вільної України, а й творець прагматичної системи конкретних завдань, од вирішення яких у ХХ ст. залежало, а в ХХІ-му залежатиме життя й сила нашої національної ідеї. Франко-будівничий української державності. Ми живемо в часи, коли майже всі перепроби, які нашому народу, й нашій державі необхідно пройти, Франко передбачив, описав, і щоб нам не збитися з дороги, програмно опрацював» [4, с. 5].

Філософські політичні інтереси Івана Франка охоплювали широке коло національних, історичних, політичних, суспільних інтересів. Починаючи ще з юних років Каменяр починає пошуки ідей і шляхів створення власної української незалежної держави. Спираючись на погляди історика М. Драгоманова, який на його думку заклав ґрунт боротьби за національну ідентичність, адже перший писав народною мовою: «Коли в письмах до інтелігенції він часом був їдкий та різкий, то в популярних писаннях видно його щире серце, його велику любов до простого люду, його вміння викласти тому людові найтяжчі, найбільше запутанні наукові питання, викласти їх ясно без лишніх подробиць та при тім зовсім науково» [6, с. 138].

Як відомо, з часом І. Франко залишає політичні концепції М. Драгоманова і переходить до відтворення національних поглядів через літературу. У своїх працях, зокрема «Що таке поступ», Каменяр чітко аналізує крах марксового соціалізму через нереальність його базових положень. І. Франко переконаний, що встановлення деспотичного правління приведе до породження соціальних, національних суперечностей, які врешті-решт зруйнують цю «народну державу», на довгий час загальмується прогресивний розвиток суспільства, яке зазнає величезних втрат. «Марксистське соціально-політичне вчення про «народну державу» є утопією. Якщо б і вдалося її побудувати вона «не витворила б раю на землі, а була б в найменшій разі великою завадою для дійсного поступу» [8, с. 60], писав І. Франко.

На думку І. Франка «Ідеал національної самостійності в усякім погляді, культурнім і політичнім, лежить для нас поки що, з нашої

теперішньої перспективи, поза межами можливого. Нехай і так. Та не забуваймо ж, що тисячні стежки, які ведуть до його осущення, лежать просто таки під нашими ногами, і що тільки від нашої свідомості того ідеалу, від нашої згоди на нього буде залежати, чи ми підемо тими стежками в напрямі до нього, чи, може, звернемо на зовсім інші стежки» [9, с. 309].

Отже, Іван Франко присвятив своє життя створенню власної самостійної соборної держави України. Найбільшою винагородою за щоденне служіння народові для Каменяра стане національна незалежність нації, про що він писав: «Мій український патріотизм – це не сентимент, не національна гордість, це – тяжке ярмо, вложене долею на мої плечі. Отож варто працювати для того люду і ніяка чесна праця не піде на марно» [10, с. 614].

Література:

1. Вертій Олексій Іванович. Народні джерела національної самобутності української літератури 70–90-х років ХІХ століття: автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук / Олексій Іванович Вертій. – Львів, 2011.
2. Єфремов С. Історії українського письменства. [Електронний ресурс]/ Сергій Єфремов. –
Режим доступу до видання: <http://diasporiana.org.ua/wpcontent/uploads/books/3800/file.pdf>
3. Козловець М. А. Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: Монографія. – Житомир: Видавництво ЖДУ імені Івана Франка, 2009. – 558 с.
4. Павличко Д. Сучасні акценти у поемі Івана Франка «Мойсей» / Д. Павличко. – Іван Франко «Мойсей». Поема. – Київ: Пульсари, 2010.
5. Мальцева О. Поема І. Котляревського "Енеїда" як репрезентація української національної ідентичності [Електронний ресурс] / Ольга Мальцева //
Філософія. № 5 (96), липень-серпень 2009 р. –
Режим доступу до видання:
http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20939/22_Maltseva.pdf?sequence=1
7. Франко І. Промова на ювілеї М.П. Драгоманова (1895) / І. Франко // Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей Івана Франка ; упоряд. Д. Павличко. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
8. Франко І. Що таке поступ? / І. Франко // Серія «Бронебійної публіцистики». За ред. Л. Івшиної. – Київ: Прат. Українська пресова група, 2012.

9. Франко І. Поза межами можливого / І. Франко // Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей І. Франка; упоряд. Д. Павличко. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
10. Франко І. Свобода і автономія / І. Франко // Будівничий української державності. Хрестоматія політологічних статей І. Франка; упоряд. Д. Павличко. – Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2006.
11. Jurt J. Champ littéraire et nation / Joseph Jurt (dir.) Freiburg, Frankreich-Zentrum, 2007, 158 p.
12. Jurt J. Sprache, Literatur und nationale Identität. Die Debatten über das Universelle und das Partikuläre in Frankreich und Deutschland / Joseph Jurt Walter de Gruyter GmbH, Berlin/Boston, 2014, 306 p.
13. Larsson Björn. Littérature et identité nationale / Björn Larsson // L'identité. Une question de langue? – Presses universitaires de Caen. Caen, 2008, p. 143–151: [http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20939/22 – Maltseva.pdf?sequence=1](http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20939/22-Maltseva.pdf?sequence=1)
14. Smith A. D. When is a nation / Antony D. Smith // Geopolitics Vol. 7, No. 2. – London: Franc Cass, 2002.

Науковий керівник: Хоцянівська Ірина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського

**ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТА
ПРОВЕДЕННЯ ОУН АНТИПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ
(СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1939 РОКУ)
(СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРІОГРАФІЯ)**

Ухач Василь Зіновійович

кандидат історичних наук, доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Система міжнародних договорів Версальсько-Вашингтонського післявоєнного укладу Європи, Ризький договір «уконституювали» черговий поділ українських земель. Український народ і в першій чверті ХХ століття не зміг, і не тільки через внутрішній клубок невирішених протиріч, але і не в останню чергу через небажання провідних держав Європи бачити Українську державу на оновленій мапі Європи, вибороти власне право на незалежність.

Направду у переліку досліджуваних питань українського національно-визвольного руху – спроби українських націоналістів

підготувати і провести антипольське (1-17 вересня 1939 р.) повстання з метою проголошення самостійної Української держави, насамперед на західних землях України, скориставшись розгортанням нової світової «бойні» у Європі, - невиправдано мало, окрім останніх 10-15 років, вивчалася сучасною українською історико-правовою наукою.

На нашу думку доцільно виокремити перелік характерних рис історіописання заявленої наукової теми у сучасній вітчизняній історико-правовій науці. По-перше, досі не існує жодної окремої історіографічної публікації, яка б системно висвітлювала спектр проблем з підготовки та проведення українськими націоналістами антипольського повстання. Прикметною особливістю останніх 15 років стала поява публікацій, які безпосередньо присвячувалися антипольському повстанню – статті Т. Гривула, М. Гавришко, О. Дзюбана, О. Деркача, О. Кучерука, М. Кучерепи, В. Мороза, І. Патриляка М. Посівнича, А. Пурата, А. Руккаса, В. Резмера [1].

Метою наукової розвідки є аналіз напрацювань сучасних вітчизняних істориків у їх спробах комплексного підходу до висвітлення передумов, особливостей підготовки, суті акцій партизанських загонів, здобутків, результатів та наслідків для оунівського підпілля антипольських виступів у серпні - вересні 1939 року.

По-перше, у цілому ряді наукових публікацій сучасних авторів позиції ОУН у її планах організувати повстання у Галичині, розглядалися під кутом взаємин українських націоналістів з Німеччиною, що значно збіднювало повноту картини комплексного підходу, та й зрештою, слугувало базовим емпіричним матеріалом для політичних спекуляцій відповідних політичних сил. Незмінна стратегічна мета ОУН на здобуття незалежності Української держави, стимулювала її розглядати будь-яку сприятливу нагоду на міжнародній арені, яка б реанімувала українське питання. По-друге, в сучасній українській історіографії усталеною видається позиція (праці Т. Гривула, О. Дарованця, І. Дерев'яного, А. Жив'юка, О. Зайцева, М. Посівнича [2]), що антипольські виступи ОУН були спричинені антиукраїнською політикою польських урядів та цілеспрямованими широкомасштабними репресіями, які особливо посилилися у 1938-1939 роках.

По-третє, у сучасній вітчизняній історіографії існують розбіжності у трактування активної фази українсько-польського конфлікту першої половини вересня 1939 року: «локальні виступи, які не переросли в загальне повстання» (В. В'ятрович) [3, с. 67], «локальні дії самозахисту українців від польського війська» (В. Косик) [4, с. 76], «перша спроба розгортання масового повстанського руху з боку ОУН, під час якого націоналісти набули початкового бойового досвіду» (І. Патриляк, О. Кучерук) [5], «збройні виступи проти польської адміністрації» (Л.

Зашкільняк, М. Крикун, А. Руккас) [4, с. 76], «втілення ОУН схваленого ПУН сценарію утворення Української держави» (Т. Гривул) [6, с. 10], «стихійним поривом українців до розправ з поляками» (В. Сергійчук) [4, с. 76].

По-четверте, залишається дискусійним питання про наявність і схвалення плану антипольського повстання під проводом ОУН. Київський дослідник О. Кучерук припускає наявність наказу про початок повстання, оскільки логічним тоді виглядає наявність звітів про хід антипольських виступів. Подальших напрацювань вимагає і термінологічний апарат наукової проблеми.

Не має одностайності в сучасних наукових працях щодо загальної кількості учасників українсько-польських збройних сутичок, так і конкретніших даних кількісного складу оунівських партизанських загонів у регіональному розрізі. Здебільшого науковці послуговуються неповними даними підсумкового звіту Краєвої Екзекутиви (далі – КЕ) ОУН на західноукраїнських землях «Результати повстань на Західній Україні у вересні 1939 року» [7]. При цьому науковці цитуючи дані підсумкового звіту теж оперують різними цифрами, скажімо говорячи то про 20, то про 22 повіти Західної України, охоплених антипольськими збройними виступами [7].

Цілком очевидною є потреба подальших досліджень на основі нововіднайдених архівних даних, що дозволять верифікувати та удосконалити обопільні втрати як серед військових, так і цивільного українського та польського населення.

Проведений аналіз наукових досліджень сучасних вітчизняних науковців дозволяє виокремити ряд характерних рис у протіканні вересневих антипольських локальних повстань зорганізованих ОУН. По-перше, усталеною є позиція фахівців, що попри спроби оунівських керманічів максимально зорганізувати і перевести у планове русло антипольські виступи, повстання розпочалося неодноразово, і не набуло масового характеру [8, с. 333], що було зумовлено як організаційними недоопрацюваннями, так і особливостями протікання німецько-польської війни, конкретними реаліями розгортання подій в тій чи іншій місцевості. По-друге, спостерігається поліфонія підходів у визначенні мети антипольських виступів вересня 1939 року – від ідеї відновлення Української держави [9, с. 13], намагань самоутвердження українців як суб'єкта великої європейської політики [10, с. 48], створення підґрунтя для подальших визвольних змагань українства [10, с. 48], «до захоплення зброї і встановлення української влади» [11], охорони українського населення від каральних акцій поляків щодо цивільного населення» [12, с. 89], що підігрівалося звинуваченнями у бік українців їх неефективної антинімецької боротьби в лавах польської армії. По-третє, у силовому

протистоянні поляків і українців після початку Другої світової війни у місцях найбільшого розмаху антипольських виступів реалізовувалась «теорія побудови держави від першого села» відомого військового теоретика оунівського руху М. Колодзінського - «Гузара», що передбачала проголошення членами ОУН Української держави у підконтрольних українським націоналістам населених пунктах, організацією української влади [13]. Обрана повстанська тактика дій збройними загонами проти невеликих відділів Війська Польського, в окремих регіонах (Стрийського, Миколаївського, Жидачівського, Дрогобицького та інших повітах), де були чисельні повстанські загони, відбулися бої з регулярними польськими частинами. Т. Гривул вказує на доволі стриману оцінку військових результатів повстанських акцій, пояснюючи це тим, що повстання не набуло запланованої масштабності, швидким просуванням частин Вермахту, а з 17 вересня Червоної армії, крахом надій на залучення в розгортанні антипольських дій вишколеного у військових структурах німецької армії українського легіону Р. Сушка [6, с. 9].

Подальших наукових студій, враховуючи сучасне перманентне загострення українсько-польських стосунків, рішення польського Сейму, потребує питання впливу збройного українсько-польського протистояння періоду початку Другої світової війни на репресивні акції щодо цивільного українського та польського населення. На жаль, в оцінці цього періоду українсько-польського протистояння, польські колеги у переважній більшості стверджують, що локальні вересневі повстання 1939 року були початком протипольських акцій. В. В'ятрович спростовуючи цю тезу наголошує, що аналіз наявної документальної бази переконливо свідчить про виразну мету виступів – відродження Української держави [3, с. 67]. При цьому, знаний дослідник українського визвольного руху наголошує, що «повстання у вересні 1939 року стали прологом до війни між українцями і поляками ... У ній також змішаються визвольна боротьба українських націоналістів, протистояння їй польських політичних сил, селянський бунт та радянські провокації» [3, с. 68].

Література:

1. Гавришко М. Проблема українського повстання у Галичині напередодні німецько-польської війни 1939 року // Український визвольний рух. 2010. Вип. 14. С. 73-89; Кучерук О. Українське повстання вересня 1939 року на Західній Україні // Українське слово. 2000. 7-13 вересня. С. 17 та ін.
2. Посівнич М. Воєнно-політична діяльність ОУН в 1929-1939 роках. Львів, 2010. 368 с; Його ж. Антипольська діяльність ОУН в Західній Україні (лютий-серпень 1939 р.) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2008. Вип. 17. С. 346-356 та ін.

3. В'ятрович В.М. Друга польсько-українська війна. 1942-1947. Вид. 2-е, доп. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2012. С. 67-68.
4. Дзюбан О. Українсько-польське протистояння у вересні 1939 р. у тогочасній пресі та споминах очевидців // Український визвольний рух. Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни. Львів: В-во «Мс», 2003. Зошит 2. С. 76.
5. Патриляк І. Збройні виступи ОУН проти Польської держави на початку Другої світової війни / URL: http://warhistory.ukrlife.org/5_09_6.html (дата звернення 12.11.2018 р.).
6. Гривул Т.Д. Військово-політична діяльність Організації українських націоналістів на території західних областей України (вересень 1939-червень 1941 рр.): автореф. дис. ... канд. істор. наук: 20.02.22. - військова історія. Львів. 2010. С. 10.
7. Патриляк І., Трофимович В. Український визвольний рух у роки Другої світової війни / URL: <http://history.org.ua> (дата звернення 10.11.2018 р.).
8. Гаврилів І. О. Військово-політична діяльність УВО-ОУН в боротьбі за Українську Державу (1920-1941 рр.): дис. ... докт. істор. наук: 07.00.01 - історія України. Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів, 2016. С. 333.
9. Кучерук О. Українське повстання вересня 1939 року на Західній Україні // Українське слово. 2000. 7-13 вересня. С. 13.
10. Деркач О.В. Українсько-польське військове протистояння в період вересневої кампанії 1939 року // Грані. 2012. № 5. С. 48.
11. Патриляк І. Українське націоналістичне підпілля та повстанський рух в 1939-1944 рр.: структура, чисельність, діяльність / URL: http://www.memory.gov.ua/sites/default/files/dopovid_ivana_patrilyaka.pdf (дата звернення 08.11.2018 р.).
12. Гривул Т. Польський терор проти українського населення в 1939 та в 1941 рр. // Український визвольний рух. Українсько-польський конфлікт під час Другої світової війни. Львів: В-во «Мс», 2003. Зошит 2. С. 89.
13. Український рух опору / URL: <http://territoryterror.org.ua/uk/history/1939-1945/resistance-movement/> (дата звернення 14.11.2018 р.).

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЇ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 1787 РОКУ

Демяненко Катерина Вікторівна

студентка факультету історії, етнології і права, Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського

Вже понад 200 років існує Конституція США. За цей час Сполучені Штати з аграрної країни перетворилися на найбільшу і найбагатшу індустріальну державу планети, пройшовши через громадянську та дві світові війни, але Конституція США залишилася у своїх основних положеннях практично незмінною. Тому дана тема є досить актуальною для дослідження й досі.

Зазначена тематика була предметом дослідження таких науковців, як В. В. Согрін, Г. Н. Севостьянов, Б. Тищик, К. Петрова, Е. Іванян, Дж. Тіндалл та інші.

Метою статті є дослідження особливостей Конституції США 1787 р.

Конституція США, що була схвалена Філадельфійським конвентом 17 вересня 1787 р. і набула чинності 4 березня 1789 р., - перша конституція Сполучених Штатів Америки як федеративної республіки, яка має повну міжнародну правосуб'єктність. Це була перша у світі конституція, яка забезпечувала стійкий державний устрій і розвиток республіканської держави.

Таким чином, об'єднання 13-ти штатів у державних рамках єдиної федеральної республіканської держави — акт великої історичної ваги. У світовій історії це була перша буржуазна федерація. Для кінця XVIII ст. вона вирізнялася рідкісним демократизмом, який проявився хоча б у тому, що за штатами були збережені досить широкі права. «Батьки-засновники» прагнули забезпечити одночасно цілісність і ефективність держави [2, с. 30].

Особливе місце Конституції у правовій системі США зумовлюється багато у чому тим, що вона ще у XVIII ст. закріпила два найважливіших принципи, що отримали у XIX і XX ст. світове визнання: принцип поділу влади і принцип федералізму. Ці принципи виступають не лише конституційними засадами організації державної влади у США, але і мають велике значення для формування особливостей правової системи США [3, с. 123].

Американська Конституція спирається на три основні базові засади: суверенності і верховенства народу; поділу властей на законодавчу, виконавчу і судову гілки; рівноваги властей, що гарантується механізмом

взаємного контролю [1, с. 236]. Важливе значення мало й прийняття принципу незалежності судової системи. Конституція закладає за Верховним судом право на скасування будь яких указів президента та законів конгресу, якщо вони суперечать конституції [2, с. 31].

Отже, Конституція США 1787 р. стала першою чинною писаною конституцією світу. Вона визнана політологами і правознавцями як виняткове явище у становленні епохи світового конституціоналізму не тільки тому, що була першою. Про її винятковість свідчить також той факт, що вона діє без надто великих змін, тобто у своєму оригінальному звучанні до сьогодні, що, поза сумнівом, доказує її життєвість і ефективність. Вона, до того ж, слугує типовим прикладом практичної реалізації певної ідейно-політичної концепції, при цьому настільки чітко і послідовно реалізованої, чого не має у жодному іншому основному законі.

Література:

1. История США [Текст] : в 4 т. / Академия наук СССР, Институт всеобщей истории; гл. ред. Г. Н. Севостьянов. - Москва : Наука, 1983 - 1987. Т. 1 : 1607 - 1877 / Г. Н. Севостьянов, Н. Н. Болховитинов [и др.] ; отв. ред. Н. Н. Болховитинов. - 1983. - 687 с.
2. Конституція Сполучених Штатів Америки – перша діюча конституція світу (до 230-річчя основного закону США) [Електронний ресурс] / Б. Тищик // Вісник Львівського університету. Серія юридична. - 2017. - Вип. 65. - С. 56-65.
3. Конституція США як "верховне право країни" / К. Петрова // Право США. - 2013. - № 1-2. - С. 122–131.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Vorobyova L.S., Pernarivska T.P. MORAL REVIVAL OF SOCIETY – A NEW JURIDICAL PHILOSOPHY OF UKRAINIAN DEMOCRACY.....3

Кіндюк Борис Володимирович ВНЕСОК К. ЛЕВИЦЬКОГО В РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ АДВОКАТУРИ У П РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ 1923–1939 РР..5

Патлачук Олександр Васильович КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ ПОЛЬСЬКОГО ЗАКОНУ «ПРО ЗАХИСТ ПРИРОДИ» 2004 Р.....9

Пильгун Наталія Василівна, Осадченко Ірина Володимирівна ЗАГАЛЬНЕ ПОНЯТТЯ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СУЧАСНОСТІ.....14

Пильгун Наталя Василівна, Лобай Дар'я Миколаївна ОСОБЛИВОСТІ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, ЯК НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ.....17

Федоришина Ганна Сергіївна ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ У ПРАЦЯХ ТОМАСА ГОББСА.....20

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

Городецький Остап Олександрович ЩОДО ДЕТЕРМІНАЦІЇ ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ» В АКТАХ ЛІГИ НАЦІЙ.....23

Гудим Інга Володимирівна ВИЩИЙ СУД З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: СУПЕРЕЧЛИВІ МОМЕНТИ ЕФЕКТИВНОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ.....28

Желдак Ярина Тімурівна LEGAL ASPECTS OF REFUGEE ADAPTATION IN EUROPEAN COUNTRIES.....30

Жукорська Ярина Михайлівна, Сарабин Тетяна Михайлівна ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....34

<i>Залімський Ігор Геннадійович</i> ГЕНЕЗА ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ІНОЗЕМЦІВ ТА ОСІБ БЕЗ ГРОМАДЯНСТВА В АДМІНІСТРАТИВНІЙ ЮСТИЦІЇ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ШЛЯХУ УКРАЇНИ.....	37
<i>Кулієв Ядулла Адалат огли, Письменна Олена Пилипівна</i> КЛАСИФІКАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ В МИТНІЙ СФЕРІ.....	40
<i>Маринів Наталія Анатоліївна</i> ПРОЦЕДУРНІ ПОРУШЕННЯ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПЕРЕВІРОК: ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ ТА НАСЛІДКИ.....	43
<i>Поп Василь Іванович</i> ПОНЯТТЯ «БІЖЕНЕЦЬ» В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТІ.....	47
<i>Прядун Віталій Володимирович</i> ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УКРАЇНІ.....	49
<i>Семчишин Вікторія Володимирівна</i> МІСЦЕ УРЯДУ В СИСТЕМІ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....	52
<i>Сергієнко Володимир Олександрович</i> РІШЕННЯ КОНТРОЛЮЮЧИХ ОРГАНІВ У СФЕРІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ СУДОВЕ ОСКАРЖЕННЯ.....	56
<i>Федоренко Олександр Олегович</i> ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ.....	59
<i>Цуркаленко Юлія Володимирівна</i> МІСЦЕ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ТА АКТИВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА.....	61
<i>Ярош Наталія Михайлівна</i> ПОНЯТТЯ ГРОМАДЯНСТВА ТА СПОСОБИ ЙОГО НАБУТТЯ.....	64
Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право. Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення	
<i>Заяць Ольга Степанівна</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРАВА СПОЖИВАЧА НА НАЛЕЖНУ ІНФОРМАЦІЮ ПРО ТОВАРИ ТА ПОСЛУГИ.....	67

<i>Карнаушенко Т.М., Гордєєва Ольга Іллівна</i> ОХОРОНА АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ.....	70
<i>Куштим Ірина Олександрівна</i> ЗАБОРОНА КОНКУРЕНЦІЇ – ЗА І ПРОТИ.....	72
<i>Парфенюк Олена Олексіївна</i> ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА МОДЕЛЬ МІЖНАРОДНОГО СПАДКОВОГО ПРОЦЕСУ.....	75
<i>Федосенко Наталія Анатоліївна</i> МАРКЕТИНГОВІ ПОСЛУГИ ЯК ОБ’ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ.....	77
<i>Цісар Ганна Ігорівна, Дяченко Сергій Вікторович</i> ЕЛЕКТРОННИЙ СУД ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА.....	80
Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура	
<i>Комісарчук Юлія Анатоліївна, Клим Любов Михайлівна</i> ПОНЯТТЯ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	84
<i>Комісарчук Юлія Анатоліївна, Полійовська Марта Тарасівна</i> ПОВНОВАЖЕННЯ СЛІДЧОГО СУДДІ: ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ.....	87
<i>Нікіфорова Тетяна Іванівна</i> ГАРАНТІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСІБ, ДО ЯКИХ ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ ПРИМУСОВІ ЗАХОДИ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ.....	89
<i>Таволжанський Олексій Володимирович</i> СФЕРА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДО ПРАВОВОЇ РЕАЛЬНОСТІ.....	91

Господарське право. Господарське процесуальне право. Екологічне право. Земельне право. Аграрне право. Фінансове право. Банківське право

Ковтуняк Альона Олександрівна ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ УМОВ ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ.....95

Колотуха Катерина Анатоліївна ЩОДО СПРАВЛЯННЯ ТРАНСПОРТНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....97

Кубай Катерина Романівна ЩОДО ПИТАННЯ РОЗПОДІЛУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ.....100

Лозо Олена Вячеславівна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ.....103

Матвійчук Катерина Володимирівна ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....109

Мізерна Ольга Ігорівна ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФОНДОВОЇ БІРЖІ.....112

Самородова Ганна Ростиславівна ЩОДО ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ В УКРАЇНІ.....114

Якименко Вікторія Русланівна ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ТА ПОДАТОК НА ВИВЕДЕНИЙ КАПІТАЛ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ..118

Історія держави і права. Історія політичних і правових вчень

Біліченко Валерій Віталійович ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ ВЧЕНЬ.....121

Гончар Юлія Володимирівна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ ЗУНР.....124

Івах Марія КАРНЕ ПРАВО НА ЗАПОРІЗЬКІЙ СІЧІ.....127

Кузенко Марія ДЕРЖАВОТВОРЧІ ІДЕЇ АДВОКАТА ВОЛОДИМИРА ЦЕЛЕВИЧА.....131

Пивоварова Юлія Сергіївна СПЕЦИФІКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВІННИЦЬКОГО ОКРУЖНОГО СУДУ ЗА РЕФОРМОЮ 1864 РОКУ.....133

Історія становлення української державності

Александрович Віталій Олександрович КОНСТИТУЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УНР І УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ГЕТЬМАНА П.СКОРОПАДСЬКОГО: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ.....136

Поліщук Софія Едуардівна ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ФІЛОСОФСЬКИХ КОНЦЕПЦІЯХ ІВАНА ФРАНКА.....138

Ухач Василь Зіновійович ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ ОУН АНТИПОЛЬСЬКОГО ПОВСТАННЯ (СЕРПЕНЬ-ВЕРЕСЕНЬ 1939 РОКУ) (СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА ІСТОРИОГРАФІЯ).....142

Історія країн світу та міжнародні відносини

Демяненко Катерина Вікторівна ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЇ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ 1787 РОКУ.....147

Підписано до друку 22.11.2018
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 70 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

